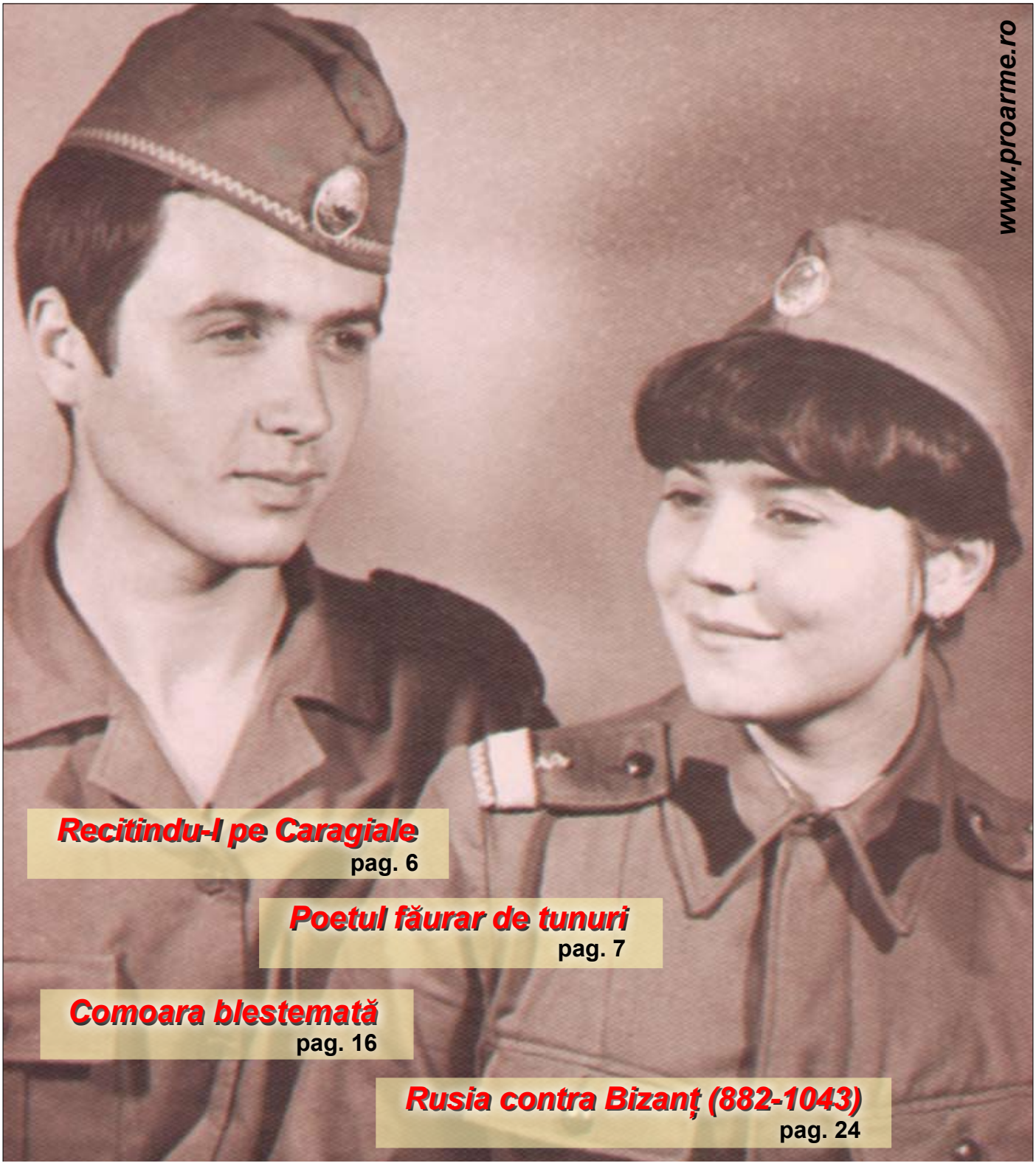
ProARME

Anul IV ● Nr. 1 (10) ● ianuarie–martie 2012

Revistă trimestrială de cultură militară şi patriotică

www.proarme.ro

Recitindu-l pe Caragiale pag. 6

Poetul făurar de tunuri pag. 7

Comoara blestemată pag. 16

Rusia contra Bizanț (882-1043) pag. 24

Patria este norodul, iar nu tagma jefuitorilor. (Tudor Vladimirescu)

Comentariul ediției

Cine ştie istorie vede

de **Zalmo de Gikos**

Drumurile m-au purtat, de Buna-vestire, cu totul şi cu totul întâmplător, prin zona bisericii din Vergului al cărui ctitor este mareşalul martir Ion Antonescu. Am intrat să aprind o lumânare şi să mă rog, câteva minute; slujba se terminase demult, nu mai era decât paracliserul, şi tocmai ieşeam când ochii mi-au căzut pe vitrina cu cărticele

Grafică: *Octavian Covaci*

sfinte expuse la vânzare. Nu ştiu cum s-a făcut că m-am oprit asupra unui volumaş semnat de Răzvan Codrescu al cărui punct de plecare, pe undeva, este „demitologizarea", „diabolizarea Tradiției" şi altele asemenea şi unde, nolens-volens, Eminescu are partea leului. Ei bine, mă aflam în perioada în care, plecând de la câteva fotografii cu subiect militar intrate în ultima vreme în „Fototeca *ProARME*", mă gândeam ce comentariu să fac aici, când, cumpărând şi mai apoi răsfoind cartea lui Codrescu (*În jurul lui Eminescu*, Editura Christiana, Bucureşti, 2009), numai ce mi-a atras atenția următorul fragment reprodus în pagina 89): *...Dar a învățat unul numai abecedarul? Egalitate! Şi ca din senin e egal cu economiştii şi financiarii şi devine director de bancă. Dar are picioare strâmbe, e cocoşat şi n-a fost niciodată soldat? Egalitate! Şi deodată e maior în Gardă. Dar în viața-i n-a făcut studii tehnice şi nu ştie a deosebi un vagon de un coteț? Egalitate! Şi deodată e de-o seamă cu Lesseps şi se face director de drum de fier. Dar e un biet licențiat în Drept de mâna a doua sau a treia? Egalitate! Şi deodată-l vedem ba ministru de Externe, ba la Finanțe, ba la Justiție, ba guvernator de bancă. Celui ce nu înțelege nimic din toate astea, lucrurile i se par uşoare; dar cine ştie cât de puțină istorie, acela vede că toate astea nu pot duce decât la pieire*. (M. Eminescu, *Opere*, ed. I. Crețu, vol. III, Editura „Cultura românească", 1939, p. 455).

Ei bine, ce mai poți să zici? Eu, unul, nu mai spun decât că acum, la ora când scriu, am sub lupă două fotografii vechi, cu militari, una de la 1928, cu un grup de tineri ofițeri de cavalerie (reprodusă la pagina 28 a revistei de față, cu detaliile de rigoare), iar cealaltă de prin 1975, cu un cuplu de studenți medicinişti (cel puțin aşa reiese după semnul de armă de pe epoletul studentei), ambii în relativ sovietizata şi totuşi frumoasa uniformă a militarilor cu termen redus de la acea vreme, fotografie pe care am reprodus-o din motive de… nostalgie, dacă vreți, dar nu numai, pe coperta întâi a revistei noastre. Şi mai am sub lupă, în afara celor două fotografii în sepia, întreaga societate românească de la ora de față, atâta cât o pot pătrunde cu modestele mele dioptrii. Cu Justiția, cu Biserica, Armata, clasa politică şi cu toate celelalte ce țin de ea, moravuri, obiceiuri etc. Ce să mai comentezi însă când ştii că fiecare român care nu are totuşi probleme cu… vederea îşi poate da singur seama ce se petrece, unde suntem, adică şi, desigur, dacă o ținem tot aşa, unde vom eşua? Şi totuşi mă uit la cele două fotografii şi nu-mi vine să cred că am avut cândva, cel puțin

continuare în pagina 5

ProARME
Revistă de cultură
militară şi patriotică

ISSN 2065-9903

Director fondator: Bogdan DIDESCU

Colegiul editorial: George COANDĂ, Tudor CRISTEA, Mihai STAN, Victor PETRESCU

Redacția: Karola KIM, Marius VASILE, Rheea DELFI (redactori), Puşa POPA (tehnoredactor), Octavian COVACI (grafică)

Adresa redacției:
Editura Bibliotheca, str. Nicolae Radian, KB2/3, municipiul Târgovişte, județul Dâmbovița, cod 130062

E-mail: *pro.arme@yahoo.com*
Telefon mobil: 0727.309.606
Ediție imprimată la: RAWEXCOMS
Se distribuie gratuit.

Colecția ProARME – *Teriştii anilor '70.*

Se permite orice reproducere cu citarea sursei.
Răspunderea juridică aparține semnatarilor articolelor.
Manuscrisele nu se înapoiază.

Interviu
Dr. Teodor Georgescu:

Pe noi, românii, ne caracterizează nu conservatorismul, ci îndărătnicia!

un dialog consemnat de **Dan Gîju**

Pe medicul stomatolog, lectorul universitar dr. Teodor Georgescu, l-am cunoscut în urmă cu ceva ani mai mult din întâmplare, la recomandarea unei foste paciente, inițial însă făcând cunoştință cu scriitorul, abia în faza a doua cu profesionistul... polizorului dentar. Avea să mă cucerească definitiv însă cu talentul său de povestitor, într-o după-amiază de iarnă bucureşteană, în cabinetul său de pe strada Berzei, când l-am auzit relatându-i unui prieten o întâmplare al cărei protagonist fusese Ştefan Odobleja, pe care-l cunoscuse cândva demult, în Turnu-Severin, „garnizoana" primei sale repartiții ca medic stomatolog. Am realizat tot cam atunci şi un interviu destul de incitant – publicat în *Observatorul militar* – despre împrejurările în care l-a cunoscut pe medicul militar Ştefan Odobleja (1902-1978), celebrul de acum pionier al ceea ce s-a numit, mai apoi, cibernetică. Interviul de față, oferit special revistei *ProARME*, vine să contureze mai bine nu atât activitatea de o viață a medicului Georgescu în slujba semenului său, omul, cât să ridice puțin, dacă este posibil, un colț din vălul ignoranței care parcă apasă tot mai clar, aproape că implacabil, pe ochii miopi ai dragilor noştri compatrioți, pe cât de suspicioşi şi invidioşi când vine vorba despre valorile autohtone, pe atât de creduli şi slugarnici în fața străinilor.

– **Sunteți, domnule doctor, din câte am reținut din presă, inventatorul unei „metode revoluționare" de echilibrare a organismului bolnav, o „metodă minune" care, după unele opinii, ar putea purta numele dumneavoastră. Evident, ca la români, au apărut şi contestatari, unii comentează că ar fi vorba, în fond, despre o reclamă amplificată conform strategiei oricărei reclame, soluția propusă de dumneavoastră fiind mai puțin susținută de rezultate. Ce să mai creadă cititorii noştri?**

– Cei care au contestat această metodă de tratament, pentru că, într-adevăr, contestatari există, s-au bazat pe două argumente: *primo*, că vaccinul stafilococic nu mai este folosit de nimeni, că e apă de ploaie şi că, prin urmare, nu ar avea efect nici în tratarea parodontozei. Al doilea motiv a fost faptul că dentiştii – şi mă refer în special la cei din Occident, care dețin monopolul ştiințific în materie – consideră că parodonțiul, sau periodonțiul (care vine din grecescul „în jurul dintelui") este o suprafață de sprijin sau o articulație între dinte şi osul maxilar în care se „absoarbe" forța ocluzală care rezultă în timpul masticației şi care are valori de sute de kilograme şi este reprezentat din ligamentul dintre rădăcina dintelui şi alveola propriu-zisă a maxilarului, prin urmare, parodonțiul este separat de organism şi, deci, cauza îmbolnăvirii este strict locală. În consecință, în etiologia sau cauza parodontozei au fost incriminați încărcarea dintelui sau forța ce se naşte în timpul masticației, tartrul dentar, factori de iritație, marginea coroanelor, plombe incorecte şi, începând cu anii 1970, s-a emis aşa-zisa „teorie a plăcii bacteriene specifice", adică murdăria de pe dinții spălați incorect, care conține microbi specifici bolii; adică, un anumit microb – o

Ion-Bogdan Teodor Georgescu (n. 7 ianuarie 1943, Bucureşti), fiu de medic[1], a absolvit I.M.F. Bucureşti, Facultatea de stomatologie (1966), devenind mai apoi medic primar (1980), doctor în ştiințe medicale (2000), şeful disciplinei „Parodontologie" la Facultatea de stomatologie a Universității „Titu Maiorescu" din Bucureşti (2004-2010), inventator (cu brevet de invenție) al unei metode de tratament al parodontopatiilor marginale cronice (parodontoză), autor a diverse studii de specialitate, între care *Modularea răspunsului imun cu vaccin stafilococic în boala parodontală* (2004), *Curs de parodontologie* (2004), dar şi al unui roman istoric, *Sfidarea absurdului* (2008), apărut la Societatea Scriitorilor Militari. Informații despre activitatea sa profesională au fost publicate în ultimii ani în *România liberă*, *Libertatea*, *Jurnalul național*, *Cronica română*, *Curierul național* ş.a. A fost invitat ca să-şi prezinte invenția în China (la Forumul internațional pentru invenții şi mari proiecte de afaceri, Fujian, 2006), în Norvegia, Islanda, Israel, în câteva țări arabe ş.a.

[1] Tatăl său, Gheorghe Georgescu (1912-1989), a participat la Campania din Est a celui de-Al Doilea Război Mondial, până în Kuban, doi ani în prima linie, ca medic de batalion, apoi a fost medic în Spitalul de zonă interioară din Ghergani şi, după 23 august 1944, detaşat într-un lagăr de prizonieri germani. Povestirile sale de pe front au fost exploatate în romanul *Sfidarea absurdului*.

anume boală, având pretenția că au găsit cauza parodontozei. De la început, această ipoteză cu pretenție de teorie demonstrată era contrazisă de fapte, pentru că sunt în primul rând animalele care, din câte ştiu, nu se spală pe dinți şi totuşi, cât timp sunt tinere şi sănătoase, nu fac parodontoză.

– **De fapt, ce este, mai pe înțelesul nostru, parodontoza?**

– Este o infecție a gingiei şi parodonțiului cu leziune de tip inflamator, cu evoluție cronică şi progresivă, care duce la distrugerea osului alveolar şi dintele, lipsit de suport, se mobilizează şi cade. Această afecțiune nu are

Medicul Teodor Georgescu, în fața panoului românesc despre vaccinul stafilococic D (alăturat, în detaliu), la Expoziția internațională dedicată invențiilor şi marilor proiecte de afaceri (Fujian, China, 2006)

De altminteri, nici toți oamenii care nu se spală pe dinți nu fac parodontoză, iar alții, dimpotrivă, au o igienă bucală foarte bună şi cu toate acestea au parodontoză. Or, doctorul Georgescu, că de mine vorbim, începând cu anii 1966, studiază modalitatea de funcționare a parodonțiului, şi publică, începând cu anul 1972, mai multe articole ştiințifice în care demonstrează că acesta este un sistem integrat organismului, cu autoreglare, şi ale cărui feed-back-uri se închid la distanță în organism. Prin urmare, parodonțiul se poate îmbolnăvi nu numai din cauza unor factori locali, dar şi generali, existând afecțiuni în care, în mod obligatoriu, apare parodontoza.

tendință de vindecare spontană şi evoluează în ani de zile.

– **Cum v-a venit ideea folosirii acestui vaccin în tratarea bolilor parodontale**?

– Păi, tocmai din acest studiu din care rezulta că parodonțiul nu este doar o suprafață sau articulație, este un sistem integrat cu autoreglare, cu feed-back-uri care se închid la distanță în organism şi, ca urmare, factorii cauzali pot să fie exteriori, la distanță de dinte şi nu neapărat locali, aşa cum, dacă un om nu mai vede, poate fi de vină nu numai ochiul, dar şi analizorul central, creierul, glandele lacrimale, ori diverse tulburări sau boli precum diabetul etc. La fel am considerat că şi parodonțiul se poate îmbolnăvi de la distanță. Ca în diabet, de pildă, unde apare obligatoriu parodontita, şi la fel în afecțiunile endocrine sau în deficiențele imunitare. Sistemul imunitar – care involuează ca tot organismul, odată cu trecerea vieții – este reprezentat de măduva oaselor, ganglionii limfatici, splina, elementele circulante, dar şi de factorii locali: circulația sanguină care aduce nutrienți, oxigen şi leucocite la nivelul parodonțiului, de exemplu, şi care face ca zona respectivă, unde se găsesc foarte multe specii microbiene, gura adică, să devină vulnerabilă la atacul microbian. Şi atunci cauza trebuia să fie nu un anumit microb, respectiv placă bacteriană specifică, ci microflora oportunistă care, în anumite condiții, devine agresivă; condiția principală fiind deficitul imunitar. Acea floră oportunistă este reprezentată în primul rând de microflora banală, adică streptococ, stafilococ şi candidă. Deoarece aspectul inflamației şi puroiul din gingii sugerau o infecție de tip stafilococ, iar, pe de altă parte, 70-80 la sută din infecțiile supurate întâlnite în practica medicală sunt cu stafilococ, şi peste 90 la sută din osteite şi osteomielite sunt stafilococice, atunci era evident să bănuim că stafilococul este microbul principal din complexul bacterian care se găseşte în punga parodontală. Deoarece, în ultimul timp, stafilococul a devenit rezistent la antibiotice, vaccinul stafilococic a ajuns medicamentul principal – sau de perspectivă – în infecțiile stafilococice. Şi, astăzi, companii mari, cum sunt *Glaxo*, *Feizer*, *Merk*, *Intercell* şi altele lucrează intens, ca să pună pe piață vaccinul stafilococic, estimând că în anul 2015 acesta va fi comercializat. Acest vaccin este de generația I, ca şi cel produs de Institutul „Cantacuzino" de la noi, şi se estimează un profit net (*Merk*) de 1,5 miliarde de dolari pe an!... Iar pentru casele de asigurări din SUA, o reducere a cheltuielilor cu 5 miliarde de dolari pe an. Aşa încât, argumentul pe care s-a bazat negarea metodei de tratament pe care am elaborat-o eu nu mai are obiect.

– De fapt, apreciem, ar trebui să vorbească rezultatele practice, nu?

– Evident, şi trebuie să vă spun că acest vaccin stafilococic a fost deja experimentat de companiile amintite pe infecții la bolnavii cu dializă, pe infecții la copii, infecții pulmonare, postoperator, edmoidite ş.a.m.d. Dacă pentru aceste infecții grave – şi a fost aplicat la pacienți în situație limită – a mers acest vaccin, adică a fost benefic, atunci, pentru nişte infecții mai puțin grave ca parodontoza şi unde noi am găsit stafilococul, inclusiv acel stafilococ rezistent la toate antibioticele (meticilinorezistent), atunci, la această infecție, adică la parodontoză, fiți convins că vaccinul stafilococic este eficient. Şi dovada o fac cei care au folosit chitul de vaccin stafilococi D produs de Institutul „Cantacuzino" (România) pe mii de bolnavi de parodontoză, începând cu 1997, când s-a comercializat acest vaccin.

– Metoda, deci, de combatere a acestui microb care atacă structurile din jurul rădăcinii dintelui, ducând la căderea lui, este privită cu interes, nu se putea altfel, din câte am înțeles, şi în străinătate. Ce spun omologii dumneavoastră străini?

– Ce să spună devreme ce un producător islandez a intenționat, efectiv, să fabrice acest medicament; chiar şi chinezii au fost interesați în acest sens…

– Cum aşa? Atunci, înseamnă că tot ceea ce am auzit în ultima vreme referitor la Institutul „Cantacuzino", cum că nu ar fi prea rentabil şi, deci, este pe cale de a deveni amintire, să fie doar o manevră de intoxicare mediatică?

– Tot ceea ce pot să vă spun este că mi se pare regretabil faptul că în timp ce aceste mari companii transnaționale amintite aici lucrează de aproape zece ani ca să pună pe piață vaccinul stafilococic, cheltuind sute de milioane de dolari pentru asta, dar estimând profituri uriaşe, noi, românii, tot de zece ani, ne străduim din toate puterile ca să distrugem acest vaccin, să nu-l mai producem, ba mai mult, să distrugem Institutul „Cantacuzino", instituție de mare prestigiu internațional.

În cabinetul de pe strada Berzei, Bucureşti, alături de soție (medicul stomatolog Carmen Georgescu) şi de realizatorul acestui interviu (22 martie a.c.)

Foto: Mihaela Ştefănescu

– …Ca şi medicina în genere, ca învățământul şi toate celelalte, ceea ce nu mă miră. Cum nu mă miră faptul că tratamentul stomatologic este tot mai scump şi, poate, nu întâmplător, tot circulând pe stradă, prin metrou etc., văd din ce în ce mai mulți români fără dinți. Ce se petrece, în fond? Care să fie cauza acestei stări de fapt? Este vorba despre un complot mondial sau ocult, ca să zicem aşa, cum afirmă unii, sau pur şi simplu avem de-a face cu inadaptarea românului la mersul tot mai trepidant al vremurilor?

– Răspunsul pleacă de la ceea ce am subliniat înainte. Pe scurt, cred că pe noi, românii, ne caracterizează îndărătnicia… Nu conservatorismul, ci îndărătnicia!

– Adică?!

– Adică privim mereu înapoi şi nu înainte; n-avem nicio predicție, nu ştim ce înseamnă teoria scopurilor (teleologie), avem un comportament întâmplător, aleator. Este posibil şi ce spuneți dumneavoastră, desigur, pentru că orice individ şi orice țară este în competiție cu tot ceea ce este în jur, şi trebuie să ştie să lupte, să aibă imunitate; altminteri, dispare!

– În aceste condiții, ce ar fi de făcut?

– Să învățăm să luptăm!

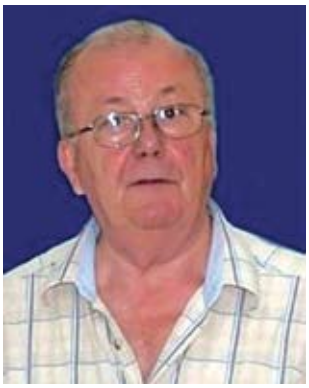
---

urmare din pagina 2

de trei-patru ori în istorie, o armată cu adevărat demnă de o țară ca România, bine, relativ bine echipată (vedeți ținutele cavaleriştilor de după Primul Război Mondial) şi, mai ales, nu atât numeroasă cât raportată just la numărul de locuitori ai țării noastre, când fiecare tânăr capabil să poarte arme, inclusiv femeile (într-un număr viitor vom vorbi mai pe larg despre acest aspect), când îi venea sorocul, nu era îndemnat să taie frunze la câini sau să emigreze spre alte zări de soare pline, ci dimpotrivă, obligat să-şi facă datoria de om şi cetățean, aşa cum şi-o făcuseră moşii şi strămoşii săi, inclusiv jurând că, la o adică, şi-o va face „chiar cu prețul vieții". Dar ce să mai comentez, zic? Şi la ce rost, când Eminescu însuşi a vorbit în pustii? Când totul, dar absolut totul, din ce spune el acolo – inclusiv despre gradele date pe daiboj unor „cocoşați" care n-au fost nici măcar în visurile lor soldați, nu mai zic de „licențiații de mâna a doua sau a treia" ajunşi unde, vorba ceea, nici cu gândul nu gândeşti –, se practică, din plin, cu frenetică… artă?

Şi cu toate acestea, eu cred – şi voi crede mereu – în România!

Recitindu-l pe Caragiale

de **Mihai Stan**

Mass-media românească abundă de urmaşi ai lui Caracudi. Gândul ăsta mă bântuie în anul Caragiale, motiv pentru care caut spre recitire schița „Reportaj". Ediția Eugen Simion este tot ce se putea mai bun în materie şi aflu că schița a apărut în „România jună", în decembrie 1899, acum aproape 113 ani, deci. După atâta vreme, este sigur că aşa-zisul anacronism ce-ar putea umbri opera lui Caragiale nu există. Chiar şi Călinescu zice că, după aceşti detractori, „[...] n-ar mai exista bunăoară deputați agramați şi comisari escroci". Ei, uite că există şi după mai bine de un secol. Rezum pentru tinerii ziarişti care nu l-au frecventat pe Caragiale. „Vrednicul" reporter de teren Caracudi creşte tirajul revistei *Revolta națională*. O ştire despre discuția regelui cu primul-ministru privind „starea nenorocită în care a ajuns țara" şi alte câteva dezvăluiri senzaționale fac ca ediția pentru Capitală să se epuizeze în câteva momente, fiind suplimentat tirajul. De unde-şi lua Caracudi ştirile? Le inventa pur şi simplu în timp ce-şi sorbea cafeaua la un trabuc, în Cişmigiu. Redactorul-şef află care este izvorul informațiilor de primă mână – bogata imaginație a d-lui Caracudi – dar continuă să le publice spre binele gazetei, el însuşi dedându-se la articole de fond speculative precum „Ce gândeşte suveranul". Cam la fel stau lucrurile şi în *Ultima oră!...*, conflictul româno-bulgar alimentând fantezia reporterilor. (*Universul*, august 1900).

Şi azi sunt numeroase gazetele şi cotidianele în care ştiri abracadabrante sunt publicate „pe surse". În *Temă şi variațiuni* ştirea este falsificată politic partizan. Tema, pe scurt: pompierii înăbuşă în câteva minute „un foc izbucnit la o casă peste drum de Cazarma Cuza din Dealu Spirii [...]." Pagubele „nu sunt prea importante". Ştirea este exploatată politic, pe rând, de „un ziar fără programă, nuanță liberal-conservatoare", de „un ziar opozant cu câteva programe, nuanță trandafirie", de „un journal chic" – în franceză – şi, în fine, de „un oficios", cum ar fi astăzi... care anunță: „Din sorginte oficială – deci nu «pe surse» – aflăm că nu a fost niciun incendiu ieri în Dealu Spirii. Sinistrul cel grozav este o pură invențiune ieşită din fantezia nesecată şi din bogatul arsenal de calomnii al adversarilor noştri". Iată o „dezmințire" formulată în termeni întâlniți adesea în gazetele noastre.

În aceeaşi manieră, **Ion Luca Caragiale** radiografiază năravuri ale presei contemporane lui în *Groaznica sinucidere din strada Fidelității* (***Epoca***, august, 1897). Gazetele ***Aurora*** şi ***Lumina*** – e de observat sinonimia – dau drept sigură ştirea despre sinuciderea din amor a domnişoarei **Porția Popescu**. Într-un final al întrecerii celor două gazete pentru „rating" se consemnează căsătoria acesteia cu „simpaticul dr. în medicină, dl. **Mişu Zaharescu**".

În articolul *Republica şi Reacțiunea sau Venitoarele şi Trecutul* din jurnalul ***Vocea patriotului naționale***, semnat de **Rică Venturiano**, arhivar, poet liric, publicist şi „studinte în drept" – suntem în anul de grație 1879 (anul publicării comediei *O noapte furtunoasă sau numărul 9* în ***Convorbiri literare***) – negustorul **Dumitrache Titircă**, deci clasa mijlocie, şi polițaiul **Ipingescu** citesc despre democrația română, despre votul universal, despre „Sfânta Constituțiune" şi, desigur, despre Reacțiune, teme la ordinea zilei la români şi astăzi, după aproape 130 de ani. „Publicistul" **Rică Venturiano**, chiar dacă nu şi-a terminat studiile, este un fel de formator de opinie asemenea celor care bântuie mass-media românească astăzi. Nesupuşi la niciun examen au devenit jurnalişti, a patra putere în Stat, adesea chiar spre propria lor „uimire". Din doar câteva schițe se conturează portretul „ziaristului" de pe vremea lui **Caragiale**: leneş, necinstit, mincinos, arogant şi agresiv. Şi... incult cât cuprinde: Se va fi schimbat el oare într-un secol?

Frumosul vis dintr-o noapte al unui reporter român
caricatură de Nicolae Mantu

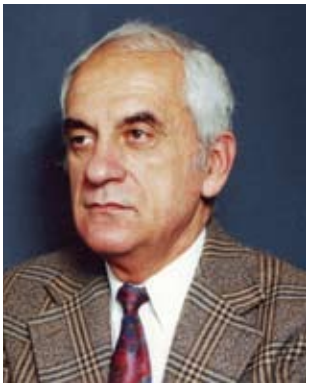
Ce se întâmplă, profesional vorbind, cu jurnaliştii şi publicațiile care vizibil denaturează adevărul, partizanatul politic fiind principala lor caracteristică, deşi mai toate titrează pe frontispiciu „publicație independentă"? Nici măcar ca pe vremea lui **Caragiale**, când autoritățile suspendau un astfel de ziar.

În 1877, **Caragiale**, împreună cu ziaristul francez **Frédéric Dame**, scoate „Națiunea română" în care se publicau reportaje de război. Iată ce zice **G. Călinescu**: „Informațiile le ticluiau după metoda **Caracudi**, acasă, dezvoltând corespondența din gazete străine [...]. Când îşi luară un corespondent, în fine, acesta le încurcă treaba dându-le o telegramă cifrată cu ştirea prematură a căderii Plevnei, autoritățile suprimară foaia" (ILR, p. 490). Deşi fenomenul mistificării este aproape general, gazetele nu primesc nici măcar un simbolic avertisment, asemenea celor date de CNA televiziunilor (vezi recenta „amendă" aplicată partizan postului *Antena 3*).

Cât de actual este **Caragiale**? Dacă la momentul apariției, în 1892 a volumului ***Note şi schițe***, cu motto-ul „Dedicat ucenicilor-tipografi", din *Norocul culegătorului* se putea afla care era „tariful" cu care-l milostivea Maica Domnului pe lucrătorul tipograf („Trei parale bârfirea, două minciuna şi nerozii... două de-o para"), mă întreb, oare în zilele noastre, când criza financiară bântuie lumea, când cursul euro şi-a pierdut mințile, iar dobânzile au luat-o razna, cât s-o plăti oare nerozia, la cursul oficial, bineînțeles?!...

Fiindcă sutele de ziare şi reviste, ce e drept unele în tiraje anemice, cultivă asiduu – vezi de aceea este marele **Caragiale** veşnic actual – minciuna, bârfirea sau nerozia deghizate în sondajul de opinie, comentariul analistului politic sau jurnalul monden, gen **Claymoor**, cu ştiri livrate de către pseudo-vedetele însele, dacă ar trebui să achite „costurile", finanțele româneşti ar fi în pericol de un alt faliment decât cel cu care ne-a pricopsit criza.

Poetul făurar de tunuri

de **Victor Petrescu**

Se află, alături de Neagoe Basarab şi Dimitrie Cantemir, în galeria voievozilor creatori de literatură din istoria culturii noastre. Dar, în egală măsură, şi de arme – şi ce arme, încă! – pentru ostaşii săi. Descinzând dintr-un „lung şi continuu neam de voievod" cum îl prezintă dogelui Veneţiei primul său biograf, francezul F. Berthier, fiu al lui Pătraşcu cel Bun (1554-1557), nepot al lui Radu Paisie (1534-1545), frate după tată cu Mihai Viteazul, Petru Cercel (care a trăit între 1545-1590), reproduce drama fiilor de domni ostateci la Poartă, pândiţi de securea călăului la orice act de independenţă al părinţilor. Ostatec alături de fratele său Pătraşcu (ce va sfârşi aici), a pus pe Radu din Măniceşti (Teleorman) să-i traducă o evanghelie, pentru a auzi în captivitate cuvânt românesc.

Petru Cercel înscrie în itinerariile sale Rhodosul, Caramania, Damascul, pentru ca în 1571 să fugă în Ţara Românească, unde va încerca să câştige tronul. Nu va reuşi însă. După captivitatea sa în Orient, îl aşteaptă încă un deceniu de pribegie la curţile Occidentului. Călătoreşte, de la voievodul Transilvaniei, la curtea regelui polon Sigismund August, la cea a împăratului german Maximilian în Italia, iar apoi la curtea regelui Henric al III-lea. Peste tot însă îl urmăreşte neşansa. Suveranii de care încearcă să se apropie se sting din viaţă sau părăsind tronul îi spulberă speranţele. Regele Henric al III-lea îl recomandă dogelui venetian cu onorurile rangului „princeps de parte Magne Valachiae" pentru a fi sprijinit la Poartă, unde va pleca în 1581. De altfel era perceput de contemporani ca model de principe al Renaşterii. Cunoştea 12 limbi, între care italiana, franceza, germana, greaca, turca.

Corabia care îl duce la Constantinopol era bătută de vânt bun, cu toate că va fi nevoit să mai aştepte încă un an realizarea visului său. În noiembrie 1582 Petru Cercel forţează destinul. Însoţit de 50 de oameni din suita sa iese înaintea sultanului ce pleca la vânătoare, rostind în limba turcă o cuvântare în care pleda pentru obţinerea tronului. Bucuria obţinerii tronului îl face să dăruiască propriului său rival Mihnea, numit mai târziu Turcitul, o trăsură aurită, acoperită cu velur alb şi trasă de 12 cai albi. Alaiul voievodal format din 200 de călăreţi, atrage atenţia Constantinopolului, iar gestul de a răscumpăra un mare număr de robi uimeşte Europa prin generozitatea sa de sorginte românească. Sosit la începutul lui septembrie 1583 la Bucureşti, se încoronează ca voievod al Ţării Româneşti. La începutul lui februarie al anului următor îşi schimbă reşedinţa la Târgovişte.

Aici, Petru Cercel va construi, alături de vechea casă domnească a lui Mircea cel Bătrân, un palat şi Biserica Domnească care există şi astăzi. Petru Cercel va aduce de departe, probabil din hotarele Popşei sau ale Cereşanilor (Teişul de astăzi) apă pe jgheaburi de lemn. Va amenaja în spatele palatului domnesc grădini italieneşti, având grijă să rezerve spaţiu şi unui colţ zoologic. Luându-i exemplul, şi boierii au prins să construiască, într-un timp uimitor de scurt, clădiri noi, case solide cu pridvoare şi pivniţe de piatră. Domnitorul va repara şi Mitropolia Târgovişte, vechi centru de cultură al cetăţii. O descriere sugestivă a capitalei Ţării Româneşti, o face Jacques Bongars, în cartea publicată la Frankfurt pe Main, în 1600: „Petru voievodul, în cele 20 de luni cât a domnit la Târgovişte – unde îşi avea curtea, un palat mic, dar frumos şi impunător pentru cât poate ţara şi alături a clădit biserica sa – a adus trei izvoare de la depărtare de două leghe, a pus să se toarne tunuri". Marea fervoare constructivă impusă de domnitor, uriaşa sete de a redimensiona cadrul strâmt al urbanisticii medievale constituie o caracteristică a umanismului românesc. Tunurile din fonderia de la Târgovişte – fonderie receptată ca act de independenţă – sunt ornate cu frunza de acant şi au ca însemn un ostaş cu picior de lemn.

Ţeavă de bronz din epoca lui Petru Cercel,
Muzeul Militar Naţional

Petru Cercel trimitea, de asemenea, pentru studii la Roma un grup de tineri târgovişteni. Omul de aleasă cultură care era (vorbea 12 limbi şi citise pe Ariosto, Ronsard şi Desportes) va susţine la Curtea Domnească din Târgovişte o curte literară, atrăgând în jurul lui pe Francesco Pugiella, poet toscan, pe un arhitect de vază şi un pictor francez sau italian ce-i va face portretul trimis apoi ambasadorului francez la Poartă, Germigny. Fascinat de Renaştere, care era în plină înflorire în Occidentul european, „a visat o curte apuseană la Dunărea de Jos şi domnind înconjurat de francezi şi italieni"[1]. După nici doi ani de domnie, voievodul îşi va pierde tronul din cauza unor intrigi. Trecând în Transilvania va fi deposedat de avere şi închis succesiv la Mediaş şi Chioar (lângă graniţa ungară), iar mai târziu la Hust, în Maramureş.

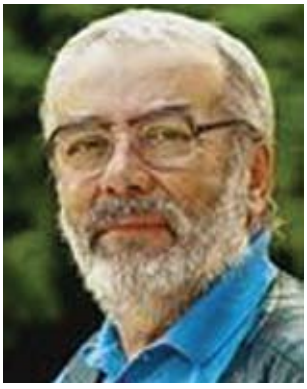
În 1587 Petru Cercel evadează şi, după scurte călătorii în Franţa şi Italia, încearcă să-şi caute din nou norocul la Constantinopol. Este aruncat în cunoscuta închisoare Edicule, iar de aici şi până la a fi sugrumat şi aruncat în mare n-a mai fost decât un pas. Încă din fortăreaţa Chioarului şi mai apoi la Hust, Cercel compusese versuri, care nu ne-au parvenit însă. Se poate presupune că ele au fost scrise în româneşte, în limba oamenilor pe care îi părăsise fără voia sa.

Singurul imn care ne-a rămas, scris în limba italiană, făcut cunoscut pentru prima oară de Grigore Tocilescu şi tradus în româneşte de Alexandru Ciorănescu, este probabil elaborat în perioada ianuarie 1578–februarie 1580, sub influenţa lui Ariosto (vezi *Orlando furioso*, cântul XVIII). El subliniază dorinţa de putere şi izbândirea visului său de a ajunge pe tronul strămoşesc al Valahiei. Impresionează prin fiorul autobiografic ce îl străbate: „Mă-nbelşugaşi cu daruri nesfârşite...", mărturisind că nu are „decât o inimă curată".

Primele versuri sunt dedicate puterii divine: *Stăpâne Domn pe-adânc şi pe văzduhuri, / Tu, ce-ai făcut pământ şi cer şi mare, / Pe om din lut şi nevăzute duhuri; / Tu, care din fecioară întrupare / Ai vrut să iei, Părinte prea puternic, / Ca să-nviezi şi*

continuare în pagina 8

Un soldat cu idei geniale!

de **Ion Mărculescu**

Scrisoare către Domnul Colonel, care m-a certat pentru comiterea unui neruşinat atac verbal la adresa armatei, instituție fundamentală a statului.

Domnule Colonel,

Nu este adevărat!

Repet de o mie de ori, nu este adevărat!

E drept, am convingera că orice lucru de pe lumea asta, cu excepția lui Dumnezeu, poate şi trebuie să fie bășcălizat! Dar când am zis asta, gândul meu nu era la adresa armatei!

Eu am fost soldat în termen, pe vremea când serviciul militar era obligatoriu pentru orice tânăr sănătos la trup şi la cap şi n-avea pile care să-l scape de această corvoadă. În acel timp, atât eu cât şi colegii mei, ne-am dat seama că suntem o armată atipică şi, de aceea, inamicul n-ar fi ştiut niciodată de unde să ne apuce. Noi eram mult deasupra oricărei armate din lume, de exemplu deasupra celei americane. Eram inventivi. Ne imaginam tot felul de arme, tactici şi strategii. O, nu, nu este vorba de folosirea ciorapilor noştri nespălați, pe câmpul de luptă, mult mai eficienți decât yperita, levizita, somanul ori sarinul. Astea țineau deja de o tehnică depăşită. Şi nici despre folosirea în luptă a gazelor produse de noi de la iahnia de fasole cu salam, care să-i facă pe inamici să cadă în vise adânci, iar noi să le luăm puştile, cartuşiera, cureaua de la pantaloni şi ceasul de la mână. Ehe, asta o făcuseră strămoşii noştri la Turtucaia, Smârdan şi… Verdun! Între timp, totul trecuse prin morişca evoluției!

Despre o altă armă inventată de noi, soldații în termen, o să vă povestesc fiind convins că, după atâția ani, nu mă mai poate acuza nimeni de divulgarea secretului militar întrucât armamentul actual se află la standarde de neimaginat pe vremea cătăniei mele.

Noi inventasem acea armă secretă şi, deşi n-a fost nicidată inclusă în mijloacele de luptă ale vremii, pentru că nu a apărut ocazia, o verificam, o experimentam tot timpul cu mare sârguință. De fapt, despre ce este vorba: noi transformasem în ceva foarte mortal telefonul de campanie! Acesta era o cutie de ebonită, grea de vreo patru cinci kile – aşa erau telefoanele militare pe-atunci – acționat mecanic cu o manivelă care, când o învârteai, punea în mişcare un dinam generator de curent electric necesar funcționării telefonului. Experimentul era neaşteptat de simplu şi de distractiv. Prindeam un şoricel şi-i legam la cele două picioruşe dinapoi cele două fire ale telefonului, prin care curgea curentul. Apoi începeam să dăm la manivelă. Dinamul producea vreo şaizeci – şaptezeci de volți. Şoricelul începea să se zgâlțâie. Noi ne distram grozav. Când inamicul (în cazul nostru şoricelul!) se epuiza de atâta vibrație, ne opream, îl lăsam să se odihnească, să-şi revină, să-şi tragă răsuflarea. El se uita năuc la noi şi dădea toate semnele că habar n-avea cine suntem, cine este el şi ce se întâmplă.

Apoi o luam de la început. Experimentarea telefonului-armă dura uneori toată noaptea. În final, dimineața, extenuați de îndelungatul exercițiu de luptă, plicisiți, învârteam mai rapid şi mai mult timp la manivelă, tensiunea curentului se ridica, presupun, pe la vreo sută de volți, iar inamicul şoricel îşi dădea duhul.

Eram pe deplin conştienți de ceea ce am putea face, în caz de război, cu descoperirea noastră. Rămăsese, totuşi, o problemă nelămurită, neverificată: în cazul unui război adevărat, inamicii noştri ar fi acceptat să se lase legați de picioare? N-am ştiut niciodată răspunsul la chinuitoarea întrebare. Dar rămâne ca un fapt uluitor, cred că sunteți de acord, inventivitatea pe care o dovedeam!

N-aş fi scris rândurile astea, domnule colonel, dacă n-aş fi văzut, cu vreo două ore în urmă, un documentar despre cum se instruiesc militarii americani. Un caraghioslâc! Caporalul îi punea să sară peste un zid de vreo doi metri şi jumătate înălțime. Cei mai mulți, pentru că nu reuşeau, făceau pe prostul şi ocoleau zidul. Mai ales, era unul dintre ei, un negricios cu alură de muierea cazărmii, gras şi cu ditamai fundul de o sută de kile. Cum să sară ăsta zidul?

P.S. Am auzit că, totuşi, invenția noastră cu telefonul de campanie a fost preluată de unul (probabil nu prea întreg la deavlă!) care o foloseşte pentru exterminarea muştelor. Naiba ştie cum procedează!...

Să trăiți!

Soldat fruntaş (r) indescifrabil

---

urmare din pagina 7

să ne dai iertare[2]*. Tot ce este viață, este întruchiparea divină: De tine-au fost făcute-n lume toate, / Şi omul mârşav nici c-un pai subțire / Să se fălească-a fi al său nu poate. / Cu o bătaie d-aripi, cu-o privire / Chiverniseşti şi-ndrepți orice făptură, / Şi cerul, şi tărâmul de sub fire.* În concepția sa fiecare este dator să răspundă de fapte, în fața judecății divine: *Răspundem la a ta milostivire / Şi-al tău județ, cu care plin de fală / Călăuzeşti cu bine-ntreaga fire. / Cu multă neştiință şi greşeală / Noi ne trudim să-ți dăm în închinare / O inimă plecată cu sfială, / Dar, bieți de noi, greşim fără-ncetare / În fața ta, puternice-mpărate.* Următoarele stihuri: *Pân-ce Ursitele ne-nduplecate / Vor rupe al anilor meu, fir subțire, / Îmi arată, Doamne, grelele păcate / Şi-atât de mare ai milostivire / Spre mine, sluga ta cea vinovată, / Ca să trăiesc cu tine-n nemurire* prefigurează tragicul sfârşit, mulți dintre contemporani fiind impresionați de strălucirea minții sale.

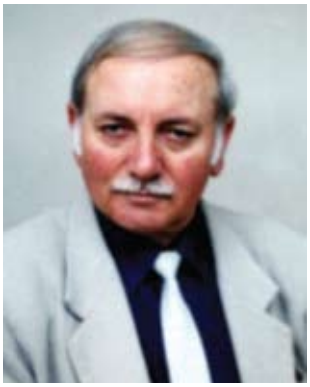
O caracterizare sugestivă a stării în care se aflau Țările Române o face George Călinescu: „Țările Române n-au fost niciodată în afara Europei şi începuturile lor dezvăluie o puternică ținută feudală. Prin Polonia boierii avură statornice legături cu inima Europei şi pretendenții la domnie mişunau prin Apus, având ca loc principal de debarcare Veneția. Rătăcirile lui Petru Cercel, autor de versuri italiene, simbolizează această iradiație”[3].

---

[1] George Ionescu, *Istoria literaturii române*, vol. I, Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1969, p. 67.

[2] Cf. *Literatura română veche (1402-1647)*, introducere, ediție îngrijită şi note de G. Mihăilă şi Dan Zamfirescu, vol. I, Bucureşti, Editura Tineretului, 1969, p. 293.

[3] George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Bucureşti, Editura Fundațiilor Regale pentru Literatură şi Artă, 1941, p. 67.

George Coandă

Cronica pictată de la Târgovişte

Lumea a-nceput aşadar *aici*:
la o oră de toamnă/într-un an trist/
după ultimul mare război mondial

A-nceput pentru mine /se-nțelege
în a doua mea copilărie/
pe Calea Domnească

O, Calea Domnească...

La un capăt /de la miazănoapte/
era (mai este şi-acum) halta aia
albă de cale ferată şi trenurile
urcau la munte cu vagoanele

mici caravele de clasa a III-a cu marchiză
duhnind tare-a țuică bătrână de-o toamnă
şi-a vorbe transpirate spuse pe-o muchie
de oamenii de la sonde (fumau pătimaş
țigări răsucite din ziarele de c-o zi înainte)
şi mai era Insula mea fericită o, cartierul Suseni
(alergam pe clipe desculț să cumpăr
pâine integrală şi zahăr şi pantofi pe cartelă)

da/dar vedeți acolo – bineînțeles ascuns
într-un păr cu rândunici însorite –
/descoperindu-mă/ cu sufletul la gură
dis-de-dimineață şi până dis-de-seară
în epoca de glorie
a ultimului dinte de lapte i-am citit:
pe domnii *Homer* şi *Voltaire* şi *Jules Verne*
şi pe *Mihai Eminescu* şi *Mihail Sadoveanu*
şi pe *Walt Whitman* şi *Maxim Gorki*
şi pe *Simbad marinarul*

La capătul celălalt /de la miazăzi/
câmpul deschis arunca înspre dealuri
– după anotimp –
lungi oceanice legiuni de grâu şi porumb
şi sârbii veneau mare veneau agale
cu carele doldora de roşii de ceapă
şi de pepeni cât un cap de porc
şi Circul Bernea (o dată pe vară)
şi tot prin partea locului am mers
trei ani dogmatici
la un celebru liceu
cu inscripție de aur decapitată
(cu sârg anonim aici am învățat
– reflex bine condiționat –
arta şi deprinderile omului politic)
La mijloc Curtea Domnească
într-un halou de vechi trecut istoric
şi versurile mele înveşmântate
în toga amurgurilor cu aer antic
Şi-n urbe mai erau celelalte orizonturi
pe care-am semănat şi-am secerat zilele
şi-am iubit
Iată Bulevardul Castanilor
(primăvara rătăceam pe sub ferestrele
vilelor aristocrate cu valsuri clasice la patefon)
Iată Calea Câmpulung
(umbra unui Pandur sta răstignită pe Troița
din răspântia mare unde țiganii de pe Milioara
vindeau la miezul nopții caii de furat)
Iată strada Matei Basarab
(migram la ceas cu lună nebună
sub auspiciile echinocțiilor
dincolo de Ialomița la mănăstirea din Deal
cu călugărițe tinere închinate Mântuitorului din Vis)

Vremea când a venit
Vremea a şi trecut
Şi uite cum mai plec cu Vremea din Cetate

Grafica: *Mihai Şerbănescu*

Ostaş

Când luna
îşi părăseşte
pielea stelară
prin scorburi
plecând pe firul văilor,
pe luciul ierburilor,
ostaşul o urmărea,
slujind-o cu privirea lui
ascunsă într-o săgeată
subțire,
de multe ori împlântată
în pământ
pentru rugă,
o rugă ca un lung şir
de mesteceni.

Cristina Onofre

Prostituate

Trupuri calde,
venite din vise,
din muguri,
din frunze,
din crengi înflorite,
dintr-o melancolie
a pietrelor.
Mirosul lor,
de fiecare dată altul,
ca şi cum zăpada
le-ar fi botezat
pe toate
cu parfumurile lor.

Nebun

El număra petece
din lumina lunii
prin zăvoaie,
prin păduri,
pe câmpuri,
le dospea apoi
cu fructe de arine,
frunze de măr,
cu fragă tătărească,
cu cânepa pădurii sau
cu flori de viorele.
Făcând ca pieile de vulpe,
de lup, de iepure,
de oaie, de capră,
să primească un botez
al plantelor,
un tainic botez.

Ion Iancu Vale

Soldat în Armaggedon

Era miez adânc, de noapte,
şi oul crăpase
în cuibul moale al timpului
când, în geamul lui
ce suna ca bronzul,
cineva bătu de trei ori, rostind:
„Sunt Emisarul,
e capătul vremurilor;
în Imperiul omului
Armaggedonul a început,
de o parte se află Dumnezeu
care a fost, este şi va fi,
de cealaltă parte se găseşte diavolul;
alege tabăra şi fii soldat
în lupta finală dintre bine şi rău.”
Apoi dispăru nevăzut, cum venise...
Deci, era adevărat,
războiul spaimei începuse,
trebuia să plece la luptă
şi nu avea nimic pregătit,
nici arme, nici armură;
se linişti însă luminat de un gând:
„Va fi bine, cu Domnul mă voi îmbrăca
şi credința în El îmi va fi armă şi scut”.
…Şi soldatul plecă, în grabă, la luptă.

Mai albă ca păcatul...

Mai albă ca păcatul ce-l face fata mare
Când dragostea o prinde în repedea-i vâltoare,
Ai sufocat pământul sub munții tăi pufoşi,
Cum nu au mai văzut nici gârboviții moşi.

Şi ai lovit în oameni cu biciul tău tăios,
De i-ai făcut să simtă năprazna pân’ la os,
I-ai sechestrat în case şi i-ai ținut zălog
Să-şi sugă de sub unghii ca ursul în bârlog,

Te-ai înrăit, lovind cu fruntea în fereastră,
Şi-au degerat icnind muşcatele în glastră,
Ai dat drumul la lupi să iasă-n drumul mare,
În haite adunați, să urle a-nfometare.

Ai pripăşit tot nordul, cu oastea lui de ger,
Hain să se împlânte în blândul nostru cer,
Te-ai prăbuşit în ape, le-ai prefăcut în sloi
Şi-ai omorât şi mieii fătați în grajd, de oi.

Şi cât ne-am mai dorit o iarnă fermecată,
Cu zurgălăi, cu frâie şi pârtii lungi, de vată,
Cu fulguiri domoale şi chiote pe deal,
Cu sănii-naripate şi nechezat de cal,

Dar tu te-ai năpustit, prăpăd şi nebunie,
Şi-ai îngropat pământul sub candida-ți urgie,
Mai albă ca păcatul ce-l face fata mare
Când dragostea o prinde în repedea-i vâltoare.

În arenă

Sunt în arenă –
te strâng de gât,
sunt conştient;
şi lupta nu-i egală.

Cântată, sublimă –
tu eşti, de fapt, o Fiară,
loveşti când vrei;
nu ai stăpân,
nu recunoşti nici timpul.

Îți sunt supus şi sclav,
artistă pe scenă – tu,
Viață,
ai Teatrul tău,
arena şi Lumea
sunt Pasiunea ta.

Scenariul singură ți-l scrii,
prudentă naşti şi, Viață,
şi Moartea te ascultă!

La târg

Cu zilele
în buzunar de ceas,
maternă, viața leagănă
cântând; iubirea, grăbită,
vine la fereastră –
destinul e plecat la târg…

Coasa descântă –
şi, până când, sfioase,
flori de gheață
mai zâmbesc,
roteşte-un ceas ce,
obosit,
te lasă.
Destinul e la târg
şi, mulțumită,
Coasa îl primeşte;
Destinul, Viața, Ceasul
nu se târguiesc…

Iar ție îți râde un pumn
de humă
la fereastră.

Stella Dobrogeanu-Perdix

Stăpânul punții

Destinul
scoate cartea –

Furtună,
farul roteşte soarta;
el, marinar,
bătrânul gând
pluteşte
pe Ocean.

Rebela
viața dansează
pe un val.
Spăimoasă, mută,
inima se-agață
de un mal.

Om blând,
pluteşti iar
în derivă –
speranța țese Nisip.

Eşti istovit,
vâsleşti
şi din Adânc
te strigă
Abisul –
stăpânul
punții.

Şi ceasul
se opreşte.

Pictură de *Mihai Şerbănescu*

Vali Nițu

delete

se precipită o situație albastră
cu logoree la cabinetul unu
de la etajul doi și un sfert
chiar pe partea stângă

rumoare la tastatura
impertinent așezată
în jumătatea de jos a corpului
compus din birou negru
și picior peste picior

corsetul de la mouse
scrâșnește din dinți
și combină litera p cu restul
alfabetului
se înroșește coala albă
din lipsă de toner sau altă silabă

se încearcă o resuscitare nonverbală
a semnului victoriei totale
cu un singur deget
se apasă tasta

delete.

Pictură de *Mihai Șerbănescu*

cred că-mi schimb cravata

– auzi mă, trebuie să mergem la nunta florilor
pe seară să îți dai cu cremă pe talpa pantofilor
în locul unde s-a făcut o gaură
să nu se vadă când dansezi „braşoveanca”
și ridici piciorul
să ți se vadă șoseta albă
aia nouă pregătită pentru petrecerea burlacilor
de acum o juma de secol

– auzi dragule, am nevoie să-ți scrobești cămașa
gălbuie deja
eu sunt plecată la salonul de înfrumusețare
de la colț
tu trebuie să te bărbiereşti cu briciul din cutia maro
a bunicului din partea mamei
și să nu uiți să-ți dai cu levănțica de la geamul spart
din partea tatei .
– mai auzi bărbate, am uitat să-ți mai spun ceva
important, de altfel
pune mâna și caută în pod o cravată
e așezată chiar în dulapul fără molii
cred că nu mai e așa de roșie
dar e lată

– auzi măi femeie, eu m-am gândit în ultimul an
serios de tot
cred că-mi schimb cravata
cu un papion.

utilitate inteligentă

Florea Turiac

doar pentru noi dumnezeu
calcă apăsat
cu tălpile de lumină
peste norii lânoși
comprimându-i până la epuizare
pentru a le stoarce și ultimele
picături de ploaie
spre îndestularea unei secete
posibile
căci pământul
împreună cu tot ce se sprijină pe
spinarea lui sentimentală
benchetuiește cu emoția forței autentice
alături de primăvara decantată în diminețile
proaspete
independente de utilitatea inteligentă a spațiului
dintre ceva și altceva

sub masca măsurii

zorii aruncă pilule lungi de lumină
peste sălașul dimineților
spălând spinarea văzduhului din imperiul emoțiilor
cu rouă de răcoare proaspătă
culeasă din paradisul de flori muzicale

în cruditatea ierbii verzi ca ochii unei iubiri
și după măturarea obiceiurilor publice
pluteşte tăcerea
cuibărindu-se-n sângele gândurilor
gata să înflorească trandafirii cuvintelor
dilatați în amintirile încă nescrise
așteptând distribuirea
unei recompense universale

doar limba năduşeşte
sub greutatea vorbelor rostite
iar ochii iscoditori
numără paşii ce vor fi parcurşi
până la capătul drumului decis
străbătând
vrând-nevrând
sinele ascuns în imaginația unei pertinențe sfioase
norocul se simte distinct
înfierbântat sub masca măsurii
învăluindu-ne în zorzoane de dragoste
pentru binecuvântarea normalului din splendoarea
îngerului
rătăcit într-un copil al străzii zgribulit
care încă mai caută gura canalului
ca pe un sân de mamă tămăduitor
respirând esențele binefăcătoare
din celălalt capăt al forței onorabile

De-a soldele

amintiri de lector. universitar

de **Cezar Pârlog**

Într-o luni. Când nu neapărat că n-ar mai creşte iarba. Creşte. Dar creşte încet. Şi parcă se şi aude asta. În capul unora. Iar tu,ăl din bancă, după un week-end cu surle, trîmbiţi, lăutari şi, probabil, bere… rece, urmate pentru mulţi (dintre cei aflaţi la curs) de cărăbăneala săptămînală, de duminică seara, de la sute de kilometri, de unde, dacă nu e casa proprie, cu siguranţă că-i măcar familia. În ambele cazuri, deloc o fericire.

Şi-n consecinţă, am zis – fiind eu, cel puţin titular, de disciplină, cel mult stăpîn (nu „pe al său destin, poporul", asta a fost cîndva, şi nu mai ştiu nici eu de a fost bine ori ba), pe 100 de minute din viaţa (pe care le-o doresc lungăăă!) a vreo 45 de cătane bătrîne, dar nu suficient, pentru a fi deja colonei; aşa că a fost nevoie de ăst curs postuniversitar, una dintre condiţiile care odată îndeplinite, pot duce lin, la trecerea spre noul grad, (vreo 15 lei în plus, lunar la soldă)- ba chiar cu voce tare. Şi am şi făcut. Propunîndu-le, plin de completă înţelegere şi de înţelepciune, ca trecerea de la dulcele week-end, deja demult înmormîntat sub stive de minute, ore, după caz, sticle goale sau, cum am mai spus, kilometri – ea, trecerea – să se facă lent, pentru a nu interveni (absolut involuntar, sînt complet convins) vreo fractură, ori chiar înnodătură pe parcursul vreunei îmbrăţişări dintre dendrite şi axoni. Adică, cu alte cuvinte, să nu intrăm direct, abrupt şi literalmente brutal în conţinutul temei, şi al şedinţei impusă de programa analitică a disciplinei de Securitate naţională şi euroatlantică (vai, cît de frumoso-fastuoso-bombastic sună!).

Băieţii – şi fetele, puţine cîte sunt, dar suficiente pentru „agrementarea" vizuală, în fond şi condimentele se folosesc în mică cantitate, dar cît schimbă ele, gustul!... – nu cred c-au priceput mare lucru. Şi atunci, printr-un reglat de gîtlej, am continuat cu o voce de complotist încă în exerciţiul funcţiunii. Nu ştiu de nu am făcut cumva şi o roată cu privirea, ca pentru a descoperi un eventual nedescoperit şi ingrat intrus.

Dintr-o sursă demnă de încredere, un bun şi din copilărie amic – ce bine e să menţii contactele, nu se ştie niciodată cînd şi de unde e vreo nevoi – ajuns azi pe înalte trepte ierarhice, sau măcar învecinat cu ele, atît cît să-şi poată arunca ochii pe mult prea importante şi incipiente (a se citi, doar în stadiul de proiect) de prin Onor Minister hîrtii, am aflat că se „meştereşte" la un proiect de lege asupra soldelor din armată.

Nu cred c-am apăsat prea tare pe ultimele cuvinte. Însă liniştea şi-a făcut deja simţită prezenţa. Tiptil şi mişeleşte ca un tîlhar. Deh, nu pot spune că la orele-mi îi vreo tăcere desăvîrşită. El – maior, ei..., mai mari. În grad, vîrstă, potenţial, ba chiar şi cilindree. Eu mă limitez la 8o. De ocale. Ceea ce pentru 1,83 de metri e chiar bine, nu?

Am continuat cu acelaşi aer de conspirativitate: *Am profitat de ocazie şi mi-am şi notat cîte ceva. Am aici cîteva adnotări. Însă trebuie să recunosc că nu voi folosi valori numerice, ci doar raportări. La variate etaloane. Şi veţi înţelege în final de ce.* Deja liniştea a ajuns la cote şi mai înalte. Chiar de nebănuit, cel puţin la orele mele! *Legat de soldele de grad, solda unui colonel, va fi de patru ori mai mare decît cea a unui sublocotenent. Iar a căpitanului, jumătate din cea a locotenent-colonelului. Ca o concluzie, din punct de vedere al soldei de grad, diferenţele ierarhice vor creşte. Pe timp de război, soldele militarilor de toate gradele, precum şi cele ale asimilaţior, ale funcţionarilor civili din serviciul armatei se sporesc cu 1/5. Norma de hrană se va fixa prin lege bugetară. Îndemnizaţia de serviciu nu se acordă decît ofiţerilor; poate fi crescută prin lege bugetară, nu este supusă la nici o reţinere şi nu poate fi urmărită şi nici micşorată.*

Deja cred că de-ar fi fost muşte, zborul lor ar părea asurzitor. Cineva, mai curajos, ori poate doar vreun – autorizat – şef de grupă, încearcă să se facă exponentul celorlalţi: *nu e o glumă, domnule profesor, nu? Nu bineînţeles*, răspund eu încercând să par cel puţin convingător. Şi contrariat de umbra de îndoială pe care încerca respectivul să o aştearnă asupra ziselor mele. Ca apoi să continui. *Îndemnizaţia de misiune se acordă numai ofiţerilor şi este de data asta, diferenţiată pe grade. Pentru cel de general este de 30 de lei pe zi- şi pentru întîia oară folosesc chiar cuantumul exact, iar pentru locotenent si sublocotenent de 8 lei.* Uşoară rumoare. *La mutarea dintr-o garnizoană în alta, transportul se va face în contul statului. În cazul detaşării pe o perioadă mai mare de două luni, se asigură transportul familiei şi al bagajelor din acelaşi cont. Îndemnizaţia de mutare este de 900 lei pentru generali, 600 pentru ofiţerii superiori şi 400 pentru cei inferiori. O noutate este că orice călatorie a ofiţerului şi a familiei sale pe calea ferată va fi suportată de către stat în proporţie de 75%.*

REVISTA

ARMATEI

30 NOIEMBRE

1895

Aceeaşi tăcere. Spartă doar de mici şi în şoaptă comentarii. Ori calcule?... Sînt la prea puţini decibeli, şi la mare distanţă de catedră, ca să le pot afla. *Va exista şi o îndemnizaţie de – zisă de – reprezentare, al cărei cuantum va fi fixat printr-o lege bugetară, îndemnizaţie pe care o vor primi comandanţii, de la nivelul de şef al marelui stat major, comandanţii de divizii, brigăzi, regimente, batalioane, şefii de servicii.* Cred că am dozat bine „efortul". Cursanţii sînt în majoritate din rîndurile şefilor de birouri, secţii, şi primesc ceea ce se numeşte primă de comandă. Se fac în şoaptă, calcule şi presupuneri. *Concediul se va extinde pînă la o luna şi jumătate, şi poate fi pînă la maxim şase luni – e vorba despre cel medical – perioadă în care ofiţerul are drept de soldă întreagă cu toate accesoriile ei. Subofiţerii reangajaţi şi cei de administraţie, se bucură de aceleaşi drepturi ca şi ofiţerii. Se mai află prevederi referitoare la trecerea în rezervă cu drept de pensie, la reţineri, există un capitol de dispoziţiuni finale şi tranzitorii. Interesant este că se face referire la trecerea în rezervă pentru lipsa de cunoştinţe corespunzătoare gradului, cu drept de pensie de 1/2.* Din nou, o adîncă tăcere. Hotărăsc să nu mai prelungesc suspansul şi să detensionez atmosfera. Se apropie pauza. *Elevii din şcolile militare şi subofiţerii, cînd sînt înaintaţi la gradul de sublocotenent, au drept la o primă de echipare de 600 de lei şi la un... cal de serviciu din remonta armatei...* eu, cu gura pînă la urechi, nereprimîndu-mi zîmbetul, ei... contrariaţi, şi călcîndu-mi pe urme. Nici n-am mai apucat să le spun că acel cal, devine propietatea ofiţerului după cinci ani, şi că furajul şi potcovitul se va da de către stat. Ori poate că am şi spus.

...Le-am cerut îngăduinţă pentru cele zise şi, pentru că le-am promis la început că nu-i cazul despre vreo glumă, le-am aratat şi le-am spus despre ce era vorba, şi apoi de unde am citat. Era (doar) un proiect de lege asupra soldei în armată, apărut în *Revista Armatei*, din 30 noiembrie 1895. *Am în faţă exemplarul de revistă ce a aparţinut căpitanului, pe atunci, din Regimentul 2 artilerie, Eremia Grigorescu.* Pentru a pune punct vacarmului detensionator stîrnit, continui, cu o voce retorică, *Daţi-mi voie ca în final să citez doar cîteva dintre cuvintele folosite ca argument în legislativul României pentru susţinerea acestei legi. Fără a-l cunoaşte pe cel care a făcut-o. „Am înghiţit deja atîtea deziluzii asupra acestei chestiuni de îmbunătăţire a soartei ofiţerului, auzind miniştri în aventuri patriotice susţinînd, că întărirea armatei, şi deci starea corpului ofiţeresc trebuie să formeze una dintre principalele puncte ale programului lor; pe cînd altul... în ce fel de avînturi?... las pe alţii să se pronunţe... răspunzînd că «nu are bani pentru armată»... încît începusem să ne temem că această îmbunătăţire, de care de atîtea ori ne-am simţit aproape, era pentru noi un adevărat miraj,.. o iluziune, care ne făcea să zărim la orizontul nostru lucruri, ce în realitate nu există. ...Să nu vadă vreun răuvoitor în aceste rînduri, că corpul ofiţeresc vine să ceară o plată mai mare în schimbul serviciilor aduse societăţii! Nu plata serviciilor sale vrea ofiţerul, deoarece natura acestor servicii este de acelea ce cu nimic nu se poate plăti; el cere ca ţara, pentru onoarea şi existenţa căruia dînsul îşi dedică toată activitatea sa materială, morală şi intelectuală, neocupîndu-se întru nimic de sineşi, să îngrijească la rîndul său de existenţa sa şi a familiei sale, avînd întotdeauna în vedere două lucruri: 1) că prestigiul şi demnitatea armatei este expresiunea prestigiului şi a demnităţii naţiunei; 2) că pentru dînsa este o datorie să nu se dea în lături de dinaintea oricărui sacrificiu, precum a se ridica pe 1-a treaptă a instituţiilor sociale armata şi pe ofiţer, care la glasul ei nu–i va precupeţi niciodată sîngele său, pentru a-i salva existenţa şi onoarea".*

Deja am intrat în a doua oră. Pauza a trecut. La Securitate naţională şi euroatlantică vom discuta tema 11: „Marea Neagră şi geopolitica resurselor energetice".

Am onoarea...

La „Minerul milog”

fragment din romanul „Bocăncioasa”
(în pregătire)

de **Octavian Covaci**

După ‘76, căderea în țărâna dizgrației a fostului orășel Tămăşani, azi deja o comună ceva mai răsărită, devenise iminentă. Exodul populației spre oriunde era de preferat tuturor promisiunilor venite din partea cârmuitorilor, fiindcă deja, în anii aceia, eşecurile orânduirii socialiste n-aveau cum să mai poată fi ascunse sub preş, ieşind la iveală precum şobolanii pe punte atunci când simt că vasul urmează să se scufunde. Şi România se scufunda încet, dar sigur. A mai pus şi Leonid Brejnev ochii pe noi, şi asta încă de prin 1971, după vizita lui Ceauşescu în China… De fapt, cu ochii măriți pe noi au stat sovieticii dintotdeauna, şi, mai ales, după ‘68, dar atunci, în 1971, a făcut-o prea de oaie nea Nicu, plecând în China de capul lui, fără permisiunea… Înaltei Porți, şi asta în plin îngheț al relațiilor dintre Moscova şi Beijing. Şi unde mai pui că plimbarea prin Asia a durat nu trei zile, ci vreo trei săptămâni!... Nu a fost de mirare, deci, că, la înapoiere, obligați fiind să facă escală pe Aeroportul Unukovo, din Moscova, Kremlinul le-a pregătit „turiştilor” noştri o surpriză cu bobârnace tovărăşeşti, adică tras de urechi şi frecat ridichea, başca restul tacâmului axat pe atenționări mai mult sau mai puțin voalate. Ce să te mai miri atunci că, de acum, „celebrele” teze din iulie, scoase pe piață la mai puțin de două săptămâni de la revenirea din patria Marelui Zid, au ieşit atât de întunecate, după cum era şi mintea Geniului din Carpați care, imposibil să nu fi mirosit el că trăsese cam mult de coardă şi sovieticii erau mai hotărâți ca oricând să-l pună pe făraş. Şi ce rău au făcut aceşti sovietici, totuşi, că, până la urmă, n-au aplicat ceea ce Brejnev susținuse în Crimeea, şi tot cam atunci, prin ‘71, în fața celorlalți lideri ai statelor membre în Tratatul de la Varşovia, cum că e cazul să scape cât mai degrabă de cel ce „conduce lupta împotriva noastră şi constituie principalul obstacol în calea liniei noastre”…

Şi cum un necaz nu vine niciodată singur, ne-a mai lovit şi un cutremur, în ‘77, cu numeroase pierderi de vieți omeneşti şi contestații de amploare în presa occidentală la adresa regimului comunist, mai corect spus la adresa aceluia „veşnic reales” şi „mult prea iubit conducător”, iubit cu precădere în tot ceea ce înseamnă presă, în poezii, dar şi în cântece, mai puțin sau deloc însă în inimile românilor. După care a urmat greva din Valea Jiului care a tulburat bine de tot apele, bulversând serios viața multora dintre minerii României răbdătoare; de fapt, tot mai răbdătoare şi umilită. Şi, colac peste pupăză, înainte de-a se umple paharul, generalul de Securitate Ion Mihai Pacepa, şeful tuturor spionilor noştri din afară, a roit-o în Occident, oprindu-se taman în… Uniunea Sovietică Ailaltă, de peste Ocean! Acțiune comisă când? Exact cu vreo două săptămâni înaintea măreței noastre sărbători de la 23 august ‘78, zi încărcată de semnificații şi, mai ales, memorabilă pentru mulți dintre românii acelor vremuri şi îndeosebi pentru naratorul acestor rânduri, întrucât tocmai ce primise ingrata misiune − cel care i-o dăduse, fireşte, nu uitase să spună că ar fi una nobilă! − de a nu-l scăpa din teleobiectivul aparatului de luat imagini pe comandantul suprem al Forțelor Armate Române. Şi nu l-a scăpat!...

Atât timp cât au trecut prin fața sa, în pas de defilare, trupele terestre, Ceauşescu mai dădea alene dintr-o mână, cum dădea el, chipurile – salutând. Opt minute mai târziu însă intrarea în peisaj a mecanizatelor şi a şenilatelor, care au umplut piața de fum şi de zgomot, l-a făcut să nu-şi mai ridice privirea din balustradă, de care se mai şi sprijinea, din când în când, parcă obosit şi uşor derutat. Cu gândul la misiunea ordonată şi intuind că poate i s-a făcut rău, mi-am focalizat şi mai tare obiectivul pe chipul său, neputând rata, îmi imaginam, un prim-plan cu cel mai iubit fiu al poporului căzut în genunchi. Slabe speranțe însă! Totuşi, ce pățise? Că prea nu-mi părea în apele lui!... Misterul a ieşit curând la iveală şi, desigur, n-a avut cum să-mi scape, că doar era-n colimator strâns, cum primisem ordin.

Aşa aveam să văd cum, din când în când, între el şi soția sa, naiba ştie cum!, o mână stranie, neagră, cu un ştraif de hârtie, îşi făcea apariția de parcă ar fi fost programată, aducându-i, probabil, veşti de ultimă clipă. Moment în care Ceauşescu, imediat ce înşfăca misiva, se întorcea oarecum cu spatele către soția sa, care tot încerca să-şi arunce ochiul, deşi zadarnic şi, cum se apuca să descifreze ce şi cum acolo, pe hârtiile acelea, cel mai iubit fiu al poporului parcă devenea tot mai negru, aidoma mâinii care i le plasa sub nas. Invariabil, mi-am zis, veştile nu puteau fi decât în legătură cu fuga lui Pacepa, evenimentul la zi, altfel cum! Cu dinamica „dezvăluirilor” lui, normal... De ce nu însă şi cu bilanțul pierderilor din tabăra spionilor noştri, mi-am zis, care, după cum se comenta, o dată cu trecerea zilelor, cădeau unul câte unul, cum cad copacii incizați la carotidă cu drujba… Deci, tot mai palid şi mai nervos devenea Ceauşescu pe măsură ce misterioasa mână îşi făcea apariția între el şi nevastă-sa, de undeva din spate, aprovizionându-l cu răvaşe. Aşa că nu m-am mirat când, o dată cu survolarea pieței de către ultimele avioane de luptă reactive, numai ce-l văd că-şi strânge toate hârtiile aduse de mâna neagră şi, cu priviri de fiară hăituită, sub controlul strâns al soției − rămasă stană de piatră, în schimb, trăgând rafale lungi cu coada ochiului, de jur-împrejur −, părăseşte tribuna. Ea, deci, a stat pe loc, pentru că aşa era regula, nu cumva să dea naştere la bârfe şi suspiciuni, mai ales că, dinspre tribuna rezervată ataşaților militari, clipocitul aparatelor foto îşi mărise, brusc, intensitatea; probabil doreau să prindă cât mai elocvent golul lăsat, preț de câteva secunde, de Ceauşescu acolo, la tribuna oficială. Cum ea avea, de asemenea, misiunea bine prestabilită, desigur, să mascheze dispariția lui subită din peisaj, a început să dea şi mai abitir decât bărbatu-său din mână, zâmbind larg, protocolar, ca şi când totul decurge conform graficului, deşi, analizând situația mai apoi, de pe pelicula trasă atunci, în acele clipe, am putut remarca destul de clar că era cu gândul pe alte meridiane, numai la ovațiile din piață nu... Şi aşa a rămas preț de zece minute, ca intrată în transă, până când a reapărut Ceauşescu. De data asta, cu altă cravată, chipurile d-aia plecase, că să şi-o schimbe. Şi, mai mult ca sigur, şi cu altă cămaşă, deşi tot albă. Nu exclud posibilitatea să-şi fi schimbat inclusiv tot ce avea pe dedesubt… Dar în primul rând îşi schimbase figura. Care, cu toate retuşurile intervenite între timp, arăta mult mai răvăşită şi grea, încărcată ca de o mare povară. Unui muncitor cu ochiul, evident, nu avea cum să-i scape toată această bulversantă schimbare. Să-l fi înlocuit, oare, vreo sosie? m-am pomenit întrebându-mă… Puțin probabil într-un moment ca acela, mi-am răspuns tot eu, deşi, hm…, nimic nu era exclus.

*

Ca măsuri de restabilire a calmului şi a bunei convieţuiri, ca şi cum nimic grav nu s-ar putea întâmpla în ţara noastră, P.C.R.-ul a socotit cu cale să întărească vigilenţa în toate sferele de activitate. Acolo unde te-ar putea duce capul, dar şi unde nu, desigur… Astfel că, în scurt timp, zona a fost împânzită, conform metodei clasice a reîmpăduririi, cu vajnicii informatori, oameni de influenţă şi securişti. Şi era prin ‘86 când aburii unei întâmplări date-n clocot se răspândiră până la urechile celor mai mulţi dintre tămâşeni. Totul se petrecuse în incinta restaurantului „Minerul milog”, denumit cândva, deşi parcă nu prea demult, „Kalinka”, în amintirea vremurilor când chefuiseră pe aici scormonitorii adâncurilor, de dincolo de Prut, în căutarea uraniului. Uşor-uşor însă localnicii readoptaseră denumirea „din acte”, cum ar veni, una cât se poate de ştearsă pentru vremea şi spaţiul acela, cu care localul fusese botezat încă de pe când trăia tătucul de la Kremlin, adică „Minerul”. La care inventivii tămâşeni au adăugat în coadă adjectivul „milog”, dar asta numai în exprimarea orală, desigur, dar o făcuseră cu atât mai mare entuziasm cu cât informatorii mai sus pomeniţi, politrucii şi securiştii îndeosebi, se opuneau din răsputeri în răspândirea noului nume de botez al „Kalinkăi”.

Într-o bună zi, în plină amiază, un tip bine, de vreo treizeci şi ceva de ani, cu alură de fost sportiv, la vreun metru şi optzeci înălţime, tuns milităreşte şi proaspăt bărbierit, purtând pe nas nişte ochelari de soare, cu lentile oglindă şi rame groase, ambalat într-un sacou din piele întoarsă, de culoarea coniacului, cu un tricou alb pe dedesubt, tăiat la baza gâtului, în pantalon reiat, de culoarea castanei coapte şi în nişte adidaşi albi, ca spuma laptelui, îşi făcu apariţia, cu dezinvoltură, ca în propria lui casă, în pragul uşii, la „Minerul milog”. Înăuntru, duhnea a ceva acru, pe bază de tutun prost, şi a încăpere neaerisită; multă gălăgie, fum de să-l tai cu satârul, iar dinspre bucătărie năvăleau în haită arome grele, de prăjeli; ce mai, atmosfera generală aidoma aceleia de prin toate restaurantele gărilor de provincie gen Buzău, Râmnicul Sărat, Roşiorii de Vede ş.a.m.d., cu singura deosebire că, de regulă, majoritatea muşteriilor erau cam de-ai locului, rareori când se aventura câte intrus aflat în tranzit prin zonă ori nou angajat pe vreun şantier din apropiere. Ca atare, este lesne de intuit ce interes a stârnit în rândul muşteriilor obişnuiţi apariţia lui… Piele-ntoarsă atunci şi acolo, în cadrul uşii, la „Minerul milog”. Acesta în schimb, aparent deloc tulburat, ca un obişnuit al unor astfel de bombiţe, noul venit a ochit, calm, o masă mai retrasă, în colţul cel mai întunecat al localului, a verificat stabilitatea unuia dintre cele două scaune găsite acolo, zgâlţâindu-l cu simţ de răspundere, după care, la fel de calm cum intrase, şi-a scos sacoul, descoperind nişte pectorali demni de tot respectul, şi a dat să ia loc, nu înainte însă de a-şi aranja sacoul, meticulos, pe speteaza scaunului. Moment şi poziţie din care a profitat ca să arunce o privire de control, măturând de câteva ori întreaga sală. Totodată, cât rămăsese el în picioare, fără sacou, doar în tricoul alb, avea să lase vederii muşteriilor care semnau condica acolo, imprimat destul de citibil, de altfel, în verde, undeva cam de la nivelul pectoralilor în jos, până la buric, un citat destul de cunoscut, pentru un intelectual şi nu numai, din „Hamlet”, celebra dramă shakespeariană: „To be or not to be, that is the question”… Citatul era aşezat pe trei rânduri, aidoma unui haiku, şi tras în verde, cum ziceam, un verde cam prăzuliu, însă din momentul când fu devoalat contemporanilor de pe la celelalte mese, deveni în mod cert mai interesant de o mie de ori decât însuşi Piele-ntoarsă, purtătorul lui de ocazie… „În ce limbă şi ce-o fi însemnând?!” îşi ziceau, pe şoptite, cu capetele aplecate printre halbele de bere, matinalii consumatori − matinali în sensul că erau acolo încă de la prima oră! −, pufăind crâncen din ţigările la un leu snopul şi încercând să-şi dea cu părerea care mai de care. La acea oră, cu puţin înainte de prânz, deci, abonaţii localului erau cu predilecţie minerii pensionari, mai bine-zis cei care apucaseră „penzia” şi cărora li se zicea „norocoşii”; de altminteri, şi salutul lor de alint suna, invariabil, tot cam aşa, adică „Noroc bun, norocilă!..”, fiind transmis cu frenetic entuziasm atât în româneşte, dar şi în ungureşte, adică în toate limbile locului, fiindcă aşa era acolo, mina de uraniu din apropiere angaja pe orişicare, fără discriminare, român şi ungur deopotrivă, sănătate şi drag de muncă să aibă; găseau ei mai apoi graiul potrivit în care să se înţeleagă, cu atât mai mult cu cât nu puţine erau familiile mixte.

La ora când a deschis uşa Piele-ntoarsă, şef de local la „Minerul milog” tocmai fusese numit un oarecare Văcărescu, în locul fostului ospătar care avusese mâna cam lungă; nu s-ar fi observat dacă nu se apuca să le ridice prea repede case − şi ce case! − celor doi copii ai săi. Evident, atât de bune erau relaţiile interetnice atunci şi acolo că nu s-au auzit reproşuri gen „uite ce a fraudat ungurul vostru!”, sau „românul vostru”, dimpotrivă, oamenii locului erau resemnat-compătimitori vizavi de faptul că încă un tămâşean de-al lor „înfundase puşcăria”. Ei, dar lucrurile nu erau chiar aşa simple, sau, dacă fuseseră până atunci, de acum încolo începuseră să se cam complice întrucât nici nu fusese bine uns acest Văcărescu acolo, la „Minerului milog”, că a şi început să umble vorba cum că a fost pus anume, ca să umple golurile pricinuite de predecesorul său. În orice caz, de felul său de prin Reşiţa, aciuit aici prin căsătorie, acesta părea omul ideal aici, şi nu neapărat pentru faptul că, bănăţean fiind, trecea drept, aidoma bănăţenilor, în genere, la fel de calm însă nu atât de molâu ca ardelenii, ci fiindcă avea şi, cum se zice, un fel de perspicacitate peste medie; părea, deci, făcut pentru funcţia destul de complicată, totuşi, de şef de salon. Cum, necum, om de o cu totul factură decât celălalt, Văcărescu a luat el pulsul locului cât l-a luat şi, într-o bună zi, numai ce îi dă afară pe toţi vechii angajaţi ai „Minerului”, 14 câţi erau, ca să mai recheme a doua zi numai trei dintre ei, pe care, după ce i-a verificat bob cu bob, i-a dublat cu încă trei, recrutaţi acolo, pe plan local. Singura condiţie pe care trebuiau să o îndeplinească ţinea de stagiul militar care, musai, trebuia să fi fost satisfăcut şi nu oriunde, ci la Securitate. Apoi, ajutat şi de noua echipă, a mai cârpit pe alocuri acoperişul localului, a tras o spoială faţadei, schimbându-i culoarea dintr-un crem palid şi obosit într-un cărămiziu fâşneţ. În afară de asta şi tot spre deosebire de… Predecesoru, acest Văcărescu îşi făcuse un obicei din a lua el comanda muşteriilor mai răsăriţi, şi nu din lipsă de personal.

Ca atare, nu miră pe nimeni că, de cum se aşează pe scaun noul venit, în speţă numitul de noi, aici, Piele-ntoarsă, şeful „Minerului” se şi grăbi să i se prezinte, punându-i sub nas un meniu cu cinci feluri de mâncare, dar precizându-i, cu scuzele de rigoare, că renumita ciorbă de burtă tocmai se află pe foc, ar mai dura cam 40 de minute, cât despre celelalte feluri, între care mititeii şi ceafa de porc la grătar, erau şi nu erau prezente la apel, în eventualitatea în care un client mai curios ar fi pus degetul acolo, în dreptul vreunui fel din acela, automat ar fi auzit cuvintele ezitant-convingătoare şoptite conspirativ, la ureche, de ditamai şeful de local: „Regret, dar nu v-aş recomanda….”. După care, invariabil, urma argumentul ne-recomandării; o invenţie, de fapt, pentru că de unde să mai fie ceafă de porc dacă râmătorii deveniseră, subit, cea mai căutată marfă la export, iar ţăranii, prin gospodăriile lor, nu aveau voie să crească şi să îngraşe mai mult de unul-două exemplare?

Observând nedumerirea de pe chipul lui Pilele-ntoarsă când auzi că e rost să aştepte aproape un ceas până şi pentru un castron cu zeamă din aceea de burtă, „tovarăşul responsabil” – cum i se adresau toţi de acolo, de-ai locului, numitului Văcărescu – s-a scuzat un moment, să-şi consulte

bucătarul în privința posibilității preparării de a încropi ceva la minut şi nu a dispărut din peisaj decât atât cât i-a trebuit să adopte o mască de cumplită dezamăgire, revenind însă nu chiar cu mâna goală, cum plecase, ci cu un catastif albastru la sub braț, pe care i l-a pus pe masă. Era „Condica de sugestii şi reclamații", cu un creion albastru abandonat acolo, între file, pentru orice eventualitate, undeva pe la jumătate. Înțelegând gestul tovarăşului responsabil ca pe o invitație la lectură, inclusiv în încercarea de a mai păcăli timpul, Piele-ntoarsă se apucă, alene, de răsfoit, observând din prima că fiecare pagină se deschidea cu un text gata imprimat în partea de sus: „Tovarăşului redactor-şef al ziarului Scânteia", după care urmau în ordine, în jos, rânduri anume punctate fin pentru completarea numelui şi prenumelui reclamantului, a celorlalte date de identificare, cu seria şi numărul buletinului de identitate şi aşa mai departe, alte rânduri libere punctate finuț urmând formulei clasice „vă sesizez următoarele", textul standard încheindu-se, desigur, cu indicarea datei şi cu semnătura.

Piele-ntoarsă, care continuă să-şi păstreze ochelarii de soare pe nas, ridică privirea spre tovarăşul Lică A. Văcărescu – după cum scria pe ecusonul afişat la mare vedere, acesta era numele său complet – şi vreo câteva secunde rămase mut, răstimp în care tovarăşul responsabil, al cărui chip se reflecta cu intermitențe în lentilele tip oglindă, inducea imaginea unui individ care tocmai ce părea că se află în plin triumf. Din amintirile sale ulterioare şi ale doi ingineri ce se găseau în imediata apropiere s-a putut reconstitui următorul dialog care, cică, ar fi avut loc atunci şi la acea masă:

− V-am rugat eu să-mi aduceți condica de sugestii şi reclamații?!

Văcărescu, inocent:

− Nu m-ați rugat, dar, scriind cele constatate, mă veți putea ajuta în munca mea…

− Sunteți atât de sigur?

− Mai mult ca sigur.

− Şi nu vă e teamă că ați putea fi schimbat?

− Mai mult ca sigur că da!

Din nou liniştea se instalase între cei doi. Clientul scoase creionul chimic şi-l puse pe masă. După care începu să dea paginile înapoi: înjurături, înjurături… În româneşte şi, deopotrivă, în ungureşte. La un moment dat, cam la a cincia pagină, un desen-caricatură, reprezentând un mormânt din care iese o bulă în care scrie: „Aici e mai bine ca la voi!" Vorbele erau adresate unei clădiri care avea o firmă cu indicația „Minerul milog". Pe pagina alăturată, semne obscene clasice, în creion chimic. Pe următoarele, aproape în totalitate, iarăşi înjurături. Cele mai multe, evident, nu se pot reda. Din celelalte, Piele-ntoarsă imposibil să nu fi reținut câte ceva, îndeosebi complimentele gen „Măgarilor!" „Boilor, porcilor şi javrelor!"…

– …Solidaritatea minieră e a dracului de puternică!, dom'le… Apăi, dacă în loc de „proletari din toate țările uniți-vă" ar fi fost scris „mineri din toate țările uniți-vă", ar fi fost bai mare de multă vreme, să ştiți!... Minerii au palma grea şi fitilul scurt, da…, le lipseşte doar scânteia!, spuse de undeva, din penumbra unde se retrăsese strategic, oarecum, responsabilul Văcărescu, în timp ce clientul răsfoia, mai departe, cu tot mai mult interes, condica.

Dar văzând că nu prea-i mai acordă importanța cuvenită lui, ca responsabil, fiind tot mai atras de condică, Văcărescu se arătă curios:

− Vă place?

Piele-ntoarsă zâmbi cu un oarece subînțeles. Trânti creionul la pagina unde rămăsese cu răsfoitul şi închise cu zgomot, aruncându-şi privirea pe geam, ca şi când ar fi vrut să o ia din loc.

Simțind, ca din instinct, că s-a cam răcit atmosfera, ba chiar că tinde să devină plată, tot Văcărescu mai aruncă o capcană:

− Pe vremea când eram şeful unei cantine studențeşti, la Timişoara, am auzit din gura studenților că tovarăşul Ceauşescu îndemna toți artiştii să redea în opera lor „…contradicțiile şi conflictele reale, alături de faptele mărețe, emoționante, frumosul şi iubirea…". Şi mai continua şi cu alte cuvinte foarte interesante, tovarăşul Ceauşescu, dar le-am uitat între timp. E-hei, au trecut mai mult de zece ani de atunci! Azi s-au răsuflat cumva acele cuvinte?

Piele-ntoarsă rămase fără replică. Sau poate că prefera să tacă. Şi liniştea se prelungi cu multe secunde, până la limita… abdicării, ca să spunem aşa, dar cum înfrânt nu se putea da, într-un târziu îi răspunse tot printr-o întrebare, deşi aruncat pe un ton total neutru:

− De ce nu s-au semnat aici, în condică, oamenii muncii? De ce nu şi-au semnat… opera?

− Ca să nu fie învinuiți, normal!… Ar fi vai de mămicile lor dacă miliția şi cei de acolo – şi arătă cu privirea undeva pe geam, vizavi –, de la etajul unu al clădirii cu firma *Scânteia*, ar şti cine sunt cu adevărat „scriitorii"!... Nu sunteți de aceeaşi părere?

Piele-ntoarsă iar nu mai zise nimic, mulțumindu-se să reia din nou răsfoitul, aparent dezinteresat, al condicii. Dând peste un desen mai profesionist executat, se opri să-l cerceteze atent, dar, sesizând că mesaj este redat în ungureşte, şi neînțelegându-l, ceru lămuriri:

− Dumneavoastră înțelegeți ceva aici?

− Nu este nimic de înțeles, răspunse Văcărescu, doct. Este mormântul unui copilaş, se pare, pe care-l chema Dodo şi pe care se pot observa lesne cifrele anilor în care s-a născut, 1937, şi, respectiv, în care a murit: 1946!

− Asta-i tot? Nimic subversiv?!

− După părerea mea, asta-i tot! Nimic, nici măcar o virgulă subversivă…

N-a fost chiar totul. După vreo două luni, Lică Văcărescu a fost mătrăşit de la „Minerul", cu oamenii săi, cu tot. După alte două luni, la exact douăzeci de kilometri distanță de „Minerul milog", în zona fostei mine de uraniu, s-a deschis şantierul unui obiectiv național de importanță deosebită, unde au fost introduse în lucru inclusiv câteva subunități de militari în termen, de la diribau. Fostul şef de la „Minerul milog" a ajuns, mulți încă nu ştiau prin ce miracol, stăpânul celor două cantine ale şantierului: una civilă, iar cealaltă militară. Cu alte cuvinte, hrănea nu mai puțin de două mii de suflete. De trei ori pe zi, plus gustarea de la ora 11.00!

FOTOTECA ProARME

Foto: Roxana Bratu

Trei ştrengari şi-o bunicuță...

Comoara blestemată

de **Nicolae Diaconu**

Am cunoscut, în 1957, anul repartizării la Exploatarea Minieră Rovinari, tânăr absolvent al Grupului Şcolar Minier din Câmpulung Muscel fiind, pe cel care va rămâne prietenul de o viaţă, Cornel Radu, originar din Alimăneşti, undeva pe lângă Drăgăneştii de Olt. Am avut rezultate bune, mă număram printre fruntaşii clasei, fapt ce mă îndreptăţea să solicit o repartiţie la o întreprindere de prestigiu. Cum abia împlinisem 16 ani şi însă, iar în subteran erau admişi cei cu 18 ani, şi singura exploatare minieră la suprafaţă cu o vechime de unu-doi ani se afla în Oltenia, mai precis la Rovinari, undeva aproape de satul natal al premierului Gheorghe Tătărăscu, ce s-a numit Poiana, am primit repartiţie aici. Sediul viitoarei exploatări a fost amplasat, deci, pe terenurile fostului premier, în vederea înfiinţării coloniei miniere Rovinari, livada de pomi şi nuci fiind parcelată, iniţial folosindu-se ca sediu conacul, cabana, garajul, grajdul, locuinţele de serviciu ale personalului administrativ, parcul şi pista de popice. Totodată, s-au confecţionat primele barăci, tip Reghin, pentru cazarma unităţii militare de construcţii, barăci din trestie, cu panouri de lemn la exterior. Şi au fost aduşi muncitori de la Şantierul de construcţii şi instalaţii 21 Bucureşti pentru realizarea infrastructurii (drumuri, apă curentă, canalizare, reţea electrică de distribuţie, locuinţe, grupuri sociale etc.). Pentru terasamentul de la calea ferată şi drumul naţional Târgu Jiu-Filiaşi au fost detaşate formaţii de lipoveni. Împreună cu unitatea militară de construcţii, sub conducerea Ministerului Minelor şi Energiei Electrice, toate aceste formaţiuni şi-au dat mâna, reuşind să demareze lucrările ce vor face posibilă apariţia celei mai mari exploatări miniere a lignitului la suprafaţă. Şi uite aşa, în acest colţ de lume, ne întâlneam atunci, la un deceniu şi ceva de la terminarea războiului, circa 40-50 de absolvenţi de la grupurile şcolare din Câmpulung Muşcel, Anina şi Filipeştii de Pădure.

Blocul burlacilor

Am luat pe nepregătite conducerea exploatării, care s-a grăbit să amenajeze în fostul club al unităţii militare un spaţiu de cazare, instalând 40-50 de paturi de campanie, saltele, câte o faţă de perină, două cearşafuri şi pătură pentru fiecare om. Cum majoritatea ferestrelor avea geamurile sparte, am locuit în condiţii precare până pe la sfârşitul lunii octombrie, când ne-am instalat în două blocuri de burlaci, cu câte 12 camere, fiecare cameră câte cu patru paturi, cu un grup sanitar pentru toată lumea, cu şase chiuvete şi două cabine de WC. Clubul minier a fost gata cam în acelaşi timp cu cantina salariaţilor. Pentru finalizarea instalaţiei electrice a clubului, Şantierul 21 Bucureşti a solicitat vreo patru electricieni din rândul noilor veniţi (n-am ratat ocazia să mă ofer voluntar!) care, împreună cu şeful de echipă Ilie Alexandrescu, am reuşit să punem sub tensiune instalaţia electrică de forţă şi iluminat în chiar prima zi, până prin jurul orei 18.00. Cele două obiective, cantina şi clubul, adică, au făcut posibilă organizarea primului Revelion de către conducerea Exploatării Miniere Rovinari, în anul 1958, la care au participat conducerea din acea perioadă şi muncitorii familişti. Aşa am ajuns ca să locuiesc acolo, într-o cameră din „blocul burlacilor”, cu Cornel Radu şi Anton Stroescu, asta până prin vara anului 1960, când Cornel s-a căsătorit cu Salomeea, întâmplător angajată ca tehnician chiar în comuna mea natală, şi astfel se face că ne leagă o prietenie de peste 50 de ani. În familia prietenului Cornel am cunoscut-o, între multe alte persoane, pe sora cea mare a soţiei sale, doamna Sofia Mihăilescu, născută în Balaci, nu departe de satul meu, în anul 1926... Ei, şi aşa se face că, ajunsă la peste 85 de ani, venerabila doamnă (şi prietenă), o povestitoare cu mare har, în compania căreia am petrecut nu o dată clipe de reală încântare, amintindu-mi fără să vreau de oamenii de demult, de locurile şi întâmplările copilăriei, mi-a relatat mai deunăzi un caz incredibil, aproape, a cărui martoră a fost să fie pe la vârsta de şapte ani, în jurul anului 1933, deci, care avea să o marcheze pentru toată viaţa.

Povestea Sofiei Mihăilescu. Tabonul

– E-hei…, dacă mama ar fi dat curs rugăminţii mele!... Aşa avea să-nceapă, în ziua când, în sfârşit, după mai multe promisiuni, s-a decis să înceapă, bătrâna Sofia povestea vieţii ei. *...Tata era concentrat; ne descurcam greu cu traiul de zi cu zi şi, mai ales, cu muncile câmpului. Luase hamul casei mama, că aveam vreo 10 hectare de teren, oi, boi, vaci, păsări, tot ce-i trebuia unei familii de ţărani gospodari, înstăriţi sau, cum li se mai spunea atunci – mijlocaşi, dar asta până mai târziu, când ne-au încadrat la chiaburi. Eram cea mai mare dintre fraţi, sprijinul mamei. Şi câte nu erau de făcut: oile de dat la cioban, boii de îngrijit, păsările de supravegheat, chiar dacă aveau liber prin curte şi, mai ales, vacile, care trebuiau duse la păscut. Aveam trei vaci cu lapte – plus viţeii din anii anteriori! – pe care, zilnic, le duceam la izlaz, unde păşteau în devălmăşie toate animalele satului. Aşa zisul Tabon, aşa se numea islazul, era, de fapt, o poiană imensă, cu iarbă din belşug, avea un luciu de apă – Pârul Burdea –, la care se adăpau animalele când doreau. Rămăseseră pe acolo, pe margine, şi vreo 15-20 de peri pădureţi, imenşi, din vremuri demult uitate, când această poiană fusese o mare pădure, la umbra lor îşi găseau adăpost animalele în miezul zilei, mai ales în lunile iulie şi august, când orizontul parcă lua foc. Te uitai în zare şi aveai impresia că întreg câmpul este un cazan în fierbere!... Perii aceia, greu accesibili datorită trunchiului înalt, dar şi a coronamentului cu ţepi, îşi păstrau poamele până toamna, târziu, când bruma era cea care făcea posibilă căderea fructelor împreună cu frunzele, atunci ne umpleam şi noi trăistuţele cu pere, pe care mama le aduna într-o putină, amestecate cu apă şi cu zahăr, ca să fermenteze, rezulta o băutură răcoroasă, foarte gustoasă. Surorile mai mici: Elena, Manţa şi Salomeea, ajutau şi ele după puterile lor, mai mult având grijă de animalele şi păsările din curte. Eu, mai mare fiind, o ajutam pe mama la muncile mai grele: la mulsul oilor şi vacilor, de pildă, la adăpatul şi hrănitul lor; şi se bucura mama, normal, alintându-mă „vrenicuţa mamei”.*

Când venea vremea, ne aşezam la masa rotundă, pe scăunele, şi dimineaţa mâncam brânză, lapte şi verdeţuri – ştevie, urzici –, cu binecunoscuta mămăligă, uneori şi cu pâine, uneori cu ouă şi cu jumări din tigaia cu trei picioare, încălzită direct pe vatră, fără pirostrii. Duminica, tăiam un pui-doi, îi frigeam pe grătar, şi ce mai, cu mămăliguţa, laptele, brânza şi oule de la ce aveam noi acolo, pe bătătură, trăiam bine! Şi în fiece dimineaţă, îmi pregătea mama traista cu mâncare, într-un prosop, lega sarea cu aţa la un capăt, ceapă, castraveţi, roşii, brânză, pâine, mămăligă şi ceva jumări, ce avea la îndemână prin casă; dezlegam vacile de la iesle şi le mânam spre Tabon. Mă ajuta finul Nicu, fiul cel mare al lui Tudor Zodie, pe care bunicii îl cununaseră şi le botezaseră copiii, şi al căror nume le purtau şi finii noştri, adică Nicu, Ilie, Zoia, Leana şi Victor. Mai în vârstă, finul Nicu mă ajuta, de fapt mă aştepta, şi plecam împreună. El avea cinci vaci, o pereche de cai, mânji şi viţei, o adevărată cireadă. Mai aveau un cal blând, pe care îl călărea, şi de pe spinarea lui, cu biciul în mână, îşi conducea mica lui cireadă spre locul de păşune. În urma lui, îndemnam eu. La înapoiere, vacile mele mergeau în frunte, aveau viţei mici şi se grăbeau. Animalele erau blânde, nu se luptau între ele, nici nu aveam recolte prin apropiere, care ne-au fi pus în faţa pândarilor, în cazul când ar fi făcut pagube. Toată ziua împreună, cu ceilalţi copii, practicam toate jocurile cunoscute, într-o armonie

perfectă. Singura bătaie de cap ne-o crea ploaia. Şi eram cu Nicu – cred că ai prins sau te-a prins ploile torenţiale de vară, pe câmp, la seceră, la sapă, cu oile, vacile la păscut; ai văzut, apăreau în miezul zilei, din cer senin, nu bulgăre de nor, o adiere de vânt, când parcă orizontul fierbea şi, deodată, se umplea cerul cu plumb!... Dispărea soarele şi apăreau la început nişte linii de foc, ce luminau cerul, urmate de tunete puternice, fapt ce ne îngrozea, noi fiind cu gândul la poveştile din bătrâni, că Sfântul Ilie a ieşit cu căruţa şi caii de fier, şi cu biciul lui de foc, la vânătoarea de draci. Se speriau animalele, în special oile, care apucau care încotro, vacile, ca turbate, fugeau cu cozile în sus, de parcă dăduse strechea în ele. Aşa ne-a prins o ploaie în amurg de seară, tocmai când ne pregăteam să ne retragem spre casă. Uzi până la piele, ne grăbeam; de fapt, animalele, din instinct, goneau din răsputeri, căutând un adăpost. Fulgerele luminau cerul, urmate de bubuituri asurzitoare, însoţite de un ropot de ploaie torenţial, făcând să curgă pâraiele-n spume. Eu – înainte, Nicu – călare pe cal, cu biciul în mână, încerca să potolească animalele.

Flacăra albastră

Tunete, fulgere repetate, cerul parcă ar fi vrut să cadă pe noi! Speriate, vacile mele au trecut prin aleea de peri pădureţi, mai precis printre părul al doilea şi cel de-al treilea, dinspre sat. Deodată, la circa şapte-opt metri în faţa mea, chiar între părul doi şi trei, cum am zis, numai ce văd cum ţâşneşte o flacără alb-albastră, mai înaltă mult decât mine. Speriată, l-am strigat pe Nicu şi, muţi de uimire, privim amândoi… Era o flacără mai înaltă de doi metri şi întinsă pe o rază cam de trei-patru metri, fără să mai pun la socoteală vârfurile şi conurile flăcării, care jucau în ploaie. S-a stins brusc, aşa cum apăruse, şi ni s-a părut că am avut vedenii, numai că a apărut iar, a doua şi a treia oară!, tot atât de puternică după care a dispărut fără urmă… Noi, la fel ca prima oară, stană de piatră! Până şi calul se oprise pe loc, înlemnit. Şi dintr-o dată am remarcat un cerc de vreo trei metri, apărut acolo, unde se ridicase flacăra, un cerc perfect rotund în care iarba era pârlită. Auzisem şi noi, desigur, de la bătrânii satului, că, la anumite intervale de timp, banii de aur îngropaţi, aşa zisele comori, adică, joacă acolo, în adâncuri, scoţând la suprafaţă flăcări de foc. Aşa că numai ce-l aud zicând pe finul Nicu: „Să ştii, Sofiţo, că aici este îngropată o comoară!...” Apoi se grăbeşte să mă pună în gardă: „Dar ai grijă, să nu spui la nimeni ce ai văzut”. Şi asemeni unui uliu ce se repede să fure puiul de găina, numai ce-l văd pe finul Nicu sărind de pe cal şi, apucând coderia biciului, cu amândouă mâinile în faţă, o izbeşte puternic, cu genunchiul, rupând-o în două, după care înfige liber, adică acela fără bici, în mijlocul locului pârjolit de flacără. Calul, cum spuneam, rămăsese mai departe nemişcat locului, încremenit, cu urechile sus, ca două sulițe. În vreme ce Nicu iar s-a uitat către mine, înfrigurat: „Naşă, să nu spui nimic, la nimeni, ce ai văzut, auzi tu?!” Şi cu aceiaşi mare viteză de până atunci, din clipa când se stinseseră flăcările, încalecă pe cal şi pornim spre casă. Îngrijorată, mama tocmai îmi ieşise în cale, având pe cap un sac de cânepă şi unul în mână, pentru mine, pe care mi l-a şi dat, să mă apere de ploaie, să nu răcesc.

Căzănelul de aramă

Adăpostim animalele, le legăm la iesle, dăm drumul la viţei să sugă, nici măcar nu le mai mulgem şi ne retragem spre casă. Din cer, însoţite de ploaie, cad bucăţi de gheaţă, aşa-zisa piatră. Şi numai ce-o văd pe mama că dă fuga în magazie şi apare cu un topor şi cu o strachină cu sare, se opreşte în mijlocul bătăturii, izbeşte puternic cu ambele mâini toporul în pământ, după care presară sare pe muchie, rugându-se cu ochii către cer: „Opreşte, Doamne, piatra, să nu ne prăpădească recoltele!, fii bun şi opreşte…” Presăra sare şi se ruga pentru că nici măcar nu se secerase grâul, ar fi fost prăpăd să nu putem aduna nimic. Minune mare însă!, de cum s-a rugat mama, piatra s-a şi oprit. Am citit atunci pe faţa mamei o bucurie fără margini; gândul ei bun uite că-l înduplecase pe Dumnezeu. Azi încă-i păstrez imaginea vie!... Şi-mi vine-n gând că, dacă aşi fi avut un aparat de fotografiat sau măcar ceva talent la pictură, aş fi realizat unul dintre cele mai frumoase tablouri. Abia după ce s-a oprit ploaia, a aprins mama în cameră, de la focul care deja mocnea-n vatră, lampa cu gaz... Am ajutat-o să aşeze masa cu trei picioare, alături scaunele, străchinile, tacâmurile, totul, dar cum stăteam eu aşa, cu ochii la flacăra din vatră, încă firavă din cauza ploii care se strecura până acolo, pe hornul larg, în timp ce duceam la gură mâncarea aproape rece, a început să mă frământe din ce în ce imaginea acelei flăcări albastre pe care tocmai ce-o văzusem ieşind din pământ. Şi nu mă pot abţine să nu-i spun şi mamei. Şi mama, ascultându-mă, a căutat să mă lămurească aşa cum se pricepea ea mai bine, cu glas blând, de femeie trecută prin multe altele ale vieţii:

– Auzi mamă, Sofiţo, acolo este ascunsă o comoară, da... Din bătrâni se povesteşte că în părţile astea, din vremuri de demult uitate, ar fi îngropată o comoară, da, ascunsă de frica turcilor sau a tătarilor, cine ştie, de nişte oameni bogaţi… Care au hotărât să o îngroape sub un anume jurământ, iar când se vor linişti vremurile, tot împreună, să o dezgroape. Dar nu numai că au jurat, ci au rostit deasupra ei, a comorii, o dată cu jurămintele lor şi nişte blesteme, blesteme grele… Acum însă, ştiu eu ce să zic? Poate că a au fost prinşi, poate au fost ucişi, n-am de unde şti, ceea ce ştiu e că n-a auzit nimeni că s-au mai întors ca să o dezgroape. Aşa că tot ce este posibil, maică, să fie îngropată chiar acolo, unde zici că ți-a apărut ție flacăra aceea…

– Hai, mamă, să încercăm noi să o scoatem, i-am zis atunci, când am avut certitudinea, aproape, că este vorba, într-adevăr, de o comoară. Nicu a lăsat ca semn jumătate de coderie acolo, aş putea recunoaşte foarte uşor locul. Şi apoi, iarba este arsă de jur-împrejur. Hai repede, până nu ne-o ia Nicu înainte…

Ca arsă a sărit mama atunci, privindu-mă nu ştiu cum, tulburată tare:

– Nici nu mă gândesc, mamă! Nu-i nici măcar taică-tău acasă, poate că altfel era cu el aici, dar aşa…

Gândul că s-ar putea să trecem aşa de uşor pe lângă comoara aceea nu-mi dădea pace nicicum:

– Hai, mamă, i-am zis atunci, văzând-o tot mai nehotărâtă, hai la primar, să o dezgroape el cu oamenii lui, poate că ne dă şi nouă ceva!...

Grafica: *Mihai Şerbănescu*

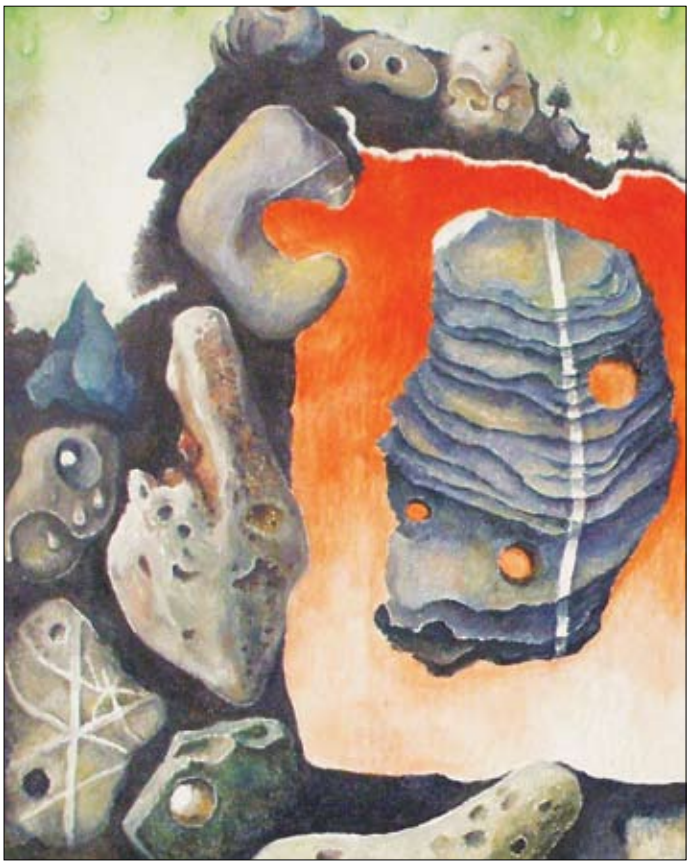
Şi mai rău am reuşit să o tulbur cu insistenţa mea:

– Sofiţo, să-ți vezi de treaba ta, auzi? Şi în primul rând să nu mai spui la nimeni că-i de rău, maică! Vin ăi de sus şi dăm de belea, auzi tu?

– Da, dar Nicu?!...

– Taci din gură şi lasă-i să se procopsească ei, auzi?… Este blestemată, mamă, cade blestemul pe noi, înţelegi? Şi hai la culcare. Culcă-te şi uită, auzi?

Ne aşezăm în pat, aruncă mama peste noi un macat ţesut în şase ițe, cu alesături, ne învelim bine şi, obosiți de toate câte petrecuseră peste zi, toți ai mei adorm fără griji, profund, ca după ploaie. Numai eu, tot cu gândul la comoară, nu reuşesc să-nchid ochii, măcar. Am adormit totuşi, într-un târziu, somn greu, că abia a reuşit mama apoi, dimineața, să mă trezească pentru a mă trimite din nou cu vitele, la câmp. Era o dimineață de vis, de parcă nici nu plouase, apele se retrăseseră, pământul era zvântat, căzuseră merele şi corcoduşele, dar mai ales dudele – bucuria păsărilor. Eu, ca de obicei, iau vacile din grajd, dar asta după ce am aşteptat-o pe mama, să le mulgă – atunci țin minte că nu a luat mai nimic, rămăseseră cu viței şi le-au supt toată noaptea! –, îl strig pe finul Nicu peste gard, să fie gata şi el, numai că, spre deosebire de până acum, finul nu-mi răspunde. De altfel, nici nu a mai venit cu animalele la păscut o săptămână întreagă, le dădea nutreț la iesle. Cum nu aveam obligație să-l aştept, şi cum în mintea mea se înşurubase un gând anume, am îndemnat repede către izlaz, unde am ajuns printre primii…, ducându-mă glonț către locul pe care-l marcase Nicu cu coderia şi unde, am văzut clar, apăruseră urme de săpături; urme proaspete. Desigur, cei care trecuseră pe acolo nivelase bine locul, dar, cum plouase, urmele săpăturilor nu aveau cum să fie ascunse cu desăvârşire. Uitându-mă mai atent, am zărit chiar şi jumătatea de coderie, uitată undeva sub o brazdă, şi atunci am fost sigură că Nicu şi ai lui, poate doar el cu tatăl lui, poate şi cu toți frații, trecuseră pe acolo. Dar să fi descoperit ei, oare, ceva? Nu ştiam ce să cred… Dar nici nu aveam curajul să-ntreb, convinsă fiind că, dacă o ar fi fost să fie, Nicu-mi va spune el ce şi cum. Şi zilele au

Pictură de *Mihai Şerbănescu*

început să se scurgă, nici n-am sesizat parcă, prinsă cu una-alta, cum terenul, şi datorită animalelor care treceau mereu pe acolo, a căpătat forma inițială. Abia când pământul se cicatrizase complet am îndrăznit să-l întreb, totuşi, cu timiditate şi tramă, parcă, dar, spre surpriza mea, finul Nicu mai mult a negat că ar fi căutat. De ce mă mințea? Oare, să fi fost într-adevăr o comoară acolo? Am început să cred că aşa era din momentul când l-am văzut pe finul tot mai rar cu animalele la păscut. Angajaseră un văcar de acum şi, lucru ciudat, zilele au început să nu mai fie aşa de plăcute ca înainte, ceva se schimbase şi eu încă nu mă dumiream ce. Abia târziu de tot, mult mai târziu, punând cap la cap toate ițele, am reuşit să-ncropesc imaginea a ceea ce se întâmplase la finul Tudor Zodie acasă, în după-amiaza aceea cu piatră, când a apărut flacăra albastră. La fel ca şi noi, după ce au adăpostit animalele, aşezați la aceeaşi masă tot cu trei picioare, ca şi a noastră – deşi puțin mai mare că deh, ei erau mai mulți: cei trei frați în putere, două surori, tata, mama şi bunicii –, după ce s-au aşezat cu toții acolo, deci, de jur-împrejur, ca şi mine, finul Nicu s-a apucat să povestească despre flacără. Numai că, spre deosebire de mama, tatăl lui n-a stat o clipă pe gânduri, ci, imediat, au lăsat lingurile jos, şi-au caută cazmalele şi târnăcoapele, le-au aruncat degrabă pe umeri, au pus desaga pe cal şi, cum deja se înnoptase, cu felinarele stinse încă, au luat-o înfrigurați drept spre Tabon, după marcajul făcut cu coderia biciului de Nicu. O dată ajunşi aici, aprind felinarele şi se pun pe săpată. Şi, pe scurt, dau peste un căzănel de aramă, ceva comun, cum erau multe înainte de colectivizare, pe care teleormănenii le foloseau încă şi, poate, le mai folosesc şi acum. După care se grăbesc să astupe cum pot mai bine urmele săpăturilor, aduc acasă prețiosul căzănel şi nu scapă nici o vorbă la nimeni, mormânt!...

Moartea bătrânului Zodie

Finul Tudor Zodie era un om priceput, cunoscut ca bun negustor, vindea nu numai ce producea el acolo, pe pământurile lui, ci mergea şi la Ruşi[1], în târg, cumpăra ieftin şi vindea mai scump, în special animale. Şi, slavă Domnului, se găseau animale, nu întâmplător județul nostru avea ca marcă trei oițe… Sigur că aveau ceva stare el şi ai lui, deşi casa rămăsese tot cea bătrânească, numai că dintr-o dată, de fapt cam după o lună după… flacăra albastră, bătrânul nostru fin cumpăra un teren de cinci hectare, la marginea Balacilor, pe drumul ce duce la Tecuci. Pe acest teren, tot în scurtă vreme, au şi construit o casă mare şi frumoasă pentru cei trei frați, pentru asta aducând meseriaşi cu faimă, de la oraş, foarte pricepuți, care s-au ocupat şi de celelalte anexe, având în vedere planurile de viitor ale finului Zodie care de acum intenționa să-şi cumpere batoză de treierat, vapor cu abur care să mâne batoza, tractor, plug, semănătoare, animale de povară, boi, atelaje, pluguri, grape, mai multe vaci, cai, oi… Aşa că aceşti meseriaşi au ridicat imediat o salbă de adăposturi trainice, magazii pentru cereale, fânare, cotețe…, mai ales că toamna dădea semn că se cam grăbeşte atunci, în anul acela. Au săpat meseriaşii aceia şi c âteva fântâni, cu nişte oleaburi demne de adevărate ferme boiereşti; de fapt, aveam să înțeleg, aceasta şi fusese dorința bătrânului Zodie, să arate a ceva demn de un boier casa lui. Şi cum toamna s-a lăsat cu recolte bogate, de unde până atunci ezitau îndelung când venea vorba de însurătoare, dintr-o dată, toți cei trei băieți ai bătrânului au pornit să-şi caute soții pe măsură, prin toate satele din jur şi, în special, la oraş. Au urmat, fireşte, trei nunți ca în poveşti acolo, în sat, la care însă nu au mai fost invitați ai mei, tata cu mama, ca să-i cunune, ci şi-au ales naşi pe măsură, adică bogați, cu situație şi puşi bine... Sigur că, fiind rude, totuşi, ne-am aflat şi noi în preajma ginerilor şi a mireselor, atunci dar şi în al doilea an, când iar au avut loc două nunți, la intervale mici, cele mai frumoase dintre toate câte se petrecuseră acolo la noi în sat, când şi cele două fine s-au căsătorit, amândouă cu băieți de la oraş, fiii unor negustori bogați. Din cauza aceasta, rareori le-am mai văzut pe finele noastre, se stabiliseră acolo, la oraş, îşi construiseră case mari şi frumoase şi s-au pus pe trai... Le-a mers bine, timp de câțiva ani, au cunoscut cele mai frumoase vremuri, le ieşeau toate, de se minunau bieții oamenii din satul nostru care mai auzeau de ele ce noroc au avut. Rămas aici, în sat, bătrânul Zodie a continuat să agonisească, pe lângă maşina de treierat şi celelalte instalând şi o moară pentru mălai, făină şi uruială, ca atare le mergea bine, din ce în ce mai bine, ca şi când Dumnezeu însuşi îi luase în brațe şi nu le mai dădea drumul, de parcă ar fi fost copiii Lui! Dar cum toate au un început şi un sfârşit, aşa şi în cazul bătrânului Zodie. Şi nu ştiu de ce, dar când mă gândesc la el, de fiecare dată îi vine în minte vorba aceea spusă de cine ştie ce filozof, dacă nu cumva vine chiar din popor, cum că „omul moare atunci când a reuşit să-şi adune tot ce-i trebuie ca să trăiască fericit!"… Căci exact când se credea cel mai împlinit om de pe pământ, într-o noapte oarecare, de vară, bătrânul nostru fin Tudor Zodie avea să moară în somn... Pur şi simplu, a doua zi, dimineața, au pornit să tragă clopotele şi am aflat că bătrânul nu mai era. După care, n-a mai trecut mult şi la urmat întru eternitate şi fina Ioana, soția sa. Rămaşi fără stâlpii casei, cei trei frați caută să mențină pe mai departe, pe linia de plutire, afacerile familiei. Dar, de parcă ar fi fost planificate cu adâncă răbdare, rând pe rând, necazurile se țin lanț. Şi următorul asupra căruia se abat a fost să fie fratele cel mare, Ilie Zodie, om de asemenea priceput la toate, ca şi răposatul său tată. Abia se înapoiase de la oraş, într-o seară de mai când, în vreme

[1] Denumirea locală, uzuală, a orașului Roşiorii de Vede.

ce-şi scotea caii de la oiştea căruţei, cade din picioare ca secerat, cu oiştea alături… Este înmormântat alături de părinţi, la numai doi ani. De parcă situaţia fusese trasă la indigo, ca şi în cazul bătrânului, şi lui Ilie îi urmează, la numai şase luni, tânăra sa soţie... Lumea deja începuse să comenteze. […]

Cum se transmite blestemul

Anii au trecut, a urmat războiul, au venit vremuri grele atât la oraş, cât, mai ales, la ţară. Pe umerii ţăranilor s-au abătut necazuri mari. Cei cu situaţie mai bună au fost obligaţi să dea produse agricole sub formă de cote ce depăşeau posibilităţile lor. Rareori am mai mers în comuna Balaci şi, prin urmare, pe finul Nicu l-am mai întâlnit prin anul 1948, când a avut loc Naţionalizarea... Bietul om a rămas atunci fără nimic, absolut nimic din vasta şi bogata lui gospodărie. Trecut prin „dârmonul" vremurilor cu statut de chiabur, avea să fie purtat din post în post pentru nepredarea cotelor, fiind nevoit să renunţe de bună voie, la un moment dat, la toate pământurile cumpărate în vremurile de glorie. L-am luat deoparte pe finul Nicu şi-l întreb:

– Spune-mi, Nicule, atunci, în vara aceea a lui '33, în amurgul serii, când ne-a apărut flacăra, da spune drept, aţi dezgropat comoara? Comoara aceea pe care ai marcat-o cu coderia biciului!...

Bietul finu' Nicu! Şi-a aprins o mahoarcă, a oftat lung, m-a privit spăşit şi a recunoscut, în sfârşit:

– Naşă, am găsit-o!... Da, am găsit-o! Era la jumătatea distanţei dintre părul doi şi trei. Coderia a venit chiar la mijloc, între perii aceea, de parcă aş fi măsurat înadins... Au luat de reper perii doi şi trei, îngropând-o la jumătatea distanţei. Dar nu am săpat prea mult; a fost la suprafaţă, chiar sub semn, la nici un metru adâncime… Eu, primul, eu am atins cu cazmaua capacul căzănelului. L-am urcat pe cal şi l-am adus acasă chiar atunci, în noaptea aceea...

– Şi ce era înăuntru, finule?

– Naşă, tata nu ne-a lăsat să nu ne uităm înăuntru. Am vrut, dar nu ne-a dat voie. A zis că aurul orbeşte. Doar ne-a arătat nişte bănuţi de aur, atât... Dar ne-a spus să nu suflăm o vorbă despre comoară, niciodată, la nimeni. După care a luat-o şi a ascuns-o el, nu ştiu unde, noi nu am ştiut niciodată unde şi cum. Avea un negustor evreu la Bucureşti, care a venit de mai multe ori la noi acasă, cu el ştiu că făcea tata schimb de bani, el îi da aurul şi primea lei… Tot el a proiectat şi a adus constructori, a procurat toate materialele necesare construcţiilor pe care le-ai văzut, a cumpărat batoza, vaporul cu abur, tractorul, semănătoarea, plugul, căruţele şi celelalte câte le ştii…

Pe măsură ce finul Nicu îmi tot relata, simţeam că mă cuprinde aşa, o emoţie aparte ce se legăna între părere de rău şi invidie, că la un moment dat am răbufnit cu năduf:

– Bine, finule, cum ai putut să-mi faci una ca asta?

– ?!

M-a privit tâmp, ca şi când n-ar fi înţeles ce am vrut să-i spun:

– Nu mi-ai dat şi mie măcar un ban…, i-am aruncat cu reproş. Ce zgârciţi aţi fost, tu şi finul Tudor!

A dat din mână a lehamite şi totuşi un pic de senin am prins, parcă, în ochii lui mari, albaştri deşi trişti, tot mai trişti:

– Bine că nu ţi-am dat, naşă!

A fost rândul meu să mă mir. Dar nu pentru mult timp.

– … Păi tu nu vezi ce nenorocire s-a abătut asupra noastră? a continuat finul Nicu. Şi a început să explice ca dintr-o carte, sec şi totuşi cu voce gâtuită de o emoţie stranie: S-au dus tata, mama şi Ilie, au urmat surorile Zoia, apoi Leana… Nici bărbaţii lor nu au mai trăit mult, s-au dus şi ei unul după altul!... Şi, ce este şi mai trist, nici măcar unul din noi nu am avut copii. Averile le-au luat nepoţii lor din partea soţilor sau a soţiilor... Am rămas doar eu şi Victor, cu nevestele. Dar tot fără copii. Se pare că a fost blestemată comoara, naşă, nu crezi? Şi blestemul a căzut deasupra noastră. Urât blestem! „Ce noroc blestemat a căzut pe capul nostru!, aşa a zis mama, săraca, în ziua când l-am pierdut pe tata. Şi aşa aveam să zic şi eu, de fiecare dată, când unul câte unul, aproape toţi ai mei, uite, s-a petrecut dintre noi… Mai bine de tine că nu ai insistat să o cauţi, naşă! Nici tu, dar nici mama ta, că nu se ştia!...

Din ziua aceea, şi mai rar am revenit acasă, în Balaci[2]. Când am revenit ultima oară, într-un septembrie târ-ziu, nu l-am mai găsit nici pe finul Nicu… Şi nici pe soţia lui! Mi-a povestit mama cum s-au petrecut lucrurile… Când s-a întors de la baza de recepţie, unde tocmai predase două căruţe de grâu, încărcate direct de la batoza de treierat, adică predase cota impusă de raion, o dată ajuns acasă, a dejugat boii, i-a legat la iesle, a adăpostit căruţa sub pătul, ajutat fiind de soţie şi de Victor, fratele mai mic, s-a aşează la masă în aşteptarea castronului cu ciorbă de lobodă şi cam asta a fost. Pur şi simplu, i s-a schimbat culoarea feţei şi nu s-a mai ridicat de pe scaun. La scurt timp, ca şi în cazurile precedente, îl va urma şi soţia. Acum mai rămăseseră doar finul cel mic, Victor, şi soţia lui. Din câte se pare însă, blestemul aurului s-a abătut şi mai vârtos asupra bietului Victor. Fire slabă, învins de greutăţi, la scurtă vreme după înmormântarea fratelui Nicu, sărmanul Victor a dat în darul beţiei. Cât a mai putut să ţină o sapă în mână, şi-a asigurat vinul şi ţuica din gospodărie. An de an însă viciul băuturii se statornicea în fiinţa sa şi cum rareori există om împătimit de alcool care să se mulţumească să-şi înece amarul singur, între pereţii casei, de la o bucată de vreme, a căutat să fie şi el alături de confraţi, la cârciuma din centrul satului. Sigur că, de acum având şi prieteni, din ce în ce mai mulţi prieteni, aceştia au prins a-l trage de limbă, să le povestească despre comoară, numai că, deşi beat-mort, Victor a negat tot timpul... Cât a mai avut de vândut din ce agonisise împreună cu părinţii, i-a mers cum i-a mai mers. Cu vremea însă a ajuns aşa de sărac, încât a fost nevoit să revină la relativ modesta casa bătrânească, unde copilărise şi o dusese atât de bine, cândva, alături de cei patru fraţi mai mari şi de părinţi. Dar „băutura este o meserie grea", după cei mai avizaţi şi atotştiutori este „cea mai grea" şi dacă nu eşti în stare de ea, până la urmă tot te pune jos. Aşa şi cu bietul om care, nu că nu ştia ce-l aşteaptă, ci, probabil, şi-o fi zis că numai aşa v-a scăpa de blestemul care-l urmărea pas cu pas, ceas cu ceas, clipă de clipă. Că va scăpa uitând… În realitate, blestemul l-a urmărit ca un şarpe rău şi, când a considerat că a fost îndeajuns pedepsit, într-o noapte geroasă, din miez de iarnă, în drumul de la cârciumă către casă, l-a muşcat pentru ultima oară, abandonându-l în şanţul adânc, plin cu zăpadă, de pe marginea străzii… De acolo l-au ridicat sătenii a doua zi, dimineaţa.

Multă vreme apoi, de atunci încoace, aveam să aud ca prin vis, uneori mai aud şi azi, cuvintele tremurate ale finului Nicu, din ziua aceea când l-am tras de limbă, ca să-mi spună ce şi cum cu comoara: „…Mai bine de tine că nu ai insistat să o cauţi, naşă! Nici tu, dar nici mama ta… Că nu se ştia!"

Aici, a avut dreptate Nicu… Mama avea să trăiască 99 de ani!

12 ianuarie 2012

Amplasată în nord-estul judeţului Teleorman, pe drumul dintre Piteşti şi Roşiorii de Vede, localitatea Balaci este amintită încă din vremea lui Mircea cel Bătrân, de aici fiind originari boierii Bălăceni.

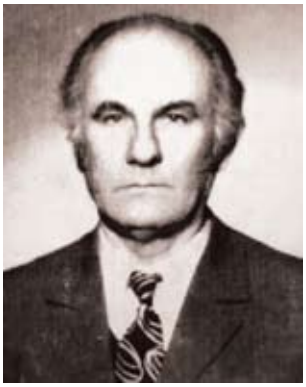
FOTOTECA ProARME

Foto: *Christian Hiver*

Era într-o sâmbătă, 28 iunie 2003, în librăria „Diverta" din *Mall*-Vitan, Bucureşti, cu ocazia lansării romanului „Pumnul de fier", de Dan Gîju (în picioare, la microfon). Invitaţi de onoare au fost, în ordine, după cum sunt aşezaţi la masă, colonelul Gheorghe Cojocea (eroul romanului, din 5 aprilie a.c. nonagenar), scriitorii militari Ion Aramă şi Olimpian Ungherea şi, în dreapta, la costum de culoare deschisă, generalul Constantin Olteanu, fostul ministru al Apărării Naţionale din anii '80. Mascat de Dan Gîju se mai afla scriitorul târgovişteanGeorge Coandă. Un an şi ceva mai târziu, Ion Aramă trecea în eternitate… Recent, tot într-o zi de sâmbătă, pe 17 martie a.c., avea să ne părăsească şi Olimpian Ungherea. Fie-i ţărâna uşoară!

Piloții[1]

de **Zaharia Potârniche**

În imediata apropiere a Palatului C.E.D.[2], peste drum de mica grădină publică, se afla o clădire nu prea mare, construită în întregime din lemn şi aşezată pe piloni bătuţi chiar la malul Dunării. Era ca un ponton acoperit, o aşezare lacustră, fiindcă sub ea curgea Dunărea. Intrai pe o uşă mică, în faţa căreia, o firmă te anunţa că acolo se află staţia de pilotaj a Comisiunii şi, după ce străbăteai un scurt coridor, puteai ieşi pe o pasarelă exterioară care se mărginea cu Dunărea şi unde, în permanenţă, se afla ancorată una dintre pilotinele care duceau piloţii la gura braţului Sulina, unde erau aşteptaţi de vapoarele ancorate în radă, pentru a fi aduse la pontonul din faţa vămii. Aceste pilotine, cam vreo trei la număr, erau, de fapt, nişte vaporaşe propulsate de câte o maşină cu aburi în miniatură, alimentată cu cărbuni şi deservite de un echipaj format din două persoane: căpitanul şi mecanicul. Erau dotate, fireşte, cu o modestă cabină de comandă, aici existând şi un loc rezervat piloţilor. Tot cu aceste pilotine treceau Dunărea, pe celălalt mal, în acea zonă denumită Prospect, funcţionarii superiori, străini, care îşi aveau birourile acolo. Fiindcă în acea zonă se aflau toate atelierele de întreţinere, ale Comisiunii, pentru buna funcţionare a întregului parc de vase ce deserveau canalul. Şi aceste vaporaşe mergeau cu o viteză destul de mare, stârnind valuri ce izbeau malurile.

Cafenelele Sulinei

Acolo, în micul birou de pilotaj, stăteau, de obicei fumând sau jucând table, piloții de bară sau cei de Dunăre, care erau de serviciu. Lista vaselor care urmau să intre pe canal sau să iasă la mare era în permanență afișată lângă intrarea biroului: astfel, oricine putea afla ce vase urmau să intre în port. Primele semnale al prezenței în rada portului a bastimentelor ce intrau pe Dunăre erau instalate de paznicii de la farul vechi, de lângă clădirea Palatului administrativ C.E.D., după cum urmează mai jos. Astfel, pe o consolă rabatabila, se aşezau atâtea baloane de culoare neagră, câte vapoare erau sosite în radă; iar pentru fiecare dintre cele care intrau pe canal, se ridica un mic fanion triunghiular, cu semne diferite, în funcție de tipul navei respective. Adică, dacă vasul era un cargou, fanionul avea o bulină albă, iar dacă era un pachebot, fanionul era alb, cu o bulină roşie: în timp ce, pentru vasele militare se aborda fanion roşu.

Piloții erau de două categorii: de bară, adică aceia care aduceau vasele din larg pe canal, şi altă categorie era acea a piloților de Dunăre, care duceau bastimentele în amonte, până la Brăila. Meseria de pilot cerea multă practică navală, îndeosebi pe Dunăre, dar şi cunoaşterea detaliată a hidrografiei întregului canal navigabil, ca şi a zonei fluviului în întregime. Şi acest lucru se învăța pe vremea acea practicând din fragedă tinerețe această meserie de mare răspundere, vechii piloți făcând parte dintre aceştia, fără prea multe studii teoretice în materie de ştiință… navale. Cu timpul însă, datorită rigurozității regulamentelor, condițiile de acceptare a unui pilot au devenit mai grele, dar şi aşa, nu oricine se putea ridică la nivelul unui pilot. Pentru acest lucru îți trebuia în primul rând agerime de minte, multă stăpânire de sine şi reflexe bune, ca să poți face față la tot felul de situații neprevăzute. Plus că, din momentul când pilotul punea piciorul pe puntea unui vas, comanda acestuia îi era predată lui şi întreaga răspundere pentru ducerea vasului la destinație îi aparținea, ca reprezentant al C.E.D., iar orice avarie provocată de o eroare de pilotaj era suportată de Comisiune. De aceea, atunci când piloții erau primiți în acest serviciu, aveau nevoie de referințe deosebit de serioase, aceasta în afara examenului riguros la care erau supuşi de conducătorii portului.

Kilometrul zero al canalului – sau milă zero – a fost plasat acum peste o sută de ani şi se afla pe la fosta gură a Sulinei din faţa vechiului far, străjuită, de o parte şi de alta, de diguri din piatră şi beton, cu câte un far mic la capătul acestora. Iar acolo, la bară, adică la vărsarea apelor în mare, datorită sedimentelor cărate de Dunăre, adâncimea, de la o zi la alta nu e niciodată constantă, la aceasta contribuind şi furtunile, dar şi curenții marini. Or, pilotul care pleca să aducă vasul din radă trebuia să cunoască rezultatele sondajelor din acea zi, treabă pe care o efectua serviciul hidrografic al administrației portului, care făcea măsurători detaliate, localizate apoi pe harta cu care pleca pilotul. Şi acest lucru se efectua pe tot parcursul fluviului, până la Brăila, fiindcă bancurile de aluviuni şi de nisip se mutau sau îşi schimbau cota în funcție de viteza apelor, dar şi de curenții fluviali, şi dacă acest amănunt nu era cunoscut la timp, vasul putea eşua pe vreun banc, provocând daune costisitoare societăților maritime respective, ca să nu mai vorbim de situația blocării întregii circulații pe canal. Pe atunci, nu intrau pe canalul Sulina vase mai mari de zece-douăsprezece mii de tone.. Astăzi însă lucrurile s-au mai schimbat, dar activitatea de pilotaj întâmpină oricum la fel de mari greutăți, îndeosebi în lunile de toamnă, când ceața densă se lasă zile întregi pe tot parcursul canalului, micşorând vizibilitatea, situație în care iscusința şi îndemânarea piloților este ca şi pe vremuri, la mare preț.

În astfel de zile, deci toamna, vasul de pasageri al Navigației Fluviale Române sosea de la Tulcea cu mari întârzieri față de acea oră binecunoscută a sulinenilor – 17.30 –, când foarte multa lume venea la debarcaderul din faţa bisericii anglicane pentru a aştepta pe cineva drag, deşi cei mai mulți o făceau din curiozitate sau, mai ales, din obişnuință. Era un vas de mic tonaj ce făcea cursa de mulți ani pe această rută şi care purta numele *Giurgiu*. Dar când navele, în marş, erau prinse de un val de ceață pe canal, circulația se făcea cu cele mai mari precauții, cu viteza redusă şi cu semnale emise permanent de sirenă, deşi nu o dată erau nevoite să tragă în apropierea malului, ancorând si aşteptând să se împrăştie ceața. Un necunoscător care intra în micul birou al piloților din faţa grădinii publice, într-o zi caldă şi însorită, de vară, şi găsea acolo câțiva dintre ei stând la taifas sau jucând table, ar fi rămas cu impresia greşită că oamenii aceia duceau o viață pe cinste, într-un dolce farniente de invidiat. Dar, pentru cine a trăit acolo, la gurile Dunării, convingerea era cu totul alta.

O parte dintre piloții mai în vârstă sau chiar bătrâni, greci şi turci – în special, care erau cei mai numeroşi prin anii 1930 –, aflați în afara orelor de serviciu, îşi făceau veacul la una din cafenelele de pe strada I-a, undeva prin apropierea pilotajului, pentru a fi găsiți la nevoie, în cazul sosirii în radă a unui număr mai mare de nave. Una dintre cafenele era şi aceea despre care vorbeşte Jean Bart în celebrul lui roman, *Europolis*, căreia, după o vreme de la apariția cărții, după moartea neaşteptată a autorului, i s-a dat numele romanului. Acolo, în cafenelele lor preferate, piloții nu se plictiseau niciodată, fiindcă ei aveau ce povesti dintr-o întreaga viață petrecută la pilotaj, unii fiind copiii unor piloți veniți la Sulina o dată cu înființarea Comisiunii. Dar pe acolo mai veneau şi unii ageamii aflați în port de puțină vreme. Sau chiar vizitatori de ocazie... Pentru ei, poveştile bătrânilor piloți păreau ca desprinse din cărți. Şi ei, piloții, aveau ce povesti.

Povestea bătrânului Dursun

Într-o zi, pe bătrânul Dursun, pilot de bară de o viață întreagă, un bărbat gras, solid, numărând peste 60 de ani, pilot activ, în timp ce îşi priza porția de tabac din cutioara lui frumos ornamentata, de argint, l-a întrebat extrem de curios exact unul dintre ageamiii pasageri rătăciți pe acolo în scop turistic, în timp ce era servit de cafegiu, la aceeaşi masă:

---

[1] Fragment din romanul „Copiii Dunării", vol. 1, „Amintiri din Europolis", în pregătire. Intertitlurile aparțin redacției.

[2] Comisia Europeană a Dunării (1856–1938), organism internațional înființat după încheierea Războiului Crimeii şi semnarea Tratatului de pace de la Paris, pe 18/30 martie 1856, care stabilea, între altele, libera circulație pe Dunăre, aflată sub supravegherea unei comisii internaționale. Inițial, a avut sediul la Galați, mai apoi la Sulina. Actualmente, funcționează Comisia Dunării, cu sediul la Budapesta (din 1954), la care sunt afiliate (membre) 11 state riverane, iar altele patru au statut de observator.

– Spune-mi şi mie, căpitane, cum duci matale cogeamite hardughie de vapor pe canalul ăsta mic, pe ploaie, pe vânt şi, mai ales, pe ceaţă, până la Buhaz şi de acolo până în radă? Te întreb pe matale fiindcă îmi dau seama că o faci de o întreagă viaţă.

Bătrânul turc, ce la începuturile tinereţii lui fusese doar simplu marinar, dar şi barcagiu, şi care îmbătrânise în meseria de pilot fără prea multă şcoală, l-a privit pe sub sprâncenele-i groase, înspicate cu fire albe, a zâmbit uşurel de sub mustaţa îngălbenită de tabac, a tuşit, dregându-şi glasul, şi-a scos din buzunarul de la pantaloni o batista mare, albastră, cu care şi-a suflat nasul, cu zgomot de trombon, apoi, ţinându-şi cu două degete, elegant, ceşcuţa de cafea şi adulmecându-i aroma, i-a răspuns cu glasul niţel obosit de ani, în jargonul lui împestriţat cu multe cuvinte străine, dintre care unele de preferinţă franţuzeşti:

– Ce facem? Ascultăm la mine, efendi! Primo, estem avut beucoup atentione nu facem bocluc la Buhaz; ama, nici la canal; atunci luat la buzunar firman de la birou sondaj care dat la noi la pilotaj, chaque jour. Apoi urcat la vapor şi luat comanda de la căpitan până scos barcaz la larg! Acum ascultat, efendi: primo, dat comanda ama telegraf la maşinist, iavaş, iavaş maşina! iar timona estem la timoner. Timoner ţinut directione tout avânt et uitat rapid şi la mine pentru ordin. Et, dacă văzut cum eu beut un cafe şi fumeze una tighara străină, alors, ţinut timona tout avanant la canal, mă encore, cu ochi a la geamandurile. Ama, dacă el văzut la mine sprincean stâng ridicat, alors făcut rapid un poco tribord timonă! Mă, dacă eu făcut meme gest a droite, el făcut un poco babaord! Et, mon efendi, tout meme, iavaş, iavaş, come şi come că... mai beut un cafe, mai trasso ena tighara străină, et, iapageam ajungem barcaz la Buhaz! Mă acolo, eu luat timona de la timonier, scos firman cu sondaj de la buzunar et duso barabafta la largo preş la geamandură cu tignalo! Acum, tot lume estem mulţumit, eu salutat căpitan avec „salam aleicum!", zis la timonier „merci giugiuc garcon!" et dat semnal cu fluier la pilotina care luat la mine et, cu maximio viteza, întors la pilotaj. Mă, acolo, când băgat mâna la buzunar pentru scos firman-sondaj, găsit la fiecare nu una, mă, duo pachet tighara străină, Prima, Prima! Pezevenghi căpitan băgat la mine – sans eu ştiut, acolo la comandă, duo pacheto! merci capitano!

Şi, cu un gest de respect, bătrânul a mai adresat un salut imaginarului căpitan care, cine ştie pe unde ajunsese, atunci, cu vasul lui. Apoi, scoţând din buzunarul hainei un pachet de *Virginia*, i-a oferit interlocutorului să servească de acolo câte îşi doreşte. Şi străinul, luând o ţigară, a rămas un moment dezamăgit de scurta şi simpla poveste a bătrânului Dursun, aşteptând de la el o întreagă aventura plină de primejdii, în timp ce vechii piloţi de pe la celelalte mese, unde îşi făceau de obicei veacul, între două intrări sau veniri de vase ce trebuiau pilotate, îşi zâmbeau unul altuia cu subînţeles de „modestia" colegului lor mai în vârstă. Ştiau ei ce ştiau; prin câte încercări trecuse bătrânul la viaţa lui de pilot la fel ca şi ei; mai ales în miez de toamnă târzie sau în iernile cu ceţuri groase, ce îi surprindeau uneori pe canal; pe vânturile puternice pornite atunci când nu se aşteptau, când vasul era pilotat pe canalul destul de îngust şi care puteau cu uşurinţă să pună navă pe vreun banc de nisip ori s-o izbească de digurile din piatră; şi asta în timp ce sirena geamandurii din larg mugea ca un animal antedeluvian, iar semnalele sonore ale staţiei Dum-Dum de la capătul digurilor, dinspre mare, îşi trimetea bubuiturile exploziilor de dinamită în acele momente de pericol pentru navigatorii care se apropiau de gurile Dunării. Dar intuiţia şi experienţa lor era de cele mai multe ori neîntrecute chiar şi de furia naturii, iar bătrânul Dursun era un om blând, departe de orice laudă de sine, şi nu găsea potrivit să împovăreze un biet vizitator cu tristele poveşti de pe aceste meleaguri.

Sub faldurile oraşului

În timpul acesta, mai la o parte, la masa lui obişnuită de ani şi ani, unde-şi lua cafeaua, prizându-şi totodată tabacul cu degete îngălbenite, se auzi şi râsul hârâit al bătrânului Baracioglu, fostul şef al piloţilor. Avea pe atunci peste optzeci de ani şi era un bărbat firav, micuţ de statură şi cu un obraz cu pielea tăbăcită de vânt, ca de şopârlă. Când vedeau venind câte un cargou mai mare, unii piloţi se ridicau de la mese şi, cu pas agale, plecau spre pontonul de acostare, pentru a putea asista la dibăcia colegului lor de branşă atunci când întorcea vasul contra curentului, în laguna din faţa farului, unde trebuia să înfigă prova în nămol, pentru a putea face întoarcerea; şi nu odată s-a întâmplat ca prova să rămână blocată acolo când vasul trebuia să se retragă, spre înapoi. Şi vasul ajuns la debarcaderul păzit de o santinelă de la grăniceri, în faţa vămii, staţiona atât timp cât se făceau toate formele de intrare pe canal. Şi toate formalităţile se realizau în minimum de timp necesar, pentru a se elibera debarcaderul pentru alt vas ce aştepta intrarea. Apărea atunci şi funcţionarul de la biroul de tonaj, aflat în acea cameră luminoasă, din colţul din dreapta al Palatului, şi unde se stabilea taxa cuvenită Comisiunii pentru toate serviciile oferite. În acel birou, în acei ani, 1930–33, exista şi o maşină de calculat, cu o mare manivelă, dar nu de dimensiunile cunoscute de noi mai târziu, ci una cam de mărimea unei maşini de cusut *Singer* şi care făcea un zgomot ce-l deranja pe funcţionar, de multe ori acesta renunţând la ea. Apăreau însă cazuri, este adevărat mai rare, când intervenţia Serviciului Sanitar al portului oprea vasul pe malul stâng pentru dezinfecţie sau deratizare şi acest lucru se întâmpla când pe nava apărea vreun caz de boală molipsitoare şi cu bolnavi contagioşi, de tifos, febra tifoida sau chiar ciumă... Atunci, marinarii bolnavi erau coborâţi imediat de pe vas şi transportaţi la spitalul de carantina din afara oraşului, aproape de ţărmul marii, care era împrejmuit cu un gard de sârmă ghimpată, păzit zi si de noapte pentru a interzice oricărei persoane din afară să pătrundă acolo. Dar noi, copiii, atunci când ne întorceam de la plajă, intram clandestin, pe sub sârmele ghimpate, săpând nisipul, pentru a ajunge la tufele de agrişe de lângă garduri; era riscant însă fiindcă paznicii aveau câini foarte răi, care, uneori, ne simţeau de la distantă şi atunci ne luam repede tălpăşiţa, de multe ori urmăriţi de paznici. Câţi marinari bătrâni de prin alte ţări, pe unde au trăit, nu şi-au amintit de vremea tinereţii lor, ajunşi aici, în spitalul de carantina de la Sulina! Şi, după evacuarea bolnavului, urma deratizarea bastimentului de către serviciul sanitar al portului. Era dotat acest serviciu cu un vas de dezinfecţie, dar şi de deratizare, cu fum de sulf, pentru stârpirea şobolanilor şi a gândacilor. Şi acest vas de deratizare, de obicei folosit foarte rar, era o mica navă veche, acostată în apropierea pontonului principal, mai totdeauna nepăzită, iar noi, copiii, săream pe coverta ei şi ne jucam până ce intram in vizorul grănicerului din port, care ne fugărea. În ce priveşte vasul deratizat, el îşi continua drumul, dar bolnavul rămânea la Sulina, în patul de spital, de la izolare, ascultând în nopţile întunecoase, căderea valurilor de pe ţărmul marii, cu inima seacă de dorul celor de acasă. Şi acolo, ascultând cântecul valurilor, câţi dintre ei au închis ochii pentru totdeauna, fiind apoi îngropaţi prin grija consulului ţării lor, slujiţi de preotul confesiunii ajutat, desigur, de groparul oraşului, mult cunoscutul din acei ani pe nume Trupca. Acesta, marele beţivan, locuia acolo, în micul sălaş de lângă capela lăcaşurilor de veci, având o droaie de copii, cam certaţi cu curăţenia, pe jumătate sălbăticiţi de singurătate şi mizerie. Azi încă, pentru trecătorul care îşi poartă paşii dincolo de gardurile vopsite în culoare verde, a cimitirelor din Sulina, prezenţa crucilor de fier sau de piatră cu nume cu totul străine dau de gândit, neînţelegând cum au ajuns aceşti oameni aici, în aceste

Sulina. Palatul C.E.D.

cimitire separate pentru fiecare cult religios, oameni de toate naţiile europene, înfrăţindu-se cu morţii noştri, în acel loc pe bună dreptate numit „Cimitirul maritim". Acolo, în nopţile de vară, le cânta necontenit foşnetul valurilor prăvălite pe ţărmul acela unde i-a adus soarta să rămână pe vecie; iar din bălţile ce învecinează acest tărâm al tristeţii şi al tăcerii, în aceleaşi nopţi se înălţa corul broaştelor venite din

imensele întinderi verzi ce nu pot fi cuprinse cu ochii. Aşa veneau, şi aşa plecau nave şi oameni, pe aici, la Gurile Dunării, spre depărtările mărilor sau în eternitate.

Dar sa revenim iar la piloţii noştri si sa spunem ca, unii dintre ei, mai dornici de linişte, îşi aveau locul de tihnă, dar şi de taifas, în alta parte, la mesele din faţa cafenelei lui Marghiloman Alipranti, aflată peste drum de grădina de vară cu artişti şi muzică a fostului cofetar Ştefan Mateescu. Iar cafeneaua era chiar la parterul locuinţei acestuia, casa de zestre a nevestei sale, fată de negustori greci din Sulina. Acolo mai uitau de grija vapoarelor, iar spre seară, dacă nu erau chemaţi la pilotaj de urgenţă, stăteau la o partida de table, iar cei ceva mai tineri jucau biliard, ascultând şlagărele vremii ce însoţeau de obicei spectacolele artiştilor ce se produceau pe micuţa scenă din gradina de vară. Acolo însă, la gardurile înalte de peste doi metri, de scândură, era veselie mare, şi prin întunericul serii, luminată slab de lampa stâlpului electric din apropiere, mulţimea de copii, dar şi femei tinere sau chiar bătrâne, se înghesuiau să privească prin găurile făcute de ei în ulucile gardului. Cei mai mulţi erau mahalagii ai cartierului; şi se cunoşteau între ei şi-şi respectau locurile cucerite anterior, ca primi veniţi la acel vizor miraculos, pe care ei îl numeau, în glumă, „gaura doi lei".

Şi daca se întâlneau între ei pe drum, se întrebau daca le-a plăcut piesa din seara precedentă, fiindcă în fiecare seară se juca altă scenetă. Nu ştiu ce trupă o fi fost în acei ani la noi, la Sulina, dar s-a dovedit extrem de inventivă şi chiar profesionistă. Astfel, patronul restaurantului reuşea să umple grădina cu consumatori seară de seară. Revenind însă la cei ce populau cafeneaua lui Marghiloman, trebuie să spun ca îl găseai acolo pe pilotul Livadaros, tatăl prietenului şi colegului meu de şcoala Chiriaco; apoi şi pe Dursun sau pe Memet, acesta din urmă tot pilot, venit ca fost ofiţer în marina turcă, după ultimul război, el fiind tatăl altui coleg, Abdurahman. Şi mai era pilotul Mustafa, tatăl lui Selatim, bunul meu vecin şi prieten de joaca. Tot acolo îşi bea de obicei cafeluţa, ca să se mai lumineze de aburul sprîturilor consumate cu o seară înainte la bodega Chercula, de pe strada I-a, şi pilotul Ţânţaru, un obişnuit al acestei bodegi, dar şi al celei de la parterul cu acelaşi nume, *Camberi*; pilot destoinic, de altfel, şi niciodată afumat în timpul cât era de serviciu. Despre fiul lui, Tache, se spunea ca e băiat de bani gata, dar şi un mare amorez. De altfel, băiat drăguţ; ceva mai mare ca noi, având pe atunci 17-18 ani, era îndrăgostit lulea de Felicia Teodorescu, fiica mai mică a maistrului mecanic de pe *Concordia*, nava de studii hidrografice a C.E.D.-ului. Felicia era o fată deosebit de bine făcută, frumoasă cu adevărat, blondă, cu ochii jucăuşi. Reuşise să sucească multe gâturi de ofiţeri, dar mai ales de subofiţeri şi maiştri de marină, însă ei, la cei 15 ani, îi plăcea să flirteze cu cei pe care îi găsea simpatici, dar numai atât, fiindcă părinţii ei nu înţelegeau s-o mărite aşa de tânără. Se simţea în elementul ei însă cu cât avea mai mulţi adoratori. Şi lumea vorbea multe pe socoteala fetei lui Teodorescu, dar ea, totdeauna elegantă, în rochiţele ei de adolescentă, inteligentă, zbura ca un fluturaş printre uniformele albe, imaculate, ale „maeştrilor" sau sublocotenenţilor de marină de pe vasele de război sosite în port. Numai îndrăgostitul Tache, care o iubea ca un nebun, era ţinut ceva mai departe, fiindcă o ceruse în căsătorie, iar el nici nu-şi terminase liceul; încă era elev în ultimele clase, la Tulcea. Aşa se face că, într-o primăvară plină de soare şi încântare, cu tufele de liliac înflorite, venind în vacanţa Paştelui, Tache nu a mai putut îndura indiferenţa Feliciei, dar şi prietenia ei cu întreaga ofiţerime de acolo. Şi chiar în Săptămâna mare a căutat revolverul tatălui său, pe care l-a găsit în noptieră, şi şi-a descărcat un glonte în piept. A avut însa noroc, fiindcă glontele a trecut pe lângă inimă şi, dus de urgenţă la spital, bunul şi iscusitul chirurg italian Luigi Celetti l-a operat imediat, scăpându-l cu viaţă. Dar cu atât mai mult, familia Teodorescu nu a mai vrut sa audă de vreo mezalianţă cu familia Ţânţaru, mai ales că el, pilotul, care era mult mai tânăr decât consoarta lui, îşi găsise o grecoaică cu vreo douăzeci de ani mai tânără ca el şi îi făcuse cadou lui Tache un frate mai mic, de toată frumuseţea. Dar doamna Ţânţaru, care era o femeie foarte înţeleaptă, îi spunea mamei fără ură, dar şi fără vreo nuanţă de regret: „Îl las sa facă ce vrea, atâta timp cât are grijă de mine, de Tache şi de casă; şi nu am ce să-i reproşez. Are şi el dreptul la viaţă. Şi vinovata sunt eu, când l-am luat cu zece ani mai mic decât mine!" Iar domnul Ţânţaru purta în continuare cocoşel cu doua creste, mai ales că pilotajul îi plătea cam vreo patruzeci de mii de lei pe lună, ceea ce însemna cât cinci salarii primite de tata, la uzină. Astfel au trecut vreo doi ani de la povestea de mai sus, şi viaţa oraşului nu a mai fost tulburată de nici un eveniment mai deosebit.

Moartea bătrânului Baracioglu

Dar, într-o altă bună dimineaţă de vară, în toată Sulina s-a răspândit vestea morţii acelui patriarh şi fost şef al pilotajului, bătrânul Baracioglu. În ziua înmormântării lui, în timp ce trecea cortegiul funerar pe strada a treia, in drum spre cimitir, cortegiu urmat de foarte multa lume, dar şi de familia lui numeroasă, noi, copiii, băteam mingea pe maidanul din faţa spitalului, priviţi de bolnavii aflaţi prin saloane. Am lăsat baltă jocul şi întreaga ciurdă am luat-o la goan, ca să ajungem din urmă cortegiul, mai înainte ca acesta să sosească la podul gârlei, unde se afla bine plasată crâşma lui Spiro Birtaşul; aşezată acolo anume, pentru alinarea suferinţei şi a gândurilor triste ale celor ce se întorceau de la toate înmormântările. Iar noi trebuia sa ajungem la timp si să luăm poziţie în faţa cailor mascaţi, pentru a prinde din plin ploaia de monede de tot felul ce se aruncau de către îndureraţii familiei, pentru uşurarea sufletului răposatului în lumea de apoi. Erau monede de un leu şi de doi lei, de nichel, dar unele şi de câte cinci lei, de alamă, cu chipul fostului rege minor Mihai I, iar alte mult râvnite, de câte zece sau douăzeci de lei, cu capul Majestatii Sale Carol al II-lea, ce de puţină vreme coborâse din aeroplanul ce-l adusese din străinătaţi, pentru a-şi îmbrăţişa fiul şi, desigur, de a se aşeza pe tronul acestuia. Erau monede noi, galbene ca aurul, şi dacă ajungeau în buzunarele noastre goale le transformau într-un adevărat tezaur. Ne-am ales fiecare dintre noi, după noroc, cu mai mult sau mai puţin, şi le pipăiam prin buzunarele pantalonilor, cu bucurie, dar şi înfiorati de chipul uscat al decedatului din sicriu, înconjurat de multe jerbe de flori şi de coroane. În spatele familiei, în rândul cărora am văzut uniforma unui maior de justiţie militară, bărbat grăsuţ, cu chelie, urmau piloţii, cu toţii îmbrăcaţi în uniformele lor de duminica, bleumarin, cu tresele la manşete şi cu nasturii lucitori la haine, având capetele descoperite, şepcile cu cocardă fiind ţinute în mână. Şi cortegiul şi-a continuat drumul iar noi l-am însoţit în aşa fel ca să fim cât mai aproape de caii îmbrăcaţi in odăjdii negre; urma acum a doua oprire, la cea de a doua gârlă, unde se afla un alt pod al speranţelor noastre, înainte de a se ajunge la cimitir. Dar de data aceasta nu eram numai noi, cei iuţi de picior, de la primul pod, acum năvălise puzderie de plozi din mahalaua colivarilor, care aflase cu întârziere de „fericitul" eveniment, dar printre ei erau şi unii mai răsăriţi, care îşi cunoşteau meseria de ani şi ani, şi ştiau metoda ,,convingerii" de a nu te apropia prea mult de… locul comorii. Ş aici a trebuit să ne mulţumim cu ceea ce le scăpase lor, însă totul a decurs cu respectarea decedatului, fără nici o păruială adică, fără vreun cap spart sau nas însângerat, aşa cum se mai întâmpla uneori. Mai exista totuşi şi un al treilea pod, peste o altă gârlă, dar, pentru că aceia care croiseră la vremea respectivă aceste gârle nu au întrebat pe nici unul din cei ca noi unde să le pună, pe aceasta au aruncat-o tocmai dincolo de cimitire, pe unde nu mai treceau cortegiile funerare, spre dezamăgirea şi frustrarea noastră şi a generaţiilor ce au venit după noi. Şi răposaţii ar fi beneficiat din plin de rugile noastre pentru iertarea păcatelor lor.

Cimitirul din Sulina (aleea înecaţilor)

Atunci, în după-amiaza aceea de vară, am rămas cu toţii cuminţi şi impresionaţi lângă groapa răposatului. S-a slujit mult de părintele Calinic, care a rostit şi el o mică slujbă; a vorbit foarte frumos şi unul dintre piloţii români, acolo în cimitirul ortodox. Şi în jurul gropii se aflau cele doua fiice, femei de acum căsătorite de multa vreme, în lungi voaluri negre, care le acopereau inclusiv feţele. Ştiam însa cu toţii că erau foarte frumoase, semănând cu mama lor, rusoaică de viţă nobilă, venită din Rusia ţaristă. Iar noi am primit fiecare, în nişte coşuleţe de hârtie creponată, grămăjoara de colivă ce s-a împărţit cu dărnicie, şi trebuie să spun şi acum că parcă niciodată nu am gustat o coliva mai bună, de la nici un alt mort de atunci.

În timp ce înfulecam coliva, priveam spre nepoţii răposatului, care erau ceva mai răsăriţi ca noi, fete şi băieţi, frumos îmbrăcaţi şi ferchezuiţi, în timp ce unii dintre noi ajunseserăm acolo cu picioarele goale, aşa cum ne era de multe ori obiceiul. Dar nimeni nu s-a uitat urât la noi pentru acest lucru. Acum, după ce scriu aceste amintiri,

cel ce va trece prin cimitirul ortodox de la Sulina poate îşi va aminti să dea o raită şi pe la mormântul acestui patriarh al oraşului, aflat prin apropierea porţii de intrare. Acolo scrie totul pe scurt despre el, şi acolo am auzit şi eu, acum peste optzeci de ani, primii bulgări de pământ căzuţi pe sicriul lui, fie-i odihna uşoară! Cine ştie câţi dintre piloţii care nu au părăsit locurile acelea odihnesc şi ei, pe undeva prin apropierea locului lui de veci; mulţi foşti purtători de paşapoarte şi nu cetăţeni ai ţării, dar care astfel şi-au găsit pentru vecie a doua patrie. Iar cel ce cunoştea cel mai bine istoria acestor locuri era groparul Trupca, care a săpat la viata lui mii de gropi de odihnă veşnică, acolo, în nisipul uşor de săpat, de pe grindul înalt, creat special de arhitecţi pentru ca mormintele să fie ferite de apele ce inundau de obicei întreg oraşul, dar şi de apele freatice, aflate în mod obişnuit la mică adâncime. Locuia Trupca, cu cele vreo cinci fete, în casa mica, formată din doua camere, de lângă capela cimitirului, acolo in mijlocul împărăţiei morţilor. Acolo i se născuseră toate fetele şi, aşa cum am mai spus, erau cam sălbăticite, nu mergeau la şcoală şi se spălau doar în gârlă, dar şi asta rar, numai vara, când se duceau anume să facă baie acolo, fiindcă tatăl lor nu le lăsa să se amestece cu vizitatorii de pe ţărmul mării.

Bucuriile groparului Trupca

Toţi banii pe care îi primea Trupca după înmormântări se duceau pe băutură. Iar nevastă-sa se alegea doar cu leafa ce i-o dădea Primăria ca „funcţionar" al acesteia. Şi primarul, care cunoştea patima lui Trupca, leafa ce i se cuvenea, i-o dădea numai ei, pentru a-şi putea hrăni copiii. Pe Trupca însă îl găseai bine făcut mai totdeauna, şi mai ales când săpa de unul singur gropile; şi niciodată nu a acceptat să-şi ia un ajutor, pentru a nu-i înjumătăţi pomenile primite. Iar sticla de rachiu era întotdeauna pe marginea gropii unde îşi făcea trista meserie. Intram uneori in cimitir, in drum spre plaje, ca sa mă mai răcoresc la umbra vreunui copac, si de acolo, auzeam de cele mai multe ori, de undeva, din pământ, zgomot de cazma, si un cântec răguşit, si privind in jur, observam la un moment dat o lopata care apărea la marginea unei gropi, cum zvârlea pământul săpat afara, dar el nu se vedea, semn ca se afla la cei aproape doi metri ce îi cerea datina creştină. Mă apropiam de marginea gropii, îi dădeam bineţe şi-l întrebam pentru cine deschidea el acolo porţile Hadesului. Şi el îmi spunea, trăgând câte o duşcă din sticla ce-l aştepta cuminte pe marginea gropii. Si atunci mă întreba:

– Dar tu al cui eşti?

Şi, după răspunsul meu, îmi zicea pe loc unde se afla oricare dintre multele rude pe care le aveai acolo; şi ştia acest lucru oricât de turmentat era în momentul acela. Era Trupca vesel atunci când era beat. Dar mai ales când avea de săpat vreo groapa cuiva, era mai vesel ca de obicei, fiindcă ziua ce urma era una plina de bucurii pentru el şi familia lui. Bani şi băutură din plin, dar şi colivă, colaci, ca la orice pomană a mortului, la care el era primul beneficiar, toate curgeau de-a valma. La lacrimi şi suferinţă, nu se mai uita de multa vreme; văzuse atât de multe, aici, în mahalaua colivarilor, ca moartea pentru el, era o adevărată binefacere pentru cei ce scăpau de grijile acestei lumi, iar pentru el, o adevărată fericire.

Astăzi, doarme şi el de mult în acelaşi cimitir ortodox, si singura groapa pe care nu a săpat-o până atunci, a fost propria lui groapa. Si a venit altul care i-a luat locul, ca stăpân peste aceasta împărăţie. Tot aici dorm mulţi dintre piloţii de atunci, despre care am spus cate ceva care in cuprinsul acestor amintiri ale copilăriei mele, suflete care plutesc si ele ca si ale multora, în marea Împărăţie a Lumii de Dincolo.

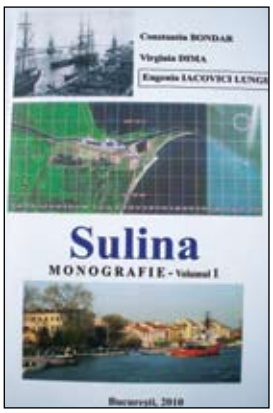
Din cărţile primite la redacţie

Tudor Cristea, apreciat astăzi ca unul dintre marile nume ale criticii literare româneşti, a publicat la editura târgovişteană Bibliotheca, în 2011, culegerea de eseuri ***Arta derivei***, subintitulată ***Tablete. Consemnări. Resemnări***. După un roman, cinci volume de poezie şi trei de critică literară, autorul deconspiră în prefaţă că această lucrare nu ar fi văzut lumina tiparului dacă nu ar fi fost stăruitor îndemnat s-o facă de către amicii săi literari. Cartea are cinci secţiuni: *Tablete din Ţara de Kutry* (editorialele pe care le-a scris între noiembrie 2000 şi ianuarie 2011 pentru revista mensuală de cultură „Litere", al cărui fondator este din anul 2000), *Accente. Jurnal de presă* (subiecte pe diverse teme, de la actualitatea socială şi politică, până la controverse literare ale momentului), *Aventura „Litere". Interviuri* (trei dialoguri culturale cu Tudor Cristea: „Astăzi

realitatea este cel mai bun producător de ficţiuni", „Literatura va continua să existe în orice circumstanţe", „Criticul este un poet sobru şi un prozator de idei"), *Addenda* (Confrăţia dâmboviţeană) şi ca *pos-scriptum* un frumos poem „mai vechi, regăsit ca din întâmplare, ce exprimă în chip surprinzător starea mea sufletească de azi", după cum mărturiseşte autorul. Acoperind o perioadă destul de îndelungată şi bucurându-se de succes la momentul apariţiei lor, consemnările lui Tudor Cristea vorbesc despre evenimente, fapte şi persoane prezente în viaţa acestuia conectată la pulsul societăţii româneşti, fiind abordate cu savoarea umorului amar pe fondul unor dezamăgiri morale, sociale, politice şi chiar literare, care se amplifică odată cu trecerea timpului. „Poezia în vreme de criză", „Vladimir Streinu în arhiva CNSAS", „Estetica morţii", „Convertirea la Cioran", „Meşteşug de tâmpenie", „Între N. Breban şi Jupân Dumitrache", „Legendarul Goma" sunt doar câteva dintre titlurile acestor articole care devoalează un spirit critic autentic, autorul posedând acea măiestrie a exprimării în care lucrurile par neîndoielnice îndată ce el îşi spune opinia. Vă invit să citiţi, prin urmare, *Arta derivei*, eu una găsind în incitantele tablete propuse de Tudor Cristea ceea ce căutam, de ceva vreme, în alte lecturi: preţuirea adevăratelor valori artistice şi descalificarea făţişă a nesimţirii şi a impostorilor. (**Puşa Popa**)

Sulina. Monografie, de **Constantin Bondar, Virginia Dima, Eugenia Iacovici Lungu**, Editura Rawex Coms SRL, Bucureşti, 2011, în două volume, format mare, peste 450 de pagini fiecare, cu ilustraţii (parţial color). Donată redacţiei noastre graţie bunăvoinţei scriitorului Zaharia Potârniche, această masivă monografie ne-a impresionat în mod plăcut nu atât prin bogăţia informaţiilor incluse în cele aproape 1000 de pagini, per total, cât prin faptul că am regăsit aici un consistent capitol – al 11-lea din volumul 2 – intitulat mai mult decât simplu, dar sugestiv: „Armata română la gurile Dunării" (circa 60 de pagini, cu ilustraţii), acoperind câteva secole de mare eroism începând cu Mircea cel Bătrân şi până azi. Pe scurt, în măsura în care o puteţi procura, vă recomandăm cu toată căldura o excelentă lucrare despre acest punct strategic şi destul de vulnerabil, per ansamblu, care este oraşul Sulina şi, de fapt, întreaga deltă a Dunării, aflat în vizorul marilor imperii ale vremii, fie că s-au numit otoman, britanic, ţaristo-sovietic ş.a. Realizată după toate regulile artei specifice unei astfel de lucrări, cu date de interes istoric, desigur, geografic, hidrografic, statistic, economico-administrativ, politic, cultural-artistic şi, nu în ultimul rând publicistic şi literar, monografia Sulinei este înainte de toate rodul unei echipe de entuziaşti care şi-au sacrificat timp, bani şi nu numai să o vadă tipărită, din fericire însă cu folos. Iată un scurt fragment decupat din mai amplele „impresii" ale comandorului Eugeniu Botez notate în 1917 şi publicate în 1920 în *Viaţa Românească*, aici reproduse la pagina 305:

…Valurile revoluţiei ruseşti ajunseseră în Delta Dunării. Într-o noapte, fugise pe mare amiralul cu întregul stat-major. Comitetul soldaţilor se instalase în palatul Comisiunii Europene a Dunării, în locul Cartierului General rusesc. La balconul palatului flutura sfâşiată de vânt o flamură roşie în locul drapelului împărătesc al Marii Rusii. Armata se pulveriza văzând cu ochii. Soldaţi în cârduri umpleau cheul şi străzile, hoinărind toată ziua fără nicio treabă. Noaptea se potoleau vaetele ţipătoare de armonică şi chiotele cântecelor ucrainene. […] Ştiri groaznice din Sevastopol veneau din când în când. Soldaţii începeau să-şi ucidă ofiţerii. Pe unii îi ancorau pe fundul mării cu greutăţi de picioare; pe alţii îi fierbeau aruncându-i de vii în cazane. În portul Sulina fusese ucis un tânăr locotenent rus pentru că nu voise să-şi scoată epoleţii şi le spusese revoluţionarilor „sclavi revoltaţi". Un automobil elegant trecu în zbor pe lângă noi; tolăniţi pe pernele de piele şedeau patru marinari ruşi. Interlocutorul lui Eugeniu Botez, un turc, îi spune: Vezi? Ei patru l-au ucis pe ofiţerul cel tânăr; de azi dimineaţă se plimbă prin oraş ca să-i vadă toţi ai lor şi să-i laude… (**B. Didescu**)

Rusia contra Bizanț.

Geografia campaniilor militare (882-1043)

de **Mihai Dragnea**

Relațiile dintre Rusia kieveană şi Imperiul Bizantin nu au fost întotdeauna prietenoase. În anul 833, împăratul Theofil (1829-1842)[1] a transformat Chersonului, din Crimea, într-o regiune tampon, scopul fiind acela de a controla, oarecum, cuceririle Rusei Kievene de la Marea Neagră, precum şi de a asigura protecția oraşului Cherson (un port important de transbordare a cerealelor pentru capitala bizantină). Un alt scop mai era şi acela de a menține o relație paşnică între bizantini şi Rusia kieveană, cel mai probabil în vederea încheierii unui acord comercial. De altminteri, trimişii varegi au şi apărut în Constantinopol, pe la anii 838-839, nu se ştire prea bine de ce. Oricare ar fi fost motivul misiunii lor, însă, cunoaştem că ei nu s-au mai putut reîntoarce acasă pe drumul pe care au venit , urmând să o facă prin Imperiul Carolingian.

Primele informații despre contactele militare dintre ruşii kieveni[2] şi Imperiul Bizantin le găsim în *Viața Sfântului George de Amastris*,[3] o lucrare hagiografică din secolul al IX-lea. Acolo, ruşii kieveni sunt descrişi ca fiind de o ferocitate inedită în încercarea lor de a ocupa Constantinopolul. Această primă expediție a ruşilor asupra Imperiului Bizantin avea loc cu jumătate de secol înainte de fondarea oficială a Rusiei Kievene, de către dinastia varegă a lui Rurik, din anul 882. Atunci, varegii au eliberat triburile slave de sub dominația chazară şi au mutat noua capitală a Rusiei la Kiev, după ce Novgorodul ocupase acest loc în Haganatul Rus. Despre expediția militară a ruşilor în Paflagonia aflăm că a aceştia au trimis o flotă numeroasă în Propontis (Marea Marmara), încercând să ocupe întâi Constantinopolul. Această expediție avea loc cu puțin timp după moartea Sfântului George de Amastris (806). În *Viața Sfântului George de Amastris* aflăm că, după ce ruşii au ajuns în Amasra (oraş în regiunea Paflagonia), au provocat distrugeri şi pagube însemnate. Se spune că însuşi Sfântul George, care era episcop de Amasra, a ajutat populația locală să supraviețuiască raidului. În lucrarea de secol XV în slavona veche, numita *Viața Sfântului Ştefan de Sugdaea*, aflăm că un anume Bravlin al ruşilor a condus expediția. Despre acesta se spune că ar fi devastat Crimeea, în 790, şi că ar fi paralizat când a intrat în biserica Sfântului Ştefan din Sugdaea[4]. Istoricul rus Vasili Grigorievici Vasilievski, care a publicat, în 1893, pentru prima oară, traducerea textului din *Viața Sfântului George de Amastris*, este de părere că acest text a fost scris de către diaconul Ignatius (775-848) şi că expediția ruşilor împotriva bizantinilor ar fi avut loc într-o perioadă cuprinsă între 825-830.

În 860, după un atac rus asupra Bizanțului, Constantinopolul a primit un ambasador al ruşilor care cerea botezarea cneazului şi a supuşilor săi. Tot în acelaşi an, la 18 iunie, la apusul soarelui, varegii au atacat Constantinopolul, navigând prin strâmtoarea Bosfor, cu o flotă ce consta într-un număr de 200 de ambarcațiuni[5]. Efectivul trupelor invadatoare este estimat la 5.000 de oameni. În momentul atacului, împăratul se afla, cu armata sa, la frontiera de est a Imperiului, iar marina a fost, de asemenea, ocupată cu lupta împotriva arabilor şi a normanzilor, în mările Egee şi Mediterană. În mod normal, armata imperială, a cărei garnizoană se afla lângă Constantinopol, lupta pe frontul răsăritean cu arabii. Numai zidurile solide ale capitalei bizantine au ținut invadatorii ruşi în afara oraşului. Potrivit lui Fotie, Patriarhul Constantinopolului, responsabil de oraşul asediat în absența împăratului, atacatorii au jefuit suburbiile fără milă, înainte de retragerea lor bruscă, provocând pagube uriaşe. Despre acest atac mai aflăm că a produs multe victime, inclusiv femei şi copii. Se spune, totodată, că Patriarhul Fotie (c. 1820-1897) ar fi implorat-o pe Maica Domnului să salveze oraşul[6], surse accesibile mai târziu chiar atribuind retragerea varegilor acestui fapt, mai exact miracolului înfăptuit de Fecioara Maria, care ar fi intervenit, într-adevăr, pentru a-i salva pe creştini de păgânii ruşi. După ce au distrus o bună parte din Constantinopol, ruşii au navigat pe Marea Marmara, oprindu-se pe Insulele Prințesei,[7] unde, în acel timp, se afla în exil Patriarhul Ignatius al Constantinopolului. Acolo, ruşii au distrus satele şi mănăstirile, ucigând o bună parte din populație, inclusive 22 de servitor ai Patriarhului, măcelăriți cu topoarele. Atacul lor trebuie să fi fost foarte puternic din moment ce l-a forțat pe împărat să părăsească frontiera de est. Însuşi Patriarhul Fotie spunea că *atacul a fost ca un fulger din cer*. Această invazie a durat până la 4 august şi, conform *Cronicii lui Nestor*, ar fi fost condusă de celebrii dinaşti varegi ai Kievului, Askold şi Dir[8]. Nu se ştie din ce parte au lovit armatele ruşilor. Este posibil să fi pornit din partea de nord unde se aflau alte stabilimente varege. Este de asemenea posibil ca atacul să fi fost lansat de o colonie de comerț varegă, din apropierea gurii de vărsare a fluviului Don, punctul cel mai probabil de concentrare a unei flotile de 200 de ambarcațiuni. Rusia Kieveană nu exista încă. Răspunsul bizantin la această nouă amenințare a fost dublu. În primul rând bizantinii au confirmat alianța lor cu chazarii[9], care au dominat stepa rusă, prin care ruşii au trebui să se meargă în drumul lor spre Constantinopol. În al doilea rând, Patriarhul Fotie a trimis misionari pentru a converti ruşii la creştinismul bizantin, o convertire care se presupunea că i-ar face mult mai prietenoşi cu Imperiul. În 867, acelaşi Patriarh Fotie a anunțat clericii bizantini că ruşii care au atacat Constantinopolul au acceptat un episcop, nu cu mult timp în urmă. Şapte ani mai târziu, auzim de un arhiepiscop al ruşilor, deşi nu ştim unde a fost localizat scaunul episcopal.

Primul stat al ruşilor kieveni recunoscut a fost format pentru a le proteja comerțul cu Bizanțul. Negustorii varegi au unificat şi fortificat căile navigabile pe Niprul superior şi mijlociu în secolul al IX-lea, înlocuind turcii chazari care garantau siguranța drumurilor de comerț peste stepă. Bunurile de preț ale terenurilor forestiere din nord (blănuri, sclavi, miere) au fost aduse în cetatea de la Kiev pe râul Nipru mijlociu şi apoi transportate pe apă în fiecare primăvară în josul râului, şi cu barca de-a lungul coastei Mării Negre la Constantinopol, capitala Imperiului Bizantin. Acolo acestea au fost tranzacționate pentru articole de lux mediteraneene (vin, bijuterii, materiale fine) care au fost aduse înapoi la ruşi, în Scandinavia, şi uneori spre Est. Constantin al VII-lea Porfirogenetul, împăratul bizantin din secolul al X-lea, descrie expedițiile de comerț ale ruşilor timpurii, în detaliu, în lucrarea sa *De administrando Imperio*. Un nou atac al ruşilor kieveni a survenit în anul 907, când aceştia au ajuns până în suburbiile Constantinopolului[10]. Descrierea din cronicile ruseşti a campaniei este înțesată cu detalii legendare (bărci cu vele şi terenuri cu roți, încercări de otrăviri descoperite etc.), dar izvoarele bizantine nu fac nici o referire la acest atac. Atacul însă se produsese. Textul tratatului cu bizantinii semnat în 911 (anterior fiind acordul ruso-bizantin din 907), conservat în traducerea slavă din *Cronica lui Nestor*, are toate semnele distinctive ale unui document diplomatic autentic bizantin, parafat sub presiunea militară a armatei ruşilor conduşi de Oleg. Tratatul prevede drepturile comercianților din Rusia kieveană de a face negoț în Constantinopol fără a plăti taxe şi dreptul de a se bucura de avantajele unui sediu comercial în cartierul Sfântului Mamas, de pe Bosfor, în apropierea Constantinopolului. Tratatul mai cuprindea, de asemenea, şi detalii cu privire la modul de soluționare a disputelor dintre Rusia kieveană şi Bizanț, garantând, totodată, inclusiv drepturile mercenarilor ruşi care doreau să lupte în armata bizantină. O sursă istorică din Bizanț înregistrează un număr de 700 de astfel de mercenari ruşi aflați în solda marinei bizantine, la anul 911.

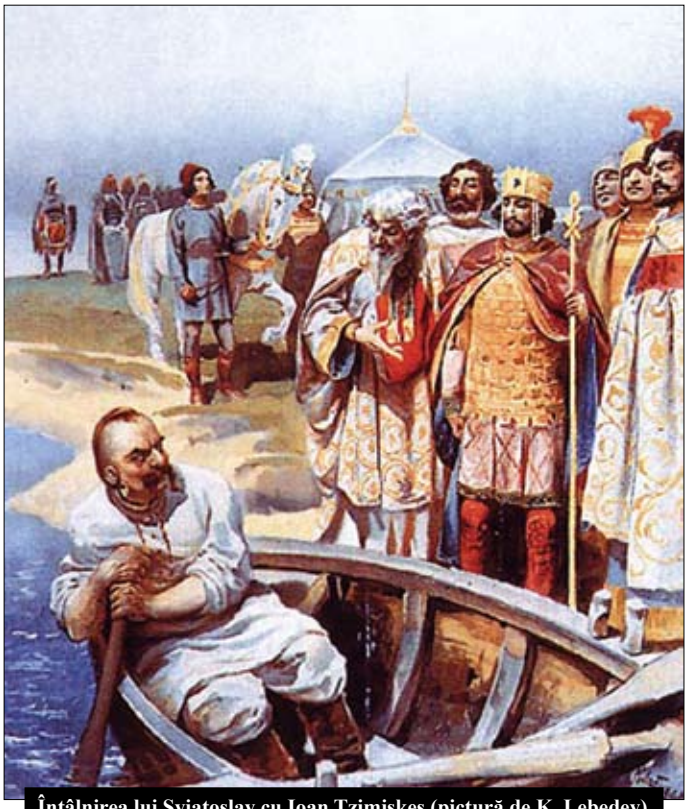
Un alt conflict dintre ruşi şi bizantini a avut loc în 941, motivul acestuia fiind reprezentat, se pare, de ostilitatea chazarilor împotriva bizantinilor, după ce împăratul bizantin Romanos I Lekapanos[11] a persecutat evreii din Bizanț. Ruşii şi aliații lor pecenegi au debarcat în luna mai, anul 941, pe coasta nordică

[1] Împărat al Bizanțului (829-842), ultimul care a susținut iconoclasmul.
[2] Prin ruşii kieveni se înțeleg varegii scandinavi.
[3] Episcop de Amasra care a trăit în Imperiul Bizantin la Papfagonia, în cel de-al IX-lea secol
[4] Actualul oraş Sudak, situat în vestul Peninsulei Crimeea.
[5] Dimitri Obolensky, *Byzantium and the Slavs: collected studies*, Variorum Reprints, London, 1971, p. II, 494.
[6] *Cronica lui Nestor*, traducere şi comentarii de G. Popa-Lisseanu, Bucureşti, 1935, p. 45.
[7] Actualele insule din arhipelagul Adalar.
[8] *Cronica lui Nestor*, p. 44.
[9] Haganatul Chazar a fost un imperiu euro-asiatic care a existat în perioada 448-1048. Capitala acestui stat se afla la Balanjar, în regiunea Caucazului de Nord din Federația Rusă.
[10] Dimitri Obolensky, *op.cit*., p. II, 505.
[11] Împărat bizantin (920-944). Datorită persecuției acestuia împotriva evreilor a intrat în conflict cu Iosif ben Aaron, regele chazarilor, care, la rândul său, i-a persecutat pe creştini.

a Anatoliei, în Bitinia, aceasta în vreme ce flota bizantină era prinsă într-un conflict militar cu arabii, în Mediterana, iar armata imperială poziționată la frontierele răsăritene ale Imperiului. Împăratul bizantin dispunea de o flotă formată din numai 15 vase de luptă ce puteau folosi focul grecesc. Ruşii s-au apropiat de teritoriul imperial pe mare, au atacat şi au jefuit de-a lungul coastei Mării Negre şi a Asiei Mici şi au avansat până la malul asiatic al Bosforului, jefuind Chrysopolis, aşezare situată lângă Constantinopol. Generalii bizantini Ioan Kourkouas şi Bardas Focas, întorşi de la frontiera de est a imperiului, au condus un atac de succes asupra ruşilor în afara Constantinopolului. În timp ce ruşii se pregăteau să se retragă în apele din partea nordică a Mării Negre, marina bizantină condusă de amiralul Theofanes a atacat navele lor în Bosfor, folosind focul grecesc[12], o formă medievală de incendiere, asemănătoare napalmului. O parte din soldaţii Rusiei kievene au scăpat, iar cei care nu au ars, au fost ucişi de către armata bizantină, după cu relatează, de pildă, cronicarul Liudprand: *Ruşii, văzând flăcările, au sărit peste bord, preferând apa în locul focului. Unii s-au scufundat, fiind traşi mai rapid spre fund datorită greutăţii platoşelor şi coifurilor; alţii au prins focul.* Acest eveniment este semnalat şi în *Cronica lui Nestor*[13]. Pe lângă acest episod tragic din tabăra ruşilor, s-au raportat şi o serie de atrocităţi comise de către aceştia, cum ar fi crucificarea prizonierilor bizantini. Din sursele bizantine mai aflăm că ruşii au pierdut întreaga flotă, urmând a se întoarce la baza lor din Crimeea în câteva bărci. Prizonierii ruşi au fost duşi la Constantinopol şi decapitaţi. Din sursele chazare aflăm că însuşi cneazul Igor a reuşit să scape din mâinile bizantinilor prin Marea Caspică, urmând a fi ucis în războiul cu arabii. Evident, aceste informaţii nu sunt reale. Cu toate acestea, atracţia ruşilor faţă de Constantinopol şi de comerţul de acolo a continuat să se manifeste prin prezenţa tot mai masivă a negustorilor kieveni.

În 944, cneazul Igor a profitat de mutarea strategică a capitalei de la Novgorod la Kiev şi a strâns o armată corespunzătoare contra Constantinopolul. Acum, bizantinii aleg să ofere unele cadouri ruşilor, pentru a-i face să renunţe la planurile lor războinice, reînnoind termenii tratatului din 911 (negociat de către Oleg) şi sugerându-le că motivul suprem pentru campaniile lor, reprezentat de obţinerea unor noi drepturi comerciale avute în vedere de către aceştia, le pot fi satisfăcute[14]. Aparent, la cererea *drujinei*[15], Igor acceptă propunerile de pace bizantine, urmând a se întoarce de la Dunăre şi, astfel, părăsind teritoriul bizantin. Datorită acestui nou tratat cu Bizanţul, oarecum mai puţin favorabil, odată cu comerţul mult dorit cu Bizanţul au venit şi influenţe culturale, mai ales cele de natură să marcheze începuturile creştinismului în Rusia kieveană[16]. Despre efectivele militare ale ruşilor la acea dată aflăm din *Cronica lui Nestor*, dar şi din sursele greceşti, unde se afirmă că numărul navelor militare kievene, de pildă, se ridica la surprinzătoarea cifră de… 10.000, pe de o parte, în vreme ce Liudprand din Cremona (922-972)[17], care se bazează pe mărturiile tatălui său vitreg, prezent la atacul din Bosfor, nota că numărul real al navelor militare ruseşti nu depăşea, de fapt, cifra de 1.000. Cât despre efectivele militare navale ale bizantinilor, aflăm că acestea nu depăşeau 15 vase de luptă, compensaţia venind însă dinspre tabăra armatei de uscat, care avea circa 40.000 de soldaţi[18].

Următorul conflict dintre Rusia kieveană şi Imperiul Bizantin a început în 967/968 şi s-a sfârşit în 971. Sviatoslav[19], noul cneaz al Rusiei kievene, a creat o forţă militară pe care a folosit-o pentru a cuceri mai multe triburi vecine, inclusiv pe chazari, de la care au capturat oraşul lor Sarkel. Dovedindu-şi priceperea militară, Sviatoslav a fost momit de împăratul Niceforus Focas ca să atace Bulgaria contra unei taxe foarte mari. Astfel, în august 968, Sviatoslav a pornit spre Dunăre, urmând să-i cucerească rapid pe bulgari, după Bătălia de la Silistra, ocupând aproape întreaga regiune Dobrogea. Bizantinii însă nu-şi vor respecta promisiunea de a oferi tributuri ruşilor şi vor strânge armată pentru a-i neutraliza. Sviatoslav a fost chemat înapoi la Kiev, din cauza asediului periculos al pecenegilor asupra capitalei, împrejurare ce a stârnit mare temere în tabăra bizantinilor, pecenegii devenind astfel putere dominantă în stepele din sudul Rusiei kievene, în detrimentul chazarilor. După ce şi-a revenit din asediul peceneg al oraşului, Sviatoslav a anunţat că nu doreşte să rămână în Kiev, ci ar prefera mai degrabă să se stabilească în oraşul bulgar Pereslaveţ[20], de pe Dunăre, pe care el l-a descris ca fiind acum centrul imperiului său. Într-adevăr, după îngroparea mamei sale Olga, Sviatoslav a revenit la cuceririle balcanice, capturându-l şi detronându-l pe ţarul bulgar Boris al II-lea[21]. Aparent, Sviatoslav pretindea la acel moment toate posesiunile (cuceririle) bizantine. În această campanie

Întâlnirea lui Sviatoslav cu Ioan Tzimiskes (pictură de K. Lebedev)

militară a sa, ruşii sunt descrişi, de către Ioannes Scylitzes[22], într-un mod pozitiv, ei mărşăluind veseli spre câmpul de bătălie, cântând şi dansând. Din *Cronica lui Nestor* aflăm că efectivul trupelor lui Sviatoslav era de 10.000 de oameni, în vreme ce trupele bizantine erau în număr de 100.000[23] şi tot de aici ştim că, după o scurtă incursiune a ruşilor în teritoriul bizantin, aceştia au reuşit să-i învingă într-o scurtă bătălie, urmând a se apropia de Constantinopol, moment în care bizantinii, speriaţi, îi propun lui Sviatoslav un tribut. Rusul acceptă, urmând a reveni în Pereslaveţ, după ce în iulie 971, conform tratatului încheiat, îşi ia angajamentul să nu mai atace niciodată Bizanţul, Bulgaria sau oraşul Cherson, din Crimeea, şi să lupte împotriva inamicilor Imperiului Bizantin[24]. Cât despre armata ce organizase incursiunea în teritoriu bizantin aflăm, din sursele bizantine de astă dată, că era compusă din ruşi, pecenegi, maghiari şi bulgari. Conform scrierilor lui Leon Diaconul, această armata invadatoare ar fi distrus oraşul Filippopolis[25], din Balcani, trăgând în ţeapă 20.000 de localnici. Despre efectivele militare ale bizantinilor se afirmă că ajungeau la aproximativ 12.000 de oameni şi că erau conduse de un anume Skleros. Ciocnirea dintre cele două armate ar fi avut loc în Tracia, la Arcadiopolis[26], în primăvara anului 970, bizantinii apelând la o stratagemă pentru îndepărtarea combatanţilor pecenegi din nucleul principal al invadatorului, ceea ce avea să se şi întâmple, de altminteri, urmând ca trupele conduse de Sviatoslav să se retragă la nord de Balcani. Acest aspect a permis Bizanţul ca să se reorganizeze în vederea unei noi contraofensive. Împăratul bizantin de origine armeană Ioan Tzimiskes (969-976) va fi acela care va aduce contingentul militar din Asia în Tracia, lansând o ofensivă majoră asupra ruşilor, pe uscat, concomitent cu trimiterea unei flotă maritime, bine înarmate, cu infanterie îmbarcată, cu intenţia de a le tăia orice cale de retragere la Dunăre. Tzimiskes va alege perioada Paştelui din anul de graţie 971 pentru lansarea ofensivei sale, efectiv surprinzându-i destul de nepregătiţi pe ruşi, dar înaintarea lor cu uşurinţă către partea de nord a Balcanilor a fost posibilă şi datorită faptului că Sviatoslav nu a lăsat garnizoane militare care să păzească trecătorile Munţilor Balcani, fiind ocupat cu desele răscoale ale bulgarilor, fiind nevoit chiar să ordone execuţia a nu mai puţin de 300 de nobili bulgari pentru nesupunere. Armata bizantină în ofensivă, cu un efectiv cifrat la 30.000-40.000 de oameni, a ajuns rapid la Preslav, capitala bulgarilor, unde se retrăsese Sviatoslav[27], cucerind oraşul şi capturând mulţi prizonieri, printre aceştia aflându-se şi ţarul bulgar Boris al II-lea cu suita sa, nu însă şi pe Sviatoslav, care se va retrage pe Dunăre, totuşi, la Durostorum. Asediul bizantinilor asupra oraşului a durat trei luni, urmând ca aceştia să

[12] Dimitri Obolensky, *op.cit.*, p. II, 510.
[13] *Cronica lui Nestor*, p. 58.
[14] Este vorba de un nou tratat semnat între Igor şi Constantin al VII-lea Porfirogenetul la anul 944.
[15] În Rusia Kieveană, puterea supremă a cneazului se baza pe aşa zisa drujină, cu subdiviziunile ei: drujina mare (formată din boieri) şi drujina mică (formată din garda personală a cneazului; mai exact din varegi).
[16] Dimitri Obolensky, *op.cit.*, p. II, 511.
[17] Istoric din Lombardia, Episcop de Cremona.
[18] *Cronica lui Nestor*, p. 58.
[19] Fiul al cneazului Igor şi al prinţesei Olga ce va domni în perioada 945-972. Fiind născut în 942, când tatăş său, cneazul Igor a fost ucis în luptă, rolul de conducere va fi exercitat de către mama lui Sviatoslav, Olga, până în 963, când Sviatoslav ajunge la maturitate.
[20] *Pereslaveţ* în bulgară; *Pereyaslaveţ* în slavona veche, a fost un oraş din Ţaratul Bulgar, menţionat în *Cronica lui Nestor*. Numele său derivă de la Preslav (capitala statului bulgar) şi înseamnă Preslavul Mic.
[21] Ţarul Bulgariei din 969 până în 977. Din 971 se află în captivitate la bizantini.
[22] Istoric bizantin care a trăit în secolul al XI-lea.
[23] *Cronica lui Nestor*, p. 75.
[24] Dimitri Obolensky, *op.cit.,* p. II, 514-515.
[25] Plovdivul de azi din Bulgaria.
[26] Lüleburgaz din Tracia turcească de azi.
[27] Dimitri Obolensky, *op.cit.,* p. II, 514.

obţină o strălucită victorie şi asupra ruşilor de aici. În legătură cu acesta aspect, cronicarii Imperiului Bizantin spuneau că, din 60.000 de oameni, câţi se aflau sub conducerea lui Sviatoslav, au mai rămas doar 22.000. Atunci, s-a semnat iar un tratat de pace între cele două părţi, înregistrat către bizantini, care vorbesc despre *copia tratatului de prietenie care s-a încheiat între Sviatoslav, mare principe al Rusiei, şi Svenald, scris de Theophilos Syncellos*[28] *către Ioan, numit Tzimiskes, împăratul grecilor la Durostorum, în luna lui iulie, la a 14-a indicaţiune, în anul 6478*[29]. Tot din *Cronica lui Nestor* aflăm că, după acest episod, cneazul Sviatoslav se va întoarce în Rusia kieveană, urmând să cadă într-o ambuscadă pe Nipru, organizată de către pecenegii conduşi de Kuria, împrejurare în care va fi decapitat, învingătorii săi folosindu-i ţeasta pe post de pocal[30].

Pe fondul unei probleme interne a Imperiului Bizantin, în anul 987 se deschide un alt conflict între Rusia kieveană şi Bizanţ, eveniment marcat de revolta generalilor Bardas Sclerus şi Bardas Focas împotriva împăratului Vasile al II-lea[31], aceştia pornind în marş către Constantinopol, urmând ca, o dată ajunşi aici, Focas să se proclame împărat. Dorind să rezolve cât mai grabnic această situaţie, Vasile al II-lea se văzu nevoit să apeleze la ajutorul cneazului Vladimir al Rusiei kievene, cu toate că nu erau în relaţii prea amicale, dimpotrivă. Profitând de situaţie, Vladimir nu a refuzat să-l sprijine însă, desigur, nu pe gratis, ci în schimbul aranjării unei legături matrimoniale între cele două state, rusul urmând să accepte cu respectiva ocazie ritul creştin. Aşa se vor şi petrece lucrurile, cneazul rus căsătorindu-se cu prinţesa bizantină Ana, fiica împăratului Romanos al II-lea (şi sora a lui Vasile al II-lea). Abia când detaliile nunţii dintre cei doi au fost bine stabilite, Vladimir a trimis un grup expediţionar, format din 6.000 de soldaţi, ca să înăbuşe revolta generalilor bizantini. Totuşi, din *Cronica lui Nestor* aflăm o cu totul altă poveste, mai aproape, credem, de logica războiului dintotdeauna, şi anume faptul că în anul 987[32], Vladimir a lovit Chersonul, de care am tot amintit până acum, urmând, evident, să-l cucerească[33]. Acest semn reprezenta, de altminteri, o garanţie pe care cneazul Vladimir i-o cerea lui Vasile al II-lea pentru a-l ajuta împotriva generalilor săi rebeli. Şi tot din cronică aflăm că Vasile al II-lea, de voie, de nevoie, acceptă acest şantaj, urmând să-i ofere lui Vladimir mâna surorii sale, prinţesa Ana. Abia după ce luă sfârşit toată această aventură, cneazul Vla-dimir se va boteza la Cherson sau Kiev, urmând a primi numele cumnatului său imperial, Vasile. După care, conform legii creştine, Vladimir putu să se cunune religios cu prinţesa Ana, stabilind o politică de unitate puternică între Rusia kieveană şi Imperiul Bizantin, care va dura până în 1024, când sursele medievale bizantine menţionează un nou conflict între cele două tabere. Astfel, istoricul grec Ioannes Scylitzes (c. 1040–după 1101) ne informează că un contingent militar, condus de un anume Hrisohir[34] şi format din 800 de soldaţi şi 20 de nave, a ajuns în Bosfor, urmând să învingă o unitate militară de coastă a Imperiului Bizantin, în timpul lui Vasile al II-lea. Apoi, ruşii au navigat spre Marea Egee, ajungând în insula Lemnos[35], unde au fost decimaţi de o flotă considerabilă a bizantinilor. Nu este de mirare că acest scurt conflict nu este menţionat în nici o sursă a ruşilor.

Focul grecesc, aşa cum este redat în cronica lui Ioannes Scylitzes

Ultimul conflict militar între Rusia kieveană şi Imperiul Bizantin a avut loc în 1043, când cneazul Iaroslav (1019-1054)[36] a lansat un atac pe mare, condus de fiul său Vladimir al Novgorodului[37], şi de generalul Vîşata.[38] Istoricul bizantin Mihail Psellos, martor al evenimentului, va reţine că ruşii au fost învinşi, aproape de ţărmul Anatoliei, de flota bizantină nu atât superioară numeric, cât tehnic, dotată cu acel dispozitiv denumit în epocă „focul grecesc". Cum ne-a obişnuit deja, *Cronica lui Nestor* are o altfel de abordare, aici precizându-se cum că Vladimir şi Vîşata au pornit spre Constantinopol prin vestul Mării Negre, dar datorită unei furtuni, navele aflate sub comanda lui Vîşata s-au scufundat, reuşind să scape totuşi infanteria acestuia, circa 6.000 de soldaţi. În acest timp, împăratul Constantin al IX-lea[39] trimisese deja 14 nave bizantine împotriva lor, care, întâlnind „semiflota" – ca să zicem aşa – comandată de Vladimir, n-au reuşit mare lucru, dimpotrivă, se pare că au fost risipite, bizantinii mulţumindu-se, într-un final, doar cu capturarea soldaţilor generalului Vîşata rămaşi pe uscat, pe care i-au dus la Constantinopol. Mai târziu, peste trei ani, generalul Vîşata a fost trimis la Kiev cu misiunea de a semna un tratat de pace[40] care prevedea, între altele, ca fiul lui Iaroslav, Vsevolod I al Kievului[41], să o ia de soţie pe prinţesa Anastasia, fiica lui Constantin al IX-lea, ceea ce se va şi întâmpla, din căsătoria celor doi rezultând viitorul mare cneaz al Rusiei kievene Vladimir al II-lea Monomah (1113-1125).

Din alte cronici europene aflăm totuşi că acest conflict nu avea să se încheie aici, istoricul polonez Maciej Stryjkowski[42], de pildă, informându-ne că ruşii ar fi capturat iarăşi Chersonul, în 1044, imediat după atacul pe mare al lui Vladimir al Novgorodului, tradiţiile ruşilor arătând că înălţarea catedralei Sfânta Sofia din Novgorod, la 1045, va fi rezultatul victoriei asupra bizantinilor din Crimeea, din anul precedent. Mai mult, în urma unei vizite la Kiev, efectuată în anul 1048, de către episcopul de Châlons, Roger al II-lea, acesta relatează cum că ar fi văzut acolo moaştele Sfântului Clement din Roma[43], aduse de către Iaroslav tot cu ocazia asediului din Crimeea. Sursele slavone relatează că, totuşi, moaştele ar fi fost aduse la Kiev de către tatăl lui Iaroslav, Vladimir cel Mare, odată cu botezul acestuia.

În orice caz, ca o concluzie, se poate observa că relaţiile dintre cele două state, în urmă cu circa un mileniu, nu au fost deloc prietenoase, desele conflicte dintre acestea soluţionându-se fie pe cale politică, rezultând tratate de prietenie, unde fiecare parte îşi urmărea propriul interes, fie, de multe ori, au dus la conflicte militare sângeroase, superioritatea tehnică, dar şi numerică a bizantinilor spunându-şi, de regulă, cuvântul, amânând ca să zicem aşa, ocuparea Constantinopolului încă vreo trei secole, poate mai bine, până la ridicarea unui nou imperiu, cel otoman. Şi cu toate acestea, o dată creştinaţi pe filieră bizantină, ruşii vor avea motive până în ziua de astăzi să se considere urmaşii… romanilor, nu întâmplător Moscova arogându-şi titlul de a Treia Romă.

ProARME vă recomandă

REVISTA HIPERBOREEA

Hiperboreea, o publicaţie culturală on-line, cu apariţie în prima zi a lunii, fiind axată pe studii, articole, recenzii sau sinteze legate de istorie, arheologie, antropologie, religie, mitologie, filosofie, critică literară, filologie, lingvistică, arte audio-vizuale sau evenimente culturale româneşti şi internaţionale.

www.revistahiperboreea.com

Bibliografie selectivă

Derjavin N.S., *Slavii în vechime*, Editura de Stat, 1949.
Iohannes Diaconus. *Chronicon*, Rome: Monticolo, Cronache veneziane antichissime, 1890.
Leo Grammaticus, *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae*, Bonn, 1842.
Nestor *(Cronica lui Nestor),* traducere şi comentarii de G. Popa-Lisseanu, Tipografia Bucovina, Bucureşti, 1935.
Obolensky Dimitri, *Byzantium and the Slavs: collected studies*, Variorum Reprints, London, 1971.
Runciman, Steven, *The Emperor Romanus Lecapenus and His Reign: A Study of Tenth-Century Byzantium*, Cambridge University Press, 1988.
Sakharov Andrey, *Diplomatiya drevnei Rusi: IX – pervaya polovina X vek*, Moskva, 1980.
Stokes, A.D., "The Background and Chronology of the Balkan Campaigns of Sviatoslav Igorevich", *Slavonic & East European Review*, 1962.
Symeon Logothetes, *Chronicon*, Bonn, 1838.
Treadgold, Warren T., *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford, CA: Stanford University Press, 1997.
Vasiliev, Alexander, *The Russian Attack on Constantinople in 860*. Cambridge Mass., 1925.
Whittow, Mark, *The Making of Byzantium, 600–1025*, Berkeley: University of California Press, 1996.
(http://historik.ru/books/item/f00/s00/z0000048/st026.shtml).

[28] Secretar particular al împăratului bizantin.
[29] Anul 971, *Cronica lui Nestor*, p. 76.
[30] *Cronica lui Nestor*, p. 77.
[31] Vasile al II-lea, împărat bizantin (976-1025), cunoscut şi sub numele de „Vasile cel Tânăr" sau „Vasile Porfirogenetul".
[32] Anul 988.
[33] *Cronica lui Nestor*, p. 98.
[34] Despre acest Hrisohir, istoricul bizantin ne spune că ar fi fost o rudă a cneazului Vladimir.
[35] Insulă grecească situată în partea de nord a Mării Egee.
[36] Mare Cneaz aal Kievului si al Novgorodului (1019-1054), care a unit cele două principate pentru scurt timp. Este numit şi Iaroslav cel Înţelept.
[37] Mare Cneaz al Novgorodului (1036-1052). A fost fiul lui Iaroslav şi al prinţesei Ingegerd, fiica regelui Suediei Olof Skötkonung (995-1022).
[38] Voievod şi general de Novgorod. După înfrângerea ruşilor în 1043, a fost luat prizonier de către bizantini.
[39] Constantin al IX-lea Monomahos, împărat bizantin (1042-1055).
[40] *Cronica lui Nestor*, p. 127.
[41] Mare Cneaz al Kievului (1078-1093).
[42] Istoric polonez (1547-1593), cunoscut în Europa prin *Istoria Poloniei, Lituaniei, Samogitiei şi întregii Rutenii*, 1582.
[43] Papa Clement I a fost unul dintre Părinţii Apostolici aflat pe scaunul episcopal al Romei.

Terorismul secular.
De la Irgun la Al-Qaeda, via al-Fatah

de **Marius Vasile**

Privită din dublă perspectivă, problema creării statului Israel este una relativ complicată deoarece în acest caz putem aprecia că teroarea a fost folosită nu numai ca o armă reacționară, de către palestinieni, pentru a opri derularea „proiectului" evreiesc, dar şi de către fondatorii Israelului împotriva nu doar a arabilor, ci chiar împotriva autorităților britanice, Marea Britanie fiind, se ştie, foarte reticentă în a permite colonizarea Palestinei şi înființarea unui stat evreiesc în zona Orietului Mijlociu deoarece, cum s-a şi întâmplat, de altfel, ar fi radicalizat statele arabe din întreaga regiune şi populația lor musulmană. Oricum, colonizarea Palestinei nu a demarat odată cu sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, ci mult mai devreme, încă de la începutul secolului al XX-lea, dar ritmul în care s-a mers a fost foarte scăzut, datorită prudenței autorităților britanice, pe de o parte, din motivele invocate, dar şi datorită lipsei de entuziasm, în rândul potențialilor colonişti, a unei indiferențe oarecum surprinzătoare, în faza de început, la propaganda sionistă care viza fără echivoc înființarea unui stat evreiesc propriu.

Marea parte a evreilor din Europa erau deja bine aşezați şi adaptați la condițiile sociale şi culturale de-a lungul continentului la începutul secolului XX; ei aveau rădăcini adânci în comunitățile locale şi în economia țărilor respective, iar o mutare în Palestina ar fi însemnat abandonarea prea multor lucruri. Războiul mondial şi Holocaustul au schimbat toate acestea, însă, şi, dintr-o dată, Europa nu mai părea aşa de primitoare, comunitățile evreieşti fiind adânc bulversate, dezrădăcinate chiar, de ororile războiului şi de politica de exterminare a național-socialiştilor. Prin urmare, ideea unui stat propriu, unde evreii şi-ar fi putut exercita dreptul la autodeterminare şi, mai mult, ar fi avut şansa înființării propriilor forțe armate, a devenit foarte atrăgătoare. Aşa că, dacă până la începutul războiului, în 1939, populația evreiască din Palestina număra în jur de 450.000 de oameni[1], ritmul imigrației a crescut treptat după sfârşitul ostilităților, deşi coloniştii nu au fost primiți cu brațele deschise aici, dimpotrivă, fiind forțați să lupte pe două fronturi, împotriva palestinienilor, dar şi, cum precizam, împotriva autorităților britanice, încă foarte indecise în privința rezolvării de această manieră a problemei evreieşti. Şi confruntări, nu neapărat de tatonare, între evrei şi britanici au existat încă din anii '20, dar de abia în 1937, cea mai puternică organizație combatantă evreiască, Irgun Zvai Leumi (Organizația Națională Militară), a început să atace cu adevărat în forță, cea mai spectaculoasă operațiune consemnându-se, totuşi, după războiul mondial, în iulie 1946, odată cu atacul de la hotelul King David, cartierul general al Comandamentului Militar Britanic din regiune, soldat cu 91 de morți şi mulți alți răniți[2]. Tensiunile au atins un punct culminant în 1947 când, sub formă de represalii pentru executarea a trei teroriştii Irgun, doi ofițeri britanici au fost spânzurați. Între timp, presiunea internațională pentru crearea statului evreu crescuse considerabil, pe lângă suportul comunității evreieşti din Statele Unite ale Americii, evreii din Palestina fiind susținuți şi de către Congres, astfel că, în eventualitatea unui conflict armat, Israelul avea un avantaj, nu numai de imagine, considerabil. Pe acest fundal, şi actele teroriste ale evreilor au continuat, astfel că, de la asasinarea unui negociator ONU, în septembrie 1948, s-a ajuns până la aşa numitul „asalt al terorii" dat asupra satului Deir Yassin, soldat cu un veritabil exod al arabilor, mai concret cu până la 700.000 de refugiați palestinieni porniți în căutarea de adăpost prin țările învecinate[3].

Din perspectiva cealaltă, trebuie spus că acest conflict israeliano-palestinian nu a avut, de la început, un pronunțat caracter religios, mai degrabă fiind vorba despre înfruntarea dintre două forțe naționaliste, dintre două popoare care doreau înființarea unui stat independent propriu. Marea problemă era însă aceea că amândouă vroiau să îl înființeze pe acelaşi teritoriu, cu un dezavantaj din start pentru israelieni care, urmând să fie înconjurați din toate părțile de state arabe, le-ar fi fost, practic, imposibil să supraviețuiască fără ajutor internațional. Ajutor care nu a întârziat să fie activat, ceea ce a generat o altă problemă, fiindcă tocmai acest consistent ajutor material şi financiar, primit mai ales din partea Statelor Unite, a creat impresia că statul evreu era controlat, din spate, de către o superputere care dorea să reimpună hegemonia occidentală în spațiul arab. Este, de fapt, percepția care nu a făcut decât să confere exact ceea ce-i mai lipsea conflictului din Palestina, elementul religios, devenit de acum un război cu conotațiile ca şi clasice, aceleaşi de când lumea, parcă, între credincioşii musulmani şi „invadatorii cruciați". Iar faptul că Ierusalimul este considerat un oraş sfânt inclusiv pentru religia musulmană, nu a făcut decât să ajute la întărirea convingerii că lupta pentru eliminarea statului evreu este aceeaşi cu un război sfânt, adică un… *jihad*.

Războiul din 1967, dintre Israel şi Coaliția statelor arabe, a constituit un nou punct de cotitură în istoria acestui conflict, şi nu datorită faptului că a fost câştigat de Israel cât, mai degrabă, pentru că „înfrângerea statelor arabe a fost totală şi umilitoare"[4], acest lucru permițând creşterea în influență şi putere a al-Fatah, Organizația de Eliberare a Palestinei, care, până atunci, de la crearea sa, în 1964, sub protecția unui Egipt secular condus de către preşedintele Gamal Abdel Nasser, până în 1967, „ocupase un rol minor"[5]. După înfrângerea lor, statele din regiune încep să vadă în palestinieni principalii apărători ai onoarei arabe şi, de asemenea, să dea semne că încep să se sature de seria de

[1] Gerard, Chaliand şi Blind, Arnaud *From World War II to the Wars of National Liberation,* din "The History of Terrorrism from Antiquity to Al-Qaeda", ed. Gerard, Chaliand şi Blind, Arnaud, University of California Press, Los Angeles 2007, p. 213.

[2] *Ibidem*.

[3] *Ibidem*, p. 214.

[4] *Ibidem* p. 225.

[5] *Ibidem*.

înfrângeri suferite, mai ales că Israelul era, în continuare, puternic susținut de către Statele Unite. Pe de altă parte, realitățile de pe câmpul de luptă, unde armata israeliană era net superioară, încep si fie percepute ca atare şi de către elitele politice arabe, numai că acestea au preferat să pună

4 august 1948. Ceremonia de integrare a militanților Irgun în nou-creata Forță de apărare israeliană

responsabilitatea conflictului pe umerii organizației palestiniene, de unde un întreg lanț de contradicții. Între timp, urmând exemplele din Algeria şi Indochina, Fatah a intenționat, inițial, să distrugă statul israelian printr-un război de gherilă[6], în viziunea militanților acestei organizații, un astfel de război având reali sorți de succes însă cu ajutorul logistic al statelor arabe.

[6] Burgat, Francois "*Islamism în the shadow of al-Qaeda",* University of Texas Pres, Austin 2008, p. 53.

Numai că realitatea de pe teren a dovedit altceva, anume că armata israeliană era mult mai în măsură să oprească raidurile palestiniene astfel că, din acest motiv, o dată cu deturnarea, în iulie 1968, a zborului El Al, de pe ruta Atena-Cairo, Frontul Popular pentru Eliberarea Palestiniei s-a reorientat din mers, lansând ceea ce, la acea vreme, a fost denumit „terorismul publicitar"[7], scopul acestei forme de luptă, în fond, fiind acela de a face cunoscută cauza palestiniană şi opiniei publice din vestul Europei, câştigând astfel, dacă nu suport activ, cel puțin, inclusiv prin ricoşeu, un anumit nivel de simpatie din partea comunității internaționale.

[7] Gerard, Chaliand şi Blind, Arnaud *From War II to the Wars of National Liberation,* din "The History of Terrorrism from Antiquity to Al-Qaeda", ed. Gerard, Chaliand şi Blind, Arnaud, University of California Press, Los Angeles 2007, p. 226.

Privind istoria ceva mai recentă a Fatah, până la urmă nu putem decât să remarcăm cum această organizație va renunța chiar şi la ultima soluție disperată care îi mai rămăsese, terorismul, acceptând calea compromisului şi devenind mai mult o entitate statală decât o organizație de eliberare. Dar această transformare a lăsat cale liberă creării unui nou tip de grupare, care va profita din plin de răspândirea islamismului, astfel că, o dată cu începutul anilor '90, nu mai putem vorbi despre un terorism palestinian secular, ci, mai degrabă, de creşterea în forță a terorismului islamic, a cărui esență este explicată de unii teoreticieni drept o nouă formă a anti-imperialismului, şi deci, clasat drept terorism revoluționar, în vreme ce alții îl plasează în categoria terorismului religios[8].

În concluzie, se poate spune că Fatah a reprezentat speranțele naționaliste ale palestinienilor pentru crearea unui stat propriu, care nu caută distrugerea statului israelian pe baza unor motive religioase, ci, mai degrabă, vrea să rezolve problema din aşa numita perspectivă secularâ. În această perioadă, populația arabă nu era încă radicalizată, mai curând fiind interesate să-şi consolideze stabilitatea după obținerea independenței şi crearea primelor state arabe. Mai târziu însă, după ce marea majoritate a guvernelor arabe şi-a dezvăluit tendințele autoritare, de a conduce, după ce tocmai aceste state au renunțat la lupta pentu alungarea „invadatorilor" evrei în Orient, astfel de manevre nu au putut decât să favorizeze răspândirea islamisului şi crearea terorismului religios islamist, care avea să fie personificat, începând din anii '90, de către organizația Al-Qaeda.

[8] *Ibidem*, p. 258.

FOTOTECA ProARME

Târgovişte, 1 iulie 1928, în unitatea de cavalerie de lângă gară, plutonul de elevi-ofițeri al locotenentului Victor Dumitrescu. Fotografia este donată revistei *ProARME* de către Octavian Covaci şi primul din dreapta, în rândul trei, este sublocotenentul Aurel Luca, soțul mătuşii sale dinspre mamă. Ca ofițer, acest Luca va ajunge până la funcția de cazarmar al palatului regal de la Săvârşin, dar va sfârşi ca miner în 1964, soarta multora dintre ofițerii armatei României de ieri şi dintotdeauna atunci când țara iese înfrântă dintr-un război... Şi încă un amănunt: pe fundal este comandamentul unității militare în care, în decembrie 1989, întâmplător, a fost reținut, judecat formal şi executat preşedintele comunist Nicolae Ceauşescu. La ora de față, deşi veteranii din cavalerie, tot mai puțini, sperau să vadă aici un muzeu, sau măcar un club de echitație, cazarma se află în plină paragină.

Peisajul şi anatomia umană

de **Karola Kim**

Iniţial, după cum bine se ştie, mai înainte de a fi obiectul reprezentărilor artistice sau arhitecturale, peisajul însemna un *ţinut*, o *regiune*, mulţimea atributelor unui teritoriu, adică o porţiune a unui teritoriu cu o identitate bine marcată, un loc de viaţă şi de muncă pentru oamenii care aparţineau ori aparţin respectivei regiuni. Şi totuşi, noţiunea de peisaj este de dată relativ recentă, cu atât mai mult cu cât, de la o vreme, auzim tot mai des expresii ca şi comune precum *peisaj politic, peisaj mediatic, peisaj ambiental, rural* sau *urban* etc. care, totodată, pot desemna la fel de bine un ansamblu contextual sau o viziune asupra lucrurilor, la un moment dat. În acelaşi timp, noţiunea de *peisaj* se află într-o evoluţie constantă, termenul definind o porţiune de pământ, dar şi un anumit cadru, un tablou de pildă, şi ajungând să însemne *o resursă care contribuie la calitatea vieţii oamenilor şi care favorizează activitatea economică*.

În genere, proiectarea unui peisaj urmăreşte armonia vizuală a elementelor, dar şi înglobarea anumitor funcţiuni pentru satisfacerea diferitelor cerinţe legate de folosinţa siturilor respective în condiţiile construirii unei privelişti de calitate. Situarea amenajărilor în cadrul natural, exterior oraşului, impune o legătură reciprocă între acestea cu trăsăturile mediului înconjurător şi integrarea aspectelor sale vizuale majore (privelişti sau perspective asupra punctelor de interes ale observatorului din anumite zone ale teritoriului). Dincolo de această viziune a peisajului, Convenţia Europeană a Peisajului precizează că, în prezent, trebuie luate în considerare de către statele semnatare atât peisajele remarcabile (Delta Dunării, de pildă, priveliştile montane gen Cheile Sohodolului, Cheile Zănoagei, Căldarea Mălăieşti, chiar şi Transfăgărăşanul etc.) cât şi cele considerate „urâte" precum ar putea fi, să zicem, din ce în ce mai poluatele din punct de vedere estetic orăşele româneşti din Valea Jiului, cu blocuri neîntreţinute, altele neterminate ş.a.m.d. O problemă actuală este, au spus-o mulţi, recuperarea şi refacerea unor peisaje degradate antropic, de exemplu, teritoriile ca şi mutilate de haldele de steril (cum sunt cele din Rovinari, de la noi, dar şi cele rezultate în urma construirii canalului Dunăre-Marea Neagră, proiectate, dar rămase nefinalizate), de instalaţiile industriale abandonate (fabricile de zahăr, îndeosebi, cum este cea de la Fundulea, de crescătoriile de pui, IAS-urile, fostele C.A.P.-uri, silozurile, oţelăriile), de carierele de piatră părăsite etc.

Pe de altă parte, unitatea spirituală a fiinţei umane s-a manifestat în timp şi spaţiu atât printr-o curiozitate asupra lumii înconjurătoare, cât şi pentru propria persoană, care au dus ulterior la înţelegerea naturii – „cel mai mare arhitect" –, dar şi la copierea ei în nenumărate etape, rezultând o ierarhizare a artelor şi a ştiinţei, aşa cum şi organismul uman constituie un sistem ierarhizat. Cu scopul de a înlocui sau de a face mai eficientă munca fizică ori intelectuală a omului, arta şi ştiinţa s-au contopit, iar realitatea a căpătat, acolo unde s-a încercat, forţa visului. Şi cum „omul este măsura tuturor lucrurilor" – sau, parafrazându-l pe Protagoras, se află în fruntea tuturor lucrurilor şi a vieţuitoarelor fără cuvinte –, el este singurul „suveran" în măsură să îşi finiseze sufletul, mintea şi trupul sau, să dea strălucire unor candelabre, spre exemplu. Şi, ca orice fiinţă vie, lumea materială există graţie corelării fine şi perpetue a tuturor structurilor şi proceselor sale, cu scopul realizării funcţiilor acestora. El constituie un ansamblu ierarhizat, ce dispune de sisteme de autoreglare integrate. Deşi majoritatea funcţiilor sunt îndeplinite de structuri specializate, acestea nu acţionează izolat, ci în strânsă dependenţă de celelalte. Un rezultat al concepţiei despre rolul pe care trebuie să-l aibă arta în contopire cu atitudinea ştiinţifică a avut la bază însăşi munca de o viaţă a omului de ştiinţă de anvergură universală, în acelaşi timp artist şi inventator, Leonardo da Vinci (1452-1519). Graţie lui, dar şi altora ca el, generaţie după generaţie până la noi, se va produce o maturizare a acestei concepţii, astfel că, la ora de faţă, arta a atins un anumit apogeu, am putea spune, al activităţii spirituale creatoare, cu impact direct în cunoaşterea lumii şi, implicit, a sufletului omenesc.

Încă din timpul Renaşterii, aşa-numita „secţiune de aur" a căpătat o mare importanţă în arta picturii şi în arhitectură. În secolul al XV-lea, a fost descoperită marea operă *De arquitectura*, compusă din zece tomuri dedicate împăratului Augustus de către arhitectul Vitruviu (secolul I î.H.), în care se elogiază armonia proporţiei geometrice bazate pe „numărul de aur". La îndemnul Sfântului Scaun – foarte influenţat de tradiţia ermetică şi care cerea ca noile cunoştinţe să fie adaptate la dogmele ecleziastice preexistente –, călugărul-matematician Luca Paccioli a reprezentat, în anul 1509, numărul de aur în cartea sa, *De Divina Proportione*, a cărei copertă a fost ilustrată cu „Studiul proporţiilor figurii umane"[1], axat pe un pătrat înscris într-un cerc, în care se află un bărbat gol, cu braţele desfăcute şi cu picioarele în două poziţii: apropiate şi, respectiv, depărtate, toate măsurătorile acestui desen fiind elaborate pe baza numărului de aur. Mai mult decât atât, raportul dintre înălţimea omului (determinate de latura pătratului) şi distanţa de la ombilic la extremitatea mâinilor (care coincide cu raza cercului) este acelaşi număr de aur. Omului Vitruvian al lui Leonardo da Vinci arată că trupul omenesc se înscrie într-un pătrat, dar şi într-un cerc, după cum acesta îşi poziţionează mâinile, perimetrul

Foto: Nicolae Diaconu

Excavator cu rotor la Rovinari, anii '70

[1] Vestitul desen al lui Leonardo da Vinci, cunoscut sub denumirea de *Omul Vitruvian*.

pătratului fiind egal cu circumferința cercului. Cum avem de-a face cu două cercuri, de fapt, în viziunea artistului şi omului de ştiință italian, cercul mic reprezintă Luna, iar cercul mare Soarele, raportul diametrelor celor două cercuri fiind egal cu cel dintre diametrul Lunii şi, respectiv, cel al Soarelui. Triunghiul are exact proporțiile marii piramide a lui Kheops, având unghiul bazei de 51 grade şi 51 minute. Ca şi în studiul anatomiei umane, geometria descriptivă – fără de care nu se poate proiecta nimic – are la bază descrierea diferitelor elemente componente şi raporturile dintre

Leonardo da Vinci: Ilustrație pentru cartea *De Divina Proportione* a lui Luca Paccioli, 1509

ele, luându-se în considerare, în special cele trei axe (Ox[2], Oy[3] şi Oz)[4] şi planele de proiecție (orizontal, vertical şi lateral) şi celelalte, aşa după cum rezultă din figura alăturată. Se preferă reprezentarea prin dreptele după care un plan dat (P) intersectează planele de proiecție H (planul orizontal), V (planul vertical) şi W (planul de lateral). Mai sunt planele în poziții particulare față de planele de proiecție, adică de nivel, de capăt, de profil, frontal, paralel cu axa Ox, concurente şi paralele. La om, poziția anatomică normală se numeşte ortostatism (subiectul stă în picioare)[5], toate cele patru membre fiind paralele între ele, cu privirea înainte şi cu palmele orientate spre în față, existând trei „grupe" de axe (longitudinal sau vertical, axele transversale şi, respectiv, sagiale) şi mai multe planuri. […]

Toate sistemele create de om sunt, aşadar, asemănătoare anatomiei şi fiziologiei umane la diferite scări, precum o placă de bază a unui computer se aseamănă modelului cibernetic al unui centru nervos simplu. Conştient sau nu, tindem să creăm după chipul şi asemănarea noastră, precum şi noi am fost creați, cândva, dacă este să ne raportăm iarăşi la divinitate, după Marele Demiurg. Dincolo de structura ființelor şi a raporturilor dintre diferitele organe constitutive, a mai existat fascinația pentru exteriorul corpului uman. Aceasta este regăsit în orice artă „inventată" de om, începând de la poezie (literatură), pictură, sculptură şi până la cosmetică, de cele mai multe ori întregul ansamblu fiind pus în corelație cu mediul înconjurător, fără de care nici nu ar putea exista, de altfel. Şi avem ca reper inconfundabil, în acest sens, celebra lucrare de artă plastică intitulată *Gioconda* – sau *Mona Lisa* –, a aceluiaşi Leonardo da Vinci, de care vorbeam anterior, realizată între anii 1503-1506 şi reprezentând o femeie cu expresie gânditoare, intrată în eternitate, între altele, pentru inimitabilul ei surâs abia schițat, unul dintre primele portrete ce are ca fundal un peisaj imaginar şi care nu tocmai întâmplător este considerată „cea mai renumită operă din istoria picturii", puține alte tablouri fiind atât de mult reproduse, falsificate şi comentate. Scriitorii, filosofii şi ceilalți oameni de condei, de asemenea, pot fi tot atât de buni „pictori" (prin cuvinte) în redarea unor peisaje sau stări emoționale legate de acestea, aşa cum este, de pildă, istoricul şi filosoful evreu de origine germană Ernst Cassirer (1874-1945), în *An Esay on Man* (1944), un mic maestru al descrierii raportului dintre un peisaj şi om, dintre energia creată între mediul natural şi trecător: „…Mă pot plimba şi simți farmecul peisajului. Mă pot bucura de blândețea cerului, de prospețimea pajiştilor, de varietatea şi veselia culorilor, de pătrunzătorul parfum al florilor. Dar apoi simt că se întâmplă o mutație neprevăzută în spiritul meu. Din acest moment văd peisajul cu ochiul unui artist, încep să fac din el un tablou. Am intrat într-un nou regn, nu mai este cel al lucrurilor existente, ci al formelor existente". Aceasta ca să nu mai vorbim de poeți, poate cei mai înzestrați dintre artiştii lumii, Mihai Eminescu al nostru, Alecsandri şi Dimitrie Anghel, „poetul florilor", fiind doar trei exemple mai la îndemână din întreaga pleiadă de, să spunem, mari maeştri în descrierea în versuri a peisajelor… fie acestea şi sufleteşti. De fapt, ceea ce am vrut să subliniez aici este că aidoma unui peisaj din natură – lunca Dunării la Giurgiu, de exemplu –, omul însuşi nu reprezintă altceva decât cel mai complex, mai frumos şi mai perfect dintre peisajele dinamice ale acestei lumi. Peisajul fundamental de la care se poate pleca în remodelarea universului.

[2] Axa absciselor.
[3] Axa depărtărilor.
[4] Axa înălțimilor sau a cotelor.
[5] De fapt, este vorba despre clinostatism (culcat pe spate), conform prof. dr. Alex Croitoru.

Bibliografie

R. Assunto, *Peisajul şi estetica*, vol. II, Editura Meridiane, Bucureşti, 1986, p. 199.

Z. Dumitrescu, *Caiet de perspectivă artistică*, Editura Noi Media Print, 2008.

Felicia Iliescu, *Arhitectură peisageră*, Editura Ceres, 2003.

M. Manole-Runcan, *Geometrie descriptivă şi Desen tehnic*, U.S.A.M.V., Bucureşti, Centrul de învățământ la distanță, 2003.

http://ro.wikipedia.org/wiki/Anatomie_umană83
http://ro.wikipedia.org/wiki/Gioconda
http://ro.wikipedia.org/wiki/Leonardo_da_Vinci

FOTOTECA ProARME

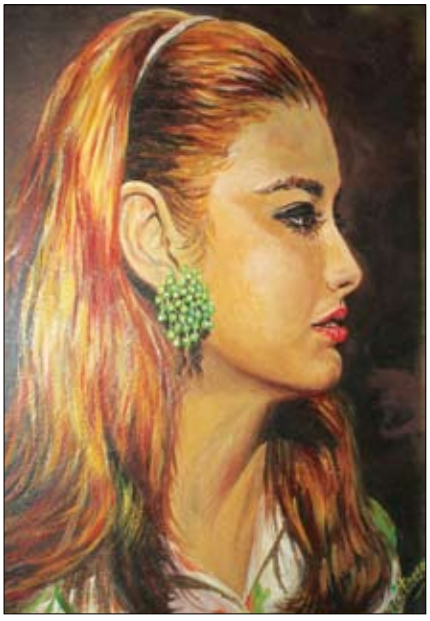
Campioana județului Dâmbovița, la volei feminin, în competițiile interliceale de anul acesta, este echipa Colegiului Național „Constantin Carabella" din Târgovişte, din care face parte şi Rheea Delfi (prima din stânga), din redacția *ProARME*. Celelalte echipiere sunt: Alina Mihart, Mihaela Diaconu, Loredana Oprea, Bianca Vlad, Andreea Moga şi Bianca Cristea. Felicitări, fetelor!

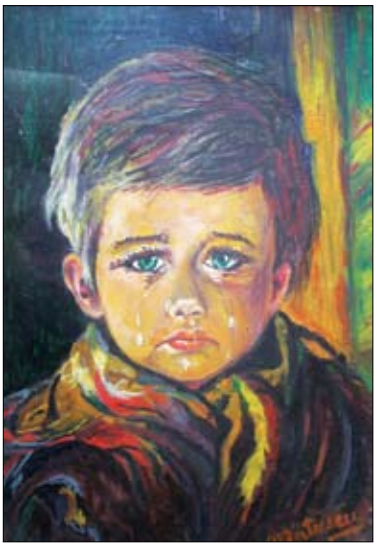
Elena Mateescu

(20 martie 1924, Tecuci–22 iulie 2005)

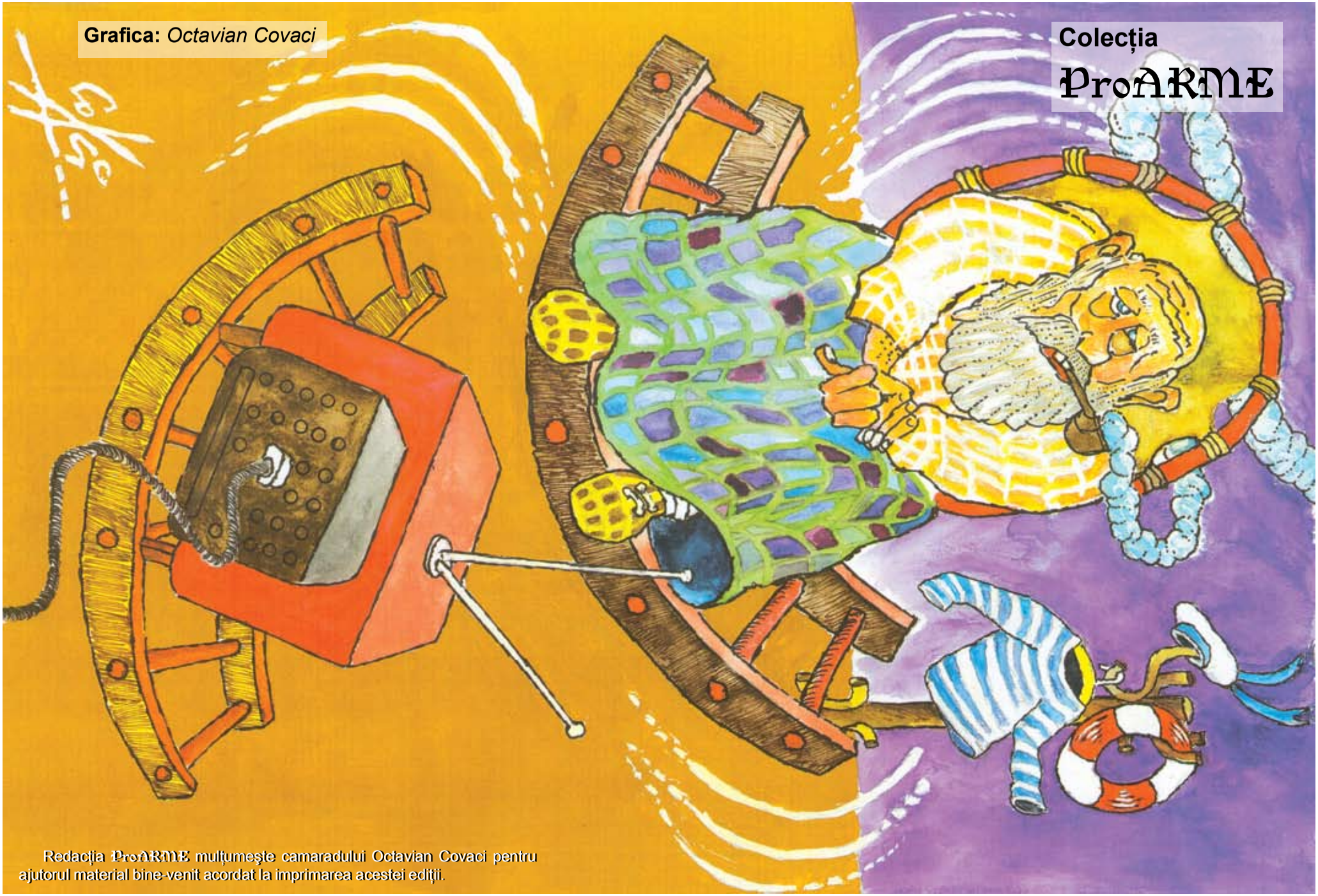

Fiică de ofiţer – tatăl ei, colonelul Ioan Iliescu (1884-1961), era erou al Primului Război Mondial – avea să primească o educaţie în stil spartan, alături de ceilalţi cinci fraţi: patru fete şi un băiat. După Liceul de fete de la Bârlad (1942), urmează Institutul de Medicină şi Farmacie „Carol Davila” din Bucureşti, absolvit în 1948. Primeşte repartiţie în Capitală, unde, după o scurtă şi ratată căsătorie cu un medic ginecolog, tânăra farmacistă îl cunoaşte pe colonelul Mihail Gabriel Mateescu (1919-1971), medic internist la Spitalul Militar Central, alături de care, din 1959, trăieşte o frumoasă poveste de dragoste. Apucase însă, după divorţul de primul soţ, să se refugieze în mai vechea ei pasiune, pictura, în acest sens urmând şi cursurile Şcolii populare de artă din Bucureşti. Începe, aparent, o perioadă fastă alături de medicul militar, vizitează marile metropole europene şi, peste puţin timp, la vârsta de 39 de ani, aduce pe lume un fiu. Din nefericire, copilul se naşte cu grave probleme de sănătate, iniţial imperceptibile, dar care, conştientizate odată cu trecerea anilor, îi vor aduce soţului său sfârşitul prematur, la numai 52 de ani. Văduvă la 47 de ani, **Elena Mateescu** (*foto*) începe de acum, de una singură, o cruntă confruntare cu viaţa, luptând pentru sănătatea unicului său copil şi încercând din răsputeri să-l integreze în şcoală şi societate. În tot acest timp, aflată în plină putere de muncă şi de creaţie, tot mai apreciată din punct de vedere profesional – timp de peste 20 de ani a condus Farmacia nr. 14 (Piaţa Galaţi) –, găseşte mai departe refugiu în arta plastică, începând gradual, cu reproduceri după marii maeştri până când, treptat, penelul ei va căpăta deplină personalitate, tematica predilectă fiind peisajul şi portretistica. În viaţa particulară însă va avea din ce în ce mai puţine satisfacţii, fiul ei găsindu-şi sfârşitul într-una dintre clinicile de profil psihiatric din ţară, la numai 37 de ani, artista mai supravieţuindu-i cinci ani. Va continua să picteze, totuşi, până la sfârşitul vieţii, deşi de acum lucrările ei sunt de dimensiuni tot mai mici, înfăţişând naturi moarte, peisaje hibernale şi, îndeosebi, portrete de femei tinere şi frumoase, probabil cu gândul la nora de care nu a avut parte sau, poate, conform unei opinii particulare, o imagine în oglindă a ceea ce ar fi vrut să pară; o explicabilă pendulare, în fond, o căutare a echilibrului într-un prezent prea grăbit şi mai puţin norocos, tot mai în penumbra frumoaselor visuri de altădată. Aveau să rămână în urma ei câteva zeci de pânze, păstrate cu sfinţenie de către una dintre nepoatele de soră, medicul Dana-Marilena Stănculea, în parte reproduse aici. S-a stins la vârsta de 81 de ani, fiind înmormântată la Cimitirul Bolovani din Ploieşti, alături de soţ şi de fiul lor.

Puşa Popa

Redacția ProARME mulțumește camaradului Octavian Covaci pentru ajutorul material bine-venit acordat la imprimarea acestei ediții.